ÉLETKÉPEK

IRTA
TOLNAI LAJOS

PEST,
EMICH GUSZTÁV TULAJDONA.
1867.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-086-0 (online)
MEK-14664

TARTALOM

Bérczy Károlynak.
A lutris mester.
Az Eszti néni.
A sárga ház.
„Az nagy kalapács”-hoz.
Az első státió.
Szegény ördögök.
A boldog ember.
Flóra vendége.

Bérczy Károlynak.

Mély elmü tanácsaid, nagy becsü aesthetikai észrevételeid (melyeknek, ha a beszélyirás terén egykor valami derekasabbat sikerül fölmutatnom, oly sokat köszönhetek) azon meggyőződésre juttattak, hogy **T e** , abban az alant járó világban, melyben az én elbeszéléseim alakjai is élnek: sok emberien igazat, szépet, fölemelőt találsz. Kérlek azért, olvasd el ezen - általam é l e t k é p e k nek nevezett rajzokat, s ha úgy hiszed, hogy az emberi szív apró örömeit, bajait, reményeit, küzdelmeit itt-ott az érzés igazi nyelvén tolmácsoltam: édesen gondolok arra, hogy meleg szeretetből folyó szavaid nem voltak minden eredmény nélkűl.

Pest, 1867. Jan. 20.

Igaz tisztelettel

Tolnai Lajos.

A lutris mester.

Ha valaki szegénynek született is, azért szabad neki gazdagságról álmadozni; ha valaki sohase tudott szerelmes lenni egy leányba se: bele bolondúlhat a lutriba.

Jónás mester nyolc vagy tiz évig preceptoroskodott, ott nőtt fel előtte principálisának Katicája, lehetett volna alkalma azon hosszu idő alatt némi erősebb, de azért ártatlan érzelmekre gyúladni, mert a kisasszony nem volt épen formátlan, de ha őtőle az ég megtagadta az édes szenvedélyt. Váltig azon volt szegény, hogy ha valamikép egymást megkedvelhetnék - mert akkor bizonyosan ő lenne a vadasi mester - de hiába. Annyit azonban mégis megtett, hogy mikor egyszer principálisa az öreg Róth János kihivta a szőlőhegyre, s ott a jó györkönyi borokat sorra kóstolgatták: lelkesedésében megigérte, hogy a jövő Márton-napra, ha t. i. az öreg úr lemond, s ő maga lehet a vadasi mester: Katicát megkéreti egyben.

Ez meg is történt, elmátkásodtak, s a rendes háromheti kihirdetés után oda szállásolta magát feleségéhez az első szobába, mivel eddig jóformán az egész család a hátulsó nagy szobában lakott. - Egy darabig szépen megvoltak: igaz, hogy a mézesheteket csak névből ismerték - mert Jónás mester ugyan nem sokat cirógatta kis menyecskéjét - de azért nem történt semmi hiba sem. Egyik év a másik után eltelegetett, minden esztendő meghozta a maga gyümölcsét, hol egy egészséges fiu, hol egy kövérképü leányka alakjában: úgy hogy Jónás mesternek épen nem lehetett panasza az égre, hogy őt igy veri, úgy veri, még csak gyermekkel sem áldja meg. Az áldás annyira körülfogta, hogy utójára már nem átallott ily szavakra is fakadni: Uram! szüntesd meg a te áldásodat - mert nem férünk el.

A gyermekek, mint az olajvessző, szépen felserdültek sorjában; heten voltak - öt leány, ketteje férfi, az egyik ezek közül sánta lett, ezt aztán szokás szerint ő is szabónak adta. A többi mind mint a makk. Mikor eljött az ideje: a leányokat férjhez is kérték, kit takács, kit varga, kit ez, kit az, szóval tisztességes szerencséje akadt mindannyinak - hanem Jónás mester nem adta egyiket is.

Furcsa oka volt a dolognak.

Egyszer a jó mester azt álmodta, hogy ő megnyerte a bécsi nagy lutrit. 300,000 forintja lesz, megveszi a püspöktől az egész falut, leányai mind úriasszonyok lesznek, fia tensúr - még a szabó fiát is letiltja a mesterségről, hogy az ily közönséges foglalkozásával meg ne gyalázza a familiát.

Hogy ez mind megtörténik, azt szentül hitte. Csakugyan alig rakta meg az álmodott számokat: nagyhamar nyert is egy á m b ó n négy forintot; azután nem lehetett vele többet birni.

Másnap bement Földvárra, a mi kis bora volt, eladta a zsidónak, s az árát berakta a lutriba. Most már többet senki sem vehette hasznát. A tanitást elhanyagolta, kinvaló, benvaló pangott; a szőlőmunkához még leányait sem eresztette, hogy a kezük meg ne kérgesedjék, mert az kisasszonyhoz nem illik, a feleségnek nem volt többet szabad krumplit kapálni, tehenet fejni, kaszáláskor gyüjteni, kendert áztatni - ez mind parasztmunka. Ő neki pedig még kezet is csókolnak.

Fölfordult szegény Jónás mester háza!

A leányoknak tetszett e könnyü élet: nem dolgoztak, a kertet fölverte a gaz, paréj, az udvarban minden a tövével állt fölfelé, az úrfi egész nap csavargott; a jó anya éjjel-nappal sirt, rítt. Nem ért semmit: Jónás úr megálmodta, annak meg kell lenni - az igaz.

Az öreg Róth János szorgalmas ember volt, utána szép darab szőlő, présház, egy kis földecske, - a kopó-utcában jó karban levő ház, meg még egy kis pénzecske is maradt - s ez mind az uj házaspáré lett.

Ritka mester, a kire csak ilyen örökség is nézzen. Jónás úr nem volt rá méltatlan, fúrt, faragott, oltott, épitett, égett keze alatt a munka - hanem mikor az álom, - vagy nem is álom volt az talán, de babonázás - elkövetkezett: minden a pusztulásnak indult. Csapás csapás után jött.

Jónás mestert hanyagságáért először megdorgálták, egyszer-kétszer megijesztették, hogy ha nem vigyáz, ki is tehetik, utoljára ki is tették.

Szegény Jónás úr csak nevetett, nagyokat röhögött, föl sem vette az egész dolgot. A zsidót kiverték a Róth fundusról - s oda költözködtek.

A lutrirakás egyre járta.

Már az egész szőlő Bécsben volt, a háznak fele Budán, s az álom még mindig nem akart beteljesülni.

Egy téli zimankós este a szomszédfalubeli komája látogatta meg őket. A jó koma tudta az öreg Jónás bácsi bogarát, de nem bántotta, hanem inkább a gyönge oldalán kerülgette.

- Komámuram - szólott a vendég szeliden - nem mondom én, hogy ne tegyen arra a lutrira, mert hiszen, ha az isten akarja, hátha valamikor még meg is nyerhetik - hanem azt tanácsolnám én, hogy majd inkább én rakom komám helyett, de azért a nyereség csak a magáé lesz. Lássa nem jó az embernek sokáig kergetni a szerencsét, inkább be kell lesni, majd én veszem a puskát a kezembe, talán az én kezem jobban fog, a komáé már kifáradt, - ha meglöhetem, úgy is odaadom.

- Nem; én álmodtam, én nyerem meg - s édes örömmel simogatá a már ekkor a jövendő gazdagság dacára is nagyon szürkülni kezdő fürteit - nem nem nem! - komám ahhoz nem ért, 15, 25, 35, 45, 55 ezeknek ki kell jönni.

- De hát próbálna már talán más számokat rakni meg; teszem azt: 8, 22, 40.

- Nem, nem: 15, 25, 35, 45, 55 ezek az én számaim.

- No jól van, én nem bánom - szólt a koma, s más oldalra akarta átvinni beszédét.

A sok sírás, kétségbeesés alatt elszáradt arcú beteges anya ott ült a kályha mellett, szomorún tördelve sovány kezeit. Rátekintett a jó barát becsületes arcára, szólni akart, biztatni - de a hátán sajgó kék gyűrűk borzasztón emlékeztették az ellenkezés keserű óráira - hallgatott, sírt és föl-föl fohászkodott.

- Komámuram, töré meg a csendet a vendég, én még egy más járatban is volnék ám. Józsi fiam már régen szereti Katicát, s aztán a kis húgom is szivelheti őt, legalább a kéri búcsúkor úgy értettem a gyerekek beszédjéből: azért is feleségemmel úgy gondolkoztunk, hogy imé tisztességesen megkérjük, s ha a jó isten is egymásnak szánta őket: lennének egymáséi.

- Tudja édes komám - válaszolt Jónás úr mosolyogva - hiszen jól van, jól van - de hát - nem lehet. A Józsi csak takács legény, s ha én olyan gazdag ember leszek, már pedig az leszek, annak kell lennem: akkor mégis furcsa volna, ha a familiámban takács is lenne.

A becsületes koma hallott már ilyen forma beszédet Jónás mesterről, mikor a győrkönyi szabó fiát kiutasitotta - de hogy ő vele is ez történjék, azt még sem hitte. Elsápadt, szemei kidagadtak, alig birt a szégyennel s ha történetesen szemei a szegény anya kérő tekintetével nem találkoznak: tudja isten mit, mit nem felel, - de aztán csak mégis lecsöndesedett; szemeiből egy pár szánakozó köny hullott alá, s megfogva boldogtalan barátjának kezét, szólt:

- Édes komám! én nem tudtam, - - én nem hittem - - az isten adjon mindnyájunknak békességet - s eltávozott.

Mikor a vendég kiment, Jónás mester meg nem állhatta, hogy el ne kacagja magát.

- Szegény Varju koma, de hogyan is gondolhat olyat - az én leányomat, a Katicát, a legkisebbiket, a legszebbiket az ő fiának!

S újra oly jókat nevetett, hogy a szegény asszony szive majd megrepedt belé.

- Mit? - folytatá tovább észrevételeit - szegény Varju koma! jó volna fiának az az 50-60 ezer forint! He he he. No anyjuk - fordult vidáman felesége felé - tudod-e már, hogy bizonyos a nyereség, mi? vagy azt gondolod Varju koma megkérte volna máskép Katicát? he he he. Tudom én mi kell neki, pénz; no de én se vagyok bolond, nem estem a fejem lágyára. Megállj csak, majd jön még több is. - Tavaszra eladom ezt a ház melletti kertet, minek úgy is, nem terem benne semmi. Fölmegyek Budára, mert ezek a gaz tolvaj lutristák tudom már százszor is eltették a pénzemet: hanem most ott ülök, bevárom mig kijön, tudom kin lesz, s akkor anyjuk - mi?

Az asszony, a helyett hogy szólt volna, kötényébe rejtette arcát, s zokogva kiment a kert felé.

- Bolond asszony! beszélgetett tovább magában az öreg - megállj csak, hogy örülsz te még, de nem mondom meg neki. Majd csak lassacskán megveszem itt a szomszéd urak jószágát, ott mindent elrendezek, s akkor, midőn már ott leszünk, oda vittem őket: akkor mondom meg, hogy no: itthon vagyunk. He he he, hogy örülnek majd a bolondok.

S olyan édesen járt föl s alá a szobában, mintha már zsebében volna a 300,000 forint, s egészen neki adta magát az édes boldogságnak, midőn egyszerre kivülről utcazaj üti meg füleit.

Jónás mester uram háza
Besétál a lutriába,
Maga is megy nem sokára
Bolondoknak a házába.

S az iskolás gyermekek futva, vihogva szaladtak odább. Jónás mester ki se tekintett: hanem egész higgadt nyugalommal mosolygott.

- Bolondok! erre is az az irigy mestertek tanitott meg. No majd elszorúlhat még ő is hozzám! -

Minden sirás, pörölés dacára is Jónás úr tavaszra csakugyan eladta kertjét, sőt ezenfelül titokban még házát is elzálogosította, gondolván, hiszen minek? legfölebb két-három hét, s akkor aztán semmiféle viskóra nem szorúl többé.

Szegény jó asszony a haját tépte kinjában, még a leányok közül is egyik-másik könyörgött az öreg úrnak, hogy ne menjen, ellopják a pénzét, magát megölik s beledobják a Dunába. Jónás mester rendületlen maradt, s mikor a térdeit átfogó asszony sehogysem akarta ereszteni, a leányok elállták útját: dühösen keresztül gázolt rajtuk, s a kertek alatt mint a tolvaj elillant. A szomszéd városban találkozott egy két ismerőssel, kérdezték hova megy: nem merte megmondani az igazat, vén létére hazudnia kellett. Ment tovább. Megeredt a zápor, verte mint a büntetés, átázott tetőtől talpig; szemére húzta kopottas fehér kalapját, s mintha főben járó dologban kéne utaznia, sietett szakadatlanul. Késő este beért a földvári réten levő korcsmába, s hogy valaki pénzt ne sejtsen szegénynél, panaszkodott kicsinynek nagynak nyomorúlt állapotáról. Másnap reggel lement a Dunához, s keresett egy Pestre menő búzás hajót, s miután megalkudott a kormányossal, azonnal be is szállásolá magát a hajón. Valahára helyen volt tehát. Fáradtan, kimerülve a tegnapi erős gyaloglástól, leheveredett a búza tetejére s elaludt.

Kiterjesztette képzelődésének szárnyait, s röpült, röpült a boldogság paradicsomába; az édes álom, ama csábító tündér, ismét fölkereste, biztatta, bátoritotta.

A hajós legények el nem birták gondolni, hogy mit nevet ez az öreg ember álmában, egyikmásik néha megrugta egy kicsit, mert épen a tiszta búzára talált feküdni, de föl még se keltették. Ez alatt a hajóra több vidéki parasztasszony is jött, kik Jónás mestert ismerték, de ez őket nem.

- Ugyan hova iparkodik az öreg Jónás úr, kérdé a kormányost szánakozólag egy fiatal bölcskei menyecske, a ki a mult télen épen a mester úrnál szolgált.

- Pestre-e vagy Budára, én bizony magam sem tudom voltaképen - válaszolt.

- Jaj, ugyan miért - kérdi tovább.

- Nem mondta.

- Aligha azért nem megy talán...

- Miért?

- Lutriázni. Úgy mondják, hogy a földvári zsidókkal már összeveszett, mert azok nem adták neki a pénzt, a mit nyert volna, most aztán Pesten akarja meg tenni. A mult télen is mindig pörlekedett velük.

- Ugyan - úgy-e? kérdi gondolkozólag a kormányos; és meredten nézett a Dunára.

A két beszélgetőhöz egy öreg ember közeledett.

- Ej, ej - vágott az előbbiek szavába - szegény Jónás mester, de kár, de kár, pedig milyen jó becsületes ember volt.

- Hát micsoda kár?

- Hát csak az a kár, kormányos gazda, hogy a szegény elméje rosz karban van.

- No ni, ejnye, ki hinné!

- Az bizony, pedig úgy van.

- Nem csinál-e itt aztán valami galibát most?

- Már azt nem tudhatom, különben nem olyan ám ennek a nyavalyája, ez csak olyan csöndes - - izé - -

- Hej Pista! - kiáltott a kormányos egy hajós gyereknek - hol az az öreg kitlis ember?

- Alszik a búzán.

- Mit akar vele? - kérdi az öreg falusi atyafi.

- Azt akarom, hogy... s itt megállott, mégis restelte volna azt a gyámoltalan öreget letenni az edényről.

- Nem bánt az senkit se - -

- Én sem akarom bántani, de hát mit csináljunk vele - aggódék a kormányos, hátha még baja támadhat, legalább megkéne tudni mégis, hogy hova szándékozik, mi járatban van.

- Bizza rám azt kelmed, majd kiveszem én belőle.

- Ez az öreg mi furcsán tesz ám, szólott oda a hajósgyerek, úgy megmotyog magában, fényes nappal ámában beszél.

- Aztán mit beszél - kiáltának oda egyszerre a kormányos s az öreg atyafi.

- Azt mondják, valamikor mester volt, s aztán most is számadással vesződik, úgy számol az, de mindig egyet.

- Szegény Jónás úr - sajnálkozék a menyecske, s egy-két résztvevő könyet törült ki fekete szemeiből.

Lassanként mindnyájan odamentek az öreg kitlis emberhez, ki mellényét, ingét kigombolva aludt a búza tetején. Ősz fürtei kúszáltan hullottak alá tisztes arcára, szája egyre mozgott, s mosolyra-mosolyra vált. A sürgés, forgás és suttogó beszéd fölébresztették.

- Jaj istenem! volt az első szava - hol vagyunk már?

- Bizony még nem igen hagyogattuk el a földvári szőlőket sem, válaszolának a körülötte állók.

Egy darabig vártak, hogy az öreg megigazgassa ruháit, átallották mindjárt megkérdeni, hogy mit álmodott, miféle számok voltak azok.

Jónás mester elsimogatva izzadt fürteit - kiült a napra, mely a tegnapi zápor után ma oly melegen sütött. Alig várta, hogy Pestre érjenek, ezer sok szép remény, terv jött, szállt agyában.

Mit, mit nem csinál ő majd! Leányainak szép keszkenőt, uj ruhát vesz, feleségének rézedényeket, mert mindig ilyenekért öli, hogy örülnek majd odahaza!

Az öreg falusi atyafi mindig ott járt-került mellette, ha valamikép beszédbe elegyedhetnék Jónás urral. Végre is maga Jónás mester fogott az ismeretség kötéshez.

- Mit vizsgál atyafi? hova szándékozik? szólt mosolyogva.

- Hát biz én csak nézegetölődzöm, s Pestre készülök, egy kis zöldséget vinnék eladni - hát kigyelmed?

- Magam is arra tartok, csakhogy inkább Budára.

- Talán valamit visz ő kegyelme is?

- Nem bizony, inkább hozni akarok.

- Úgy-e? - - valami portékát?

- Pénzt, pénzt öregem - s jó kedvvel morzsolgatta Jónás úr kezeit.

- Az nagyon jó, kivált ha sok.

- Sok? Sok bizony.

- Ugyan - -

- 300,000 forint.

- Tyjú? Az szép.

A beszélgetés alatt oda furakodott legények s a kormányos bámulva nézték az öreg kitlis embert.

- Hát aztán kié lesz a? kérdi egyik félig incselkedve, félig kiváncsian.

- Majd csak a magamé - felelt Jónás úr s jót nevetett rája.

- Hogy, hogy? kiáltának egyszerre többen.

- Nyertem, vagy nyerni fogom.

A kormányos szánakozó mosolylyal tekintett az öreg paraszt emberre, mintha mondaná: értem már, s nem is hallgatott tovább a beszélőre, ment dolga után.

- Sok lesz öreg úr - pajzánkodott egy köpcös hajóslegény - talán nem is igaz? Erre nagy hahota tört ki.

- Micsoda? nem igaz? nem értesz öcsém a dologhoz - felelt a goromba kérdésre - mit tudod te, mi a lutri, a budai, bécsi lutri, mit tudod te mik az én számaim?

- Kellenek is nekem a maga számai!

- Dologra legények, evezőre! látjátok azt a zátonyt, a part szakadékos, a lovak nem igen mehetnek - kiáltott rájuk a kormányos haragosan, - s a legények mind ott hagyták az öreg Jónás urat, ki boszankodva tekintett utánuk.

- Ostobák, bolondok! majd jó volna, tudom, ha adnék egy-két forintot. Várjatok goromba fickók! - s kissé kedve-szegve vonult félrébb. De hiába, a legények vidám nevetése s tréfás kötődése elől csak még se búhatott el. Oda-odakiáltottak hozzá:

- Egy makra pipára való jut-e belőle?

- Kötelet a nyakatokra, fajankók - morgott Jónás mester.

Harmadnapra elérték a pesti malmokat, de itt aztán meg kellett pihenniük; a zátony sürün akadékoskodott, nem mehettek tovább egyhamar. Jónás úr nem tudott mit csinálni mérgében, - szitkozódott, átkozta a zátonyt, kormányost; pörlekedett a legényekkel, kik a helyett, hogy visszaszidták volna, nagyokat röhögtek a szeme közé. Végre addig kunyorált a kormányosnak, hogy az egy kis ladikon kitétette a budai partra; honnan aztán nagy sietve begyalogolt Budára.

Itt füt-fát össze-vissza kérdezett, merre menjen, hol a budai főlutri. Utoljára sok csetlés-botlás után egy pincér jó pénzért elvezette a kivánt helyre: hol is Jónás úr azonnal megrakta az álmodott számokat, s most következett a két heti várakozás. Tengerséges idő.

Mit csináljon addig?

Eleinte, még pénzecskéjében tartott, nem igen búsúlt, a sör vagy borocska mindig tudott unalmán segiteni. Ilyenkor neki hevülve az italtól dalolva járta be az utcákat, - a kit elől-utól talált, megkaphatott - már mint olyan maga formáju embert: azt elfogta s barátságba keveredett vele. Az ingyen sör hamar megkötötte az atyafiságot.

Majd átment Pestre, - bekószálta a szebb helyeket, órákig elnézegetett egy-egy szép pálcát, selyem kendőt, kalapot; százszor is kigondolta, hogy bemegy, megveszi, tán odaadják addig arra a kevés időre hitelbe is - de mégis csak szégyenlett bemenni.

Eltelt az egy hét, el a másik is - de kikopott a pénzéből is szépen. Öreg ember nem sokáig birja koplalással. Az éhség sokszor haza-haza vitte képzeletében, - egyszer annyira ment, hogy már haza felé indult, azonban a jó reménység megint csak visszacsalta. A második hét vége felé már szüntelen a lutris ház körül ácsorgott, étlen, szomjan, egy krajcár nélkül. Egy éjtszaka megbetegedett, elalélva, összeesve lerogyott szegény. Mikor meggyógyult, első gondja is az volt, hogy megkérdezze: mikor jöttek ki a számjai. Szomorún tudta meg, hogy egy se jött ki közülök.

- Ezek is megcsaltak a gazok, mig beteg voltam eltették a pénzemet; most már meg se tehetem, - de várjanak! megsegit még engem a jó isten, majd feljövök a jövő tavasszal.

Ez alatt oda haza nagy változás történt.

A deszka keritést összetörték, a kaput ellopták, a háztető megvedlett, a kémény félre hajlott, a folyosó oly ronda mintha soha se látott volna seprüt, - a falról nagy darabokban szakadoz le a vakolat, itt-ott a vályogépitmény megeresedik s rajta a szél akkor tolakodik be mikor akar. A

konyhából a rézedények elpusztultak, egy-kettő van még a hitványából. A tüzhelyen nedves füzfa füstölög, el is aludnék, ha oly buzgón nem fuvogatná Katica kisasszony.

A szobából olykor-olykor egy-egy parasztasszony jő ki könyes szemekkel.

- Soha se forralja azt a vizet Katica - szólott zokogva egy alacsony termetü asszony - nem éri ő már meg azt a levest! édes istenem, istenem! - - s kötényébe rejti arcát.

- Juci néni, az isten áldja meg, jaj ne beszéljen olyanokat! - és sikoltva szalad be a leány anyjához. Juci néni azalatt elszedegeti a fogason levő maradék bádog edényeket, - s csöndesen kötény alá rejtve - hangos zokogás közt haza felé ballag.

Jött a másik, az is talált valami elvinni valót. Úgy is zsidó kézre kerül a licitátion mind - gondolák s ily erős argumentum mellett aztán nyugodt lelkiismerettel vivegették el a mi kezük ügyébe akadt.

Bent a szobában két rokon jajgat, az egyik a beteg asszony ágya mellett, a másik az ablak körül. Vizsga szemmel kisérik egymást, hogy az a cudar nem teszi-e el, a mit ő még tegnap kiszemelt magának.

- Oh, te förtelmes Tamaskáné - mormogott az ágy mellett a szeplős képü Róth suszterné, irigy szemmel nézve boldogabb vetélytársát, ki a zöld takaróval leteritett szekrényen levő porcellán tányérok közt válogatott - száradjon el az újjad, még annak se hágy békét, azt a kis zöld szélü findzsát... de azt nem engedhetem, - s elfeledve sirást, atyafiságot, el a haldokló nyögéseit: hirtelen oda ugrott amahhoz, s egy ügyes mozdulattal kikapta kezéből a becses zsákmányt.

- Hát maga már ennek se hagy békét, suttogott mérgesen a suszterné - nem elég volt, hogy tegnap a gerebent, meg a mosóteknőt is elvitték - irigy rabló.

- Mi? te mered ezt nekem mondani? hát a padlásról ki vitte el a zsákokat? hát a nagy ponyva kinek a kamrájában van? - s csöndes susogással oly érdekes beszélgetést vittek véghez, hogy a ki hallotta, bizony elfelejtette miattok a sirást.

- Megállj - rikácsolt a fölbőszült suszterné - ezt megemlegeted, s kirohant a kezében maradt findzsákkal, s megkerülve a padlásföljárást, észrevétlenül felkapaszkodott, ha még valamit találhatna. De oda lent Tamáskáné élt a gyanuperrel s nosza gyorsan mint a macska, föntermett a padláson.

- Huh disznó fikom adta - orditott a jussos rokon - hát te itt tolvajkodol - mert föladom a birónak, ezt el nem kerülöd - s egy szökéssel a kémény mellett termett, a hol a szegény mesterné aszaltszilvát, egy kis diót - mit szokott tartogatni.

De ezt már nem lehetett elnézni, ez mégis alávaló munka. S összekaptak, tépték, czibálták egymást, mintha csak gerebenezni való kender lett volna a másik haja. Megsöpörték egymással a földet, csak úgy zuhogott a padlás, - hanem azért az egyik kezükbe szoritott zacskót még se engedte egyik is.

Hát senki sincs a ki vigyázzon egyre másra? hol vannak a leányok?

Nettike, Nánika régen elpályázták; ez az uraság inasával ment Pestre, fölkeresni édes atyját - s nem is jött többé vissza, azt szakácsnénak hivta egy úr, a többinek is került valami alkalmas életmódja. Csak a kis Katica maradt anyja mellett, ő szegény ott virrasztott éjjel-nappal, de hiába, hogy lehetett volna neki gondja mindenre! lopták, csipték szegényt, mint a bitang szőlőt.

A szobába mindig-mindig többen jöttek; egy-két jószivü ismerős oda-oda borult a szegény haldokló anya ágya szélére: mig a távolabb állók egy kis vinni valót nézegettek. Végre eljött az úr angyala is, a halál, hogy ő is vigyen valamit, - s elvitte a boldogtalan anya lelkét.

Jónás mester, Jónás mester, ha az uton találkoznátok!

Jött a szegény lutris mester, mikor már a faluban se hire, se hamva nem volt elhagyott családjának.

Meggörbedve, botjára támaszkodva, csöndesen ballagott a földvári országúton; ha utasokat látott, lekerült a rétnek, vagy fölment a dombra, bevágott az erdőnek, hogy ne kelljen senki kérdezősködésére felelnie. Majd a jövő tavaszra vagy őszre mind másképp lesz ez, akkorra a jó isten megsegiti, s nem igy gyalog alkalmatossággal, de még hintón is jöhet.

Még jó fen volt a nap, hogy a falu alá ért, de nem mert bemenni, majd csak úgy estenden szándékozott; addig pihen egyet a kukoricásban. Este lopva a kertek alatt besuhant a faluba, s nagy óvatosan keresgélte a házát. Sehogy sem akadt rá; háromszor négyszer is elballagott előtte, de annak, a melyiket az övének gondolt, léckeritése, nagy bálványos kapuja, csúcsos ablaktáblája volt, erre pedig ő nem emlékszik.

- Jónás úr - kiáltott rá a helybeli mester, ki épen akkor jött haza szőlőjéből - hát nem halt meg?

- Már hogy haltam volna - felelt Jónás úr sértődve.

- Itt azt beszélik, hogy a Dunába ölte volna magát, az ám, az bizony.

- Ejnye ni ni - szólt Jónás úr - nem is hallgatva a beszélőre - erre van az én házam, s nézze csak, majd alig találok rá.

- Háza? melyiket gondolja?

- No a házamat, a kopó-utcában.

- Úgy? majd elvezetem, elébb jőjjön be hozzám édes kolléga uram, úgy sincsenek most odahaza.

- Nem, nem; most nem mehetek, engedjen meg.

- De bizony csak jön, s karjánál fogva elvonszolta magához az öreg fáradt embert.

Tartották szóval, beszéddel, hiába kérdett akármit, etették, itatták.

- Megyek már kolléga úr, várnak, nem maradhatok.

- Mondom, nincs otthon senki, reggelre megjönnek; itt hál, kipiheni magát, majd reggel.

Másnap a jó szivü kollega elbeszélte a dolgot, hogy az egész család miként pusztúlt el, s Katica férjhez ment a Varju takács fiához.

- Ne beszéljen nekem e féléket, tudom mit csináltak, ott hagytak, elmentek mind! no hiszen majd vissza jönnek még, ha nem hivom is, csak megnyerjem - -

Végre is Jónás mester Katicához költözködött, ámbár folyvást sajnálta, hogy az csak egy takács legényhez ment, oly gazdag létére.

Hitt, remélt, mindig várta jó feleségét, leányait, fiait!

Mikor halálos beteg volt is, akkor is arra kérte mellette siró vejét, leányát, unokáját, hogy:

- Azokat a számokat el ne felejtsétek ám, megrakjátok ám - 15, 25, 35, 45, 55.

Az Eszti néni.

Az 1850-diki január 6-ika épen olyan havas szeles nap volt, mint akár e mai, a szél akkor is meggörbitette a hó egyenes, méltóságos esését, mint ime most: csakhogy akkor nem pipázgatva bámultam a természet e rendes téli foglalkozását a kandalló mellől, hanem örökké faroló szánomon elmélkedtem nagy gyorsasággal, hogy az ördög mikor ránt bele valami hófuvatagos árokba.

Emberem, ki egy gyürei meleg bundás fuvaros volt, olyan egykedvüen veregette, noszogatta borzas nyaku, vastag lábu macska lovait, mintha tudni sem akart volna arról, hogy én még ma be is akarnék érni V. faluba. Beszédbe nem szándékoztam vele ereszkedni, jól tudtam azt, hogy akkor a magyar ember, szokása szerint, az ostornyél-tartóba akasztja gyeplűjét s szembe fordul velem diskurálni, mintha az utazás főczélja nem is lehetne egyéb. Ballagtunk tehát csöndesen, hallgatva. A v...i hegyek nyugodtan mereszték havas fejüket az esteli hideg ködben, bámulva, ha csakugyan találhattak most valami néznivalót, mert mi még jó távolban lehettünk tőlük; az erdőben helylyel-közzel előbukkanó erdőszházak meleg szobái keveset törődhettek azzal, hogy idekünn, a rókák, farkasok s más efféle szabadlakókon kivül, közelükben még más is didereghet, - mert a keritéstelen udvarokon csak egy lelket sem lehetett látni. Az egész unalmas utazás elmaradhatott volna, de egy levél volt zsebemben s ez Eszti néninek szólt, anyám legkedvesebb fiatalkori barátnéjának. Személyesen kellett átadnom.

Emlékezem, - akkor ugyan a hidegben nem igen jutott eszembe - Eszti néni szép, magas nyulánk termetü leány volt, nagyon szép lehetett, mert tudom, hogy mint gyermek igen szépnek tartottam. Meszesen laktunk, hol apám urasági tiszt volt, nagyon komor ember lehetett, mert máskor sohasem jött hozzánk senki csak Juliánna napján. Édesanyámat Juliánnának hivták. Tudom, hogy e nevet most Juliának mondják, de én megmaradok ama régi áldott név mellett. Ez a nap ünnep vala, nemcsak azért, mert sok huszast kaptam mint legöregebb fiu és pécsi kis diák (ezeket a huszasokat nagy szomoruságomra apám rendesen elszedte) hanem, mert ezen a napon láttam mindig apámat anyámat legjobb kedvben; sokszor, nagyon sokszor megcsókolták egymást, a mit máskor sohasem vettem észre. Eszti nénit ilyenkorra anyám mindig elhozatta. Ő volt a legszebb, mindenki vele beszélt, mindenki neki kedveskedett, a legfiatalabb irnoktól, az öreg számtartóig - apámig. Mig Eszti néni ott volt - apám a nagy báránybut süveget sohasem tette fel, pedig kopaszsága miatt egyébkor rendesen ezt szokta viselni, habár nagyon furcsán állott is neki: most tisztességes kalapot viselt. Csöndes estéken elővette - nem tudom micsoda zeneszer lehetett, de nem gitár volt, feldrótozta, tollat hegyezett, s olyan szépen kiverte rajta azokat a szép nótákat, melyeket Eszti nénivel anyám együtt dalolt. Oh nagyon szép napok következtek akkor, mikor Eszti néni eljött. Szegény jó anyám szinte elfelejtett ránk pörölni pedig bizony nyolc eleven gyermekkel, a kik között egy rettentő siró-rivó kis leány is volt - elég baja lehetett.

Tudom én, hogy nem illik ilyeneket elmondanom, de hiszen régen meghaltak - emlékök szent előttem!

Igen, - épen 9 óra lehetett már, mikor valahára, nagy ügygyel, bajjal bejutottunk V... falvába. Kocsisomtól kérdém nem ismeri-e Faragó Sándor árendást?

- Hogy ne ismerném, uram - válaszolt meglehetős gorombán, hogy ily csekély ember miatt most oly sok hideg levegőt kell beereszteni száján.

- Csak oda tartson.

- Oda? - azt tudtam máshova megyünk - dörmögött magában az előrelátó ember.

Nagyon a faluvégén lehettünk még, mert alig hagytuk el az országuti csárdát, midőn emberem egyszerre befarolt egy kis - a mint tán akkor gondolám nyitott kapuju - kaputlan udvarba. Nem irhatom le, hogy a ház kicsiny vagy nagy, rongyos vagy ékes volta minő hatást gyakorolt rám, mert sötét volt: de hogy a mint benyiték, a szobából kellemetlen büdös melegség ütött meg, azt tudom.

- Papa - szaladt elébem egy boglyas fejü karmolt képü gyerek - a Sanyi megette a túrót.

- A túrót? az baj - válaszolék félig mosolyogva, félig boszankodva a különös fogadtatás miatt. Itthonn van-e, fiam, édes apátok?

- Nincs! - kiáltának egyszerre mindnyájan minden félelem nélkül, a mely bátorság a gyereknél mindig inkább vásottságra mutat.

- Hát hol van?

- Minek? - kiáltott az, ki a túrólopót feladta.

- Kérdem.

- Nem tudom - orditott haragosan, s rögtön, mint egy macska, föntermett a nagy banya-kemence peremén.

- Baranyában van - felelt kérdésemre egy nagyobbacska, kinek szemét zöld bőr ellenző védte a pislogó mécs piszkos sugárai ellen.

- Hm, Baranyában, hát a kedves mama?

- A nyanya a körösztmamánál van.

- Mikor jő haza?

- Disznótorban van.

- Nem mennétek át érte, kis fiam, hogy vendég jött.

- Nem - kiáltott a haragos fiu a kályha peremén, talpait vakarva. Jobb bizony elmegy, jöjjön reggel.

- Vendég vagyok, kis öcsém s egy darab pénzt próbáltam markába nyomni.

- Jaj, jaj, Sanyi! mi ez? hatos - s ujjongva csillogtatta a boglyas a füstös mécs előtt, kihuzván annak bélét, hogy egészen láthassa a pénzdarabot.

Szegény áldott édesanyám, mikor az ablak alatti lugosban oly édesen elbeszélgettél a kedves barátnéval - mig mi odabent talán már régen aludtunk is - vajjon gondoltad-e, hogy a szép, karcsú, mosolygó tekintetű, mindenkitől bámult Eszti néni valamikor ilyen család anyja legyen? hitted-e, hogy az, ki fél délig elfésülködött, kit ugy elcicomáztál, piperéztél, mintha eladó leányod lett volna, egykor ide jusson? Jó hogy ama szép napok óta sohasem találkozhattál vele többé, legalább boldogabb ifjukorod ama fényes alakját a maga tündöklő pompájában vihetted magaddal a sirba.

Leráztam magamról a havat, felsőruhámat letettem egy limlommal behányt ládára, s bizonyos keserü csalódással néztem e szegény, rongyos, félmeztelen ördögöket.

A két fiuval csodálatos ellentétet képezett egy 6-7 éves kis leányka, ki annyira fel volt piperézve minden kigondolható cifraságokkal, hogy inkább játékbábnak mint élőnek látszott. Ott ült az ágyon, szép kis kerek fejét a falhoz támasztá; anyja midőn elment hazulról, hihetőleg ilyen módon helyezheté el, mert mikor beléptemre a többiek mind felugráltak, ő akkor is csak azon kényelmes minőségben maradt. Közelebb mentem felé; megcsipkedtem kövérke maszatos arcát, megveregettem szép formáju kis kacsóit, de meg sem mozdult, csak

nézett merően. Cukrot adtam neki (ezt rendesen szoktam magamnál tartani, még eddig mindenhol igen nagy hasznát vettem - az anyák nyájas kedves embernek tartanak érte), megengedte, hogy ölembe vegyem, megcirógattam, megcsókolgattam. S készen lett az ismeretség. A szurtos fiatalokat is magamhoz édesgettem. Megsimogatták fényes mellénygombjaimat, kikutatták zsebeimet, szóval, kezdtünk mulatni.

- Ki vette magácskának - hogy is hiják kicsikém -

- Lottika. -

- Hát, kicsi Lottikám, ki vette magácskának ezt a szép köténykét, meg ezt a kis fehér nyakravaló holmit? -

- A smizlit?

- Azt azt, kicsim.

- A Vince bácsi.

- Nem iga-az, hazudsz Lottika, mert azt a János bácsi vette még pedig azt is tudom mikor.

- Hát ki az a Vince bácsi meg az a János bácsi? - tevém föl a kérdést a kis gyülekezetnek.

- A Vince bácsi - vevé át a feleletet a boglyas - a mester ur, ajh az tud ám csak egyszer nagyokat vágni; a János bácsi a mi legényünk.

- Hát micsoda legény?

- Micsoda legény? székálló legény.

- Úgy; a papa mészáros?

- Mészáros hát, - hogy volna mészáros, árendás. A papa nem vág marhát, mert a papa Baranyába ment földet venni, mi urak vagyunk, olyanok, mint az incsellérék, még különbek.

Nem tudtam, hogy az incsellérék milyen urak lehettek.

- Hát mit árendál a papa? folytatám a társalgást a kis okos vásott fickóval, ki ugy látszik nagyon megbarátkozott fehér gombos végü pálcámmal, mert sehogysem tudtam kilopni kezéből.

- A mészárszéket, meg a csárdát az országuton, meg a szurdoki kocsmát.

- Nem, mert a csárda nem a mienk, csak a szék - szólt a beszédbe félénk alázatossággal, de igazság szeretettel, - mi a kisebbiknek aligha volt tulajdona - a zöldbőr szem-ellenzős fiu.

- Mit tudsz te, he? hallgass, majd rád ütök.

- No no, nem kell haragudni, - s ismét kivettem egy pár pénzdarabot a jóbékesség kedvéért.

Erre mindakettő úgy nekem rohant, hogy észre sem vettem, midőn egy neki vörösödött képü, testes, cafatos asszony állott előttem.

- Jó estét, bocsánatot - hebegém s kerestem a legalkalmasabb megszólítást, mert sehogysem mertem elhinni, hogy e nő az lehet, kihez édes anyám levele szólt. - Én Pozsár Károly vagyok.

- A Pozsár számtartó fia? kiáltá elszántan, s a száját nyitva hagyá, mintha kérdését még nem végezte volna be.

- Igen... Eszti néném!

- Károlykám, kedves Károlykám - hörgé szinte rám rogyva - édes istenem be megnőtt, be megemberkedett! s ölelt, csókolt a hogy csak birt. Roszul esett észrevennem, hogy a bor nagyon megérzik a száján.

- Hát szegény galambom Juliskám hogy van, hát édes atyja? Tudom jobban vannak, mint én, mint mi.

Resteltem megmondani, hogy apám már meghalt. Meglehet, hiba volt tőlem, de most még a levelet sem adtam át, csak reggel.

- Óh óh, be régen is láttam már őket, be roszak, sohasem jönnek felénk - édes Károlykám! S ujra megölelt, mintha valamiben enyhitésére szolgálna az, hogy néha-néha rám támaszkodhatik.

- Hát te nagyfejü silapsi, hol a szolgáló? futsz mindjárt utána, mért nem szaladtál értem?

A silapsi, ki nem volt más, mint a szegény jámbor zöld szemellenzős - miután hátára egy jó nagyot kapott volna, levágva fejét kilódult.

- Óh te, aranyom, szentem, gyémántom, hát téged még sem altattak el, - no várj csak - fordult fenyegetve a boglyas felé - te is kikapod a magadét. Óh, óh, picikém - s édes cupogással csókolta leánykáját.

- Meg ne itéljen ám, édes Károly öcsém, hogy most igy széllyel vagyunk, én magam egész nap mostam (nem, ezt nem hihettem el: igaz is volt gyanum), az apjuk, a férjem, Baranyába ment jószágot venni, minden órán várom; szép csinos jószágot vett (engedelmet, ez sem igy volt) a tavaszra oda költözünk, addig - gondolám - meghuzzuk magunkat a hátulsó szobában, jól van úgy, a mint van. Nem jár erre úgy is egy lélek sem. Az első szoba ott áll tisztán, de akkora, olyan hideg, hogy nincs mód befűteni, (Nem, azt sem hallgathatom el; meg kell jegyeznem, hogy az első szoba kicsiny és bútor nélküli, csak az igaz, hogy nagyon hideg). Majd tavaszszal ez is máskép lesz, Baranyában máskép rendezem be szobáimat; ha ott meglátogatna Károlykám.

Szegény asszony egészen megfáradt, hogy hamarjában ennyi nem igazat kellett elmondania. Kissé lehajtá fejét, elmélázott, szemei megteltek s folytatá:

- Szegény Juliskám, galambom, hogy van? tudom ő nem öregedett meg, úgy mint én ezzel a sok rosz gyerekkel - óh nem, nem neked mondom - szólt édes-mosolyogva karján nyugvó leánykájához - te jó vagy, te az én kis angyalom vagy - s szinte felcsókolta a már alvó gyermeket. Higyje meg Károlykám, ha ez a kis aranyom nem volna, már rég elvesztettem volna a lelkemet ezen a rongyos vidéken. (Nem, a vidék szép volt, a baj más lehetett.) Nem M e s z e s ám ez! Óh istenem, be más élet volt az! Emlékszik rá, Károlykám, hogy a meszesi búcsukor milyen szépen táncolt velem, kis pécsi diák volt. Tizenöt esztendeje annak! Akkor még 18 éves voltam, szép voltam, csinos voltam, nem ilyen - s rongyos ruhájára mutatott. Ki hitte volna hogy én, hogy én, kinek olyan kérői voltak, ilyen sorsot érdemeljek! No de ő is boldogtalan, őt is megverte az isten, ő sem olyat vett el a kit szeretett.

Egyszerre megállott, mint a kit bűnös tetten kapnak, s zihálva, fuldokolva hajtá valaha szép, most gondoktól s bortól nehéz fejét kicserepesedett tenyerébe. Erős zokogás után, mintha könnyebbedett volna, piruló mosolylyal tekintett reám, s szinte megdöbbenve vevém észre, hogy a hajdani szép vonások, bár megtörve, mikép jelennek meg az elhízott arcon. Összenéztünk, s tétovázva tekintett hol egy, hol más tárgyra, látszott hogy resteli azt az egy pár szót, a mely oly sietve szaladt ki ajkán. Majd igyekezett nyájasságával feledtetni zavarodását.

- Kedves Károlykám, kedves kis öcsém, beh a jó isten hozta erre! - s mintha mámora, mely eleinte annyira kirítt nevetéséből, csókolózási rohamából, - eltünt volna: most már csak vállaimra meré tenni kezeit, de többé nem ölelt, nem csókolt meg.

- De csupa atyja - folytatá édesen mélázó tekintettel - egész az a homlok, az a vastag piros száj, az a bajusz, az a kerek szakál - mintha csak épen magam előtt látnám. Még a hangja is hasonlit hozzá. Óh de szép hangja volt, de szépen tudott dalolni. Mind, mind hogy elmultak azok a szép napok! Vajon emlegettek-e néha? úgy-e nem? én tudom, hogy nem, egy árendásnét, egy korcsmárosnét - kinek is jutnék én eszébe!

Újra lehajtá fejét, sirt, sirt, hogy alig birta szemeit szakadozott kötényével törölgetni. Úgy megsajnáltam.

Tizenkét óra felé járhatott az idő hogy vacsorához ülénk. A szegény asszonynak - a mint vettem észre - sok felé kellett futkosnia, mig a vacsorához való szükségeseket összeszerezhette. Annyi mindent készitett, - de melyen még se látszott a bőség - hogy feledtesse szegénységüket.

A gyermekek már rég elaludtak; ketten ültünk az asztalnál.

Egyre kinálgatott - egyem, igyam. Háromszor-négyszer is elémbe tette a tölt poharat - miből azt merém következtetni, hogy, ha én innám, bizonyosan ő is innék.

Ittam, ő is ivott; töltött ismét, ajkamhoz érintettem a poharat, töltött és sokszor töltött - és egy kicsit mindig ivott.

Szegény asszony! úgy látszik a borhoz sokszor folyamodhatott vigasztalásért.

Természetemnél fogva nem igen vagyok kiváncsi, tán kissé komor mint apám: még sem birtam magamon erőt venni, hogy a beszédet valami gyöngédes fordulattal amaz előttem ismeretlenre ne vigyem, ki által származhatott Eszti néninek egész mostani boldogtalansága.

Kérdésemre elpirult, de nyájasan mosolygott - és villájával a különben is szakadozott abroszt szurkálta. Olyan nehezen, olyan lassan, de végre mégis megkisérté a kényes kérdésre feleletet adni.

- Milyen házunk volt, legszebb az öreg utcában a templomhoz közel, nemesi fundus, uraságház. Öreg apámék gazdagok voltak, még az én szegény szüleimre is maradt elég. Házunkon olyan vastáblák voltak, hogy a ki elment előttök - megbámulhatta. Óh valaha de sokszor nyitva hagytam! De tudom, hogy ha apám oly hamar el nem hal! - - milyen fiatal volt még, milyen becsületes jó ember, nem vétett ő senkinek sem; szerette a faluban kicsi, nagy, a szegény, a gazdag. Maga a gazdag Pusztai hányszor megállt előttünk hintajával - s egyszer, egy nyári kaszáláskor, az isten haragja megütötte. Itt kezdődött minden szerencsétlenségünk. Sokan voltunk testvérek, nyolcan; és mind leány, én voltam a hatodik. Testvéreim mind boldogok, mind jól ment férjhez, igaz nem voltak válogatósak, ki kovácshoz, ki bádogoshoz ment, de legalább ahhoz a kit szerettek. Én a legszebb voltam mindnyája közt, otthon maradtam, úgy hogy már a legkisebb is kikerült a háztól. Nem! ne higyje Károlykám, nem voltam kevély, elegen megkértek, jó szerencsét tehettem volna, most uri asszony volnék, de nem mentem, magam sem tudtam mit csinálok. Most itt vagyok - - de hisz ő sem boldog.

E szóra arca ismét egészen elborult, homlokára ráncok verődtek, szép metszetü ajka kipittyedt, nagyokat nézett a falra, hogy legalább valamit lásson, a min tekintete nyugodtan állapodhassék meg.

- Ugy-e emlékszik, hogy ne emlékeznék Károlyka, az öreg puskás Fehér Pál bácsira? kereszt atyám volt; hát a Peti bácsira, Zsuzsink urára - a Pál bácsi fiára?

- Emlékszem, szeretett gitározni.

- Az az; tudja még: a nagy l e l e d ü (hegedü formájáról hihetőleg igy neveztem, de nem tudtam, mint kis gyermek, jól kimondani), de nem a Peti bácsié volt, hanem a Sándoré. Az is diák volt, pécsi diák mint kedves öcsém; apja anyja szemefénye. Azt hitték szegények, hogy még vicispán is lehet, s mi lett belőle? halmosi, a kis halmosi nótárius, s boldogtalan.

A legöregebbik testvéremnek szánták; hiszen én kicsiny voltam még hozzá, Lidinknak hordta a nótákat, én nem is voltam otthon.

Kardos nénihez küldtek Sz.-re varrni tanulni. Ott töltöttem be épen augusztusban 15-dik esztendőmet - ekkor anyám haza vitetett. Jól emlékszem rá, nehezen is tudnám elfelejteni, kék pettyes szoknya volt rajtam, kis fekete selyem kötény, a kihajtott szép ingnyak nagyon jól illett ruhámhoz, ezt ő is emlegette azután is. Nem volt rajtam semmi cifraság sem, még is majd letéptek testvéreim, százszor is végig nézegették egyszerü öltözetemet. Azt mindenki megmondhatja, öltözködni nagyon szépen tudtam. Édes anyám, ki már ekkor rég betegen feküdt ágyában, oda-oda hivott magához, nagyon meg volt elégedve, örült hogy szebb vagyok, mint a többi, hogy olyan vagyok, mint ő leánykorában. Megsimogatta hajamat; hajam, az igen szép fényes, tömött volt - most - - s megtapintotta kezével fejét - óh istenem, még ettől is meg kellett válnom, a sok gyerek, a sok gond! - -

Lidi néném nem mondhatnám, hogy irigykedett volna, mert hiszen ő akkor is legokosabbnak hitte magát - hanem testvéreimet mindig jobban szerette, mint engemet; fájt neki, hogy engemet szebbnek tartanak, holott ő a legöregebb. Még nem volt mátka, Fejér Sándor még nem jött haza az iskolákról.

Mikor én haza mentem: akkor épen otthon volt, délután eljött hozzánk.

Az ablaknál ültem, nem is gondoltam reá - mégis észrevettem mindjárt, hogy belépett udvarunkba; kevély, erős, egyenes járása volt, mindig fekete ruhában szeretett járni, fejét keményen tartotta. Szemei nem voltak szépek, de nyájasak, akkor nagyon szives volt hozzám.

Mellém ült, Lidi néni átment a szomszédba. Ettől fogva sohasem egyeztünk meg, mindig mintha haragudtunk volna, pedig én nem vétettem neki.

Fejér Sándor sokszor meglátogatott, de nem lett irántam oly nyájas többé soha. Alig szóltunk egyet kettőt, tudtam hogy mégis vele csufolnak, vele is csufoltak. Ha talán nem csufoltak volna vele, úgy sohasem gondolkozom annyit felőle. Néném nemsokára férjhez ment, nem lett boldog, pedig igazán mondhatom: Sándor sohasem szerette. Szegény néném azzal vigasztalta magát mikor férjhez ment, hogy Fehér Sándor úgy sem hozzá való természetü. Mi sem illettünk volna össze. Duzzogó rosz természetü, indulatos volt, könnyen neki adta magát a búsulásnak, csak annyiért is megtudott haragudni, ha nem azt a kendőt tettem föl, a melyik neki tetszett; ha megtudta, hogy valakire nézek: akkor se apja, se anyja nem birt vele. Féltett, pedig sohasem mondta, hogy szeret. Ilyenkor megtette, hogy egy hétig sem jött el hozzánk nappal - mert azért éjjel mindig ott sétált a folyosónkon, reggelre tele rakta ablakomat virággal. Jól tudta, hogy egész nap nem tudtam mit csinálni: de ő gyönyörködött benne, ha kinozhatott. Megfogadtam: sohasem szólok hozzá többet, mit tehettem róla, - megint csak megbékéltünk. Egyszer esztendeig nem jött felénk; nagyon roszul lettem, meghütöttem magamat. Sok mindent beszéltek róla, azt is mondták, házasodni jár, ezt veszi, azt veszi. Boldoguljon! Mikor javában aludtam volna egy szép nyári hajnalon, mit hallok: legkedvesebb nótámat:

Csendes völgy ölében kit fed
E setét kápolna itt?
Mért szemed kisírva lyánka,
Mért oly búban arcaid?

Fölugrottam, egész elfelejtkeztem magamról mit csinálok, kinyitottam az ablakot, észrevett, elment. Most már igazán nagyon megharagudtam, mert ő volt. Akartam, hogy tudja, hogy nem törődöm vele, ha ő igy bánik velem. Másnap egy idegen fiatal ember látogatott meg; az alföldről jött. Gazdagnak mondták - megkért. Azt hittem, meg kell őrülnöm; mit tegyek? anyám szidott, oda igért, a legényt biztatta, hogy jőjjön el egy pár hét mulva: akkorra megváltozom. Meg is változtam, hogy alig ismertek rám. Fejér Sándor még egyszer eljött hozzám, sokáig járt-kelt a folyosón, nem aludtam egész éjjel. Meg-megállt ablakom alatt, láttam a vastábla nyilásán. Szólni akartam, de a sirás miatt nem tudtam. Reggelre elment. Tudom elhitte, hogy hozzá megyek ahhoz a legényhez, mert négy hétre rá elvette a dobogós molnár leányát, a legcsunyábbat azon a vidéken, csak azért, hogy engem megbosszuljon. Megtudtam, hogy az alatt az egy év alatt hivatal után járt, nem akart addig eljönni hozzánk, mig helye nem lesz, megtudta, hogy a hír, mit rólam beszéltek, nem volt igaz; tépte magát, ütötte, verte a feleségét - már mindennek vége volt. Sohasem lettek boldogok, most is roszul élnek. Mindig tudakozza, hát én hogy vagyok? Mondják megöregedett. Egyszer láttam a sz...i vásáron, alig ismertem meg, egész megőszült! - - -

Elhallgatott, megállt, mint a ki kedves sirra lelt és nem tud tovább menni mig szive keservét a szent porokon ki nem önti. - - -

Másnap reggel midőn felébredtem, - a szomszéd ház nádfedelü, hókéreggel boritott teteje már csillogott a téli napsugártól, s értésemre adá, hogy az idő jól előre haladt, s az utas indulhat.

A mint széttekinték magam körül, lehetetlen volt meg nem ütődnöm azon feltünő változáson, melyen a szoba az estve óta keresztül ment. Tegnap még egy ronda barlang, egy dult, meghasonlott lélek tanyája: ma egy csöndes, szegényes bár, de tiszta családi tűzhely. Oly kellemes egyszerü tisztaságba volt hozva az egész szoba, hogy a tegnap estvelit merőben más alakban képzeltem magam előtt. Egy kis ideig még gondolatokba merülve ültem, a lefolyt eseményeken kalandozva, majd az üditő melegség, ellentétben a csikorgó verőfényes nappal, talpra késztetett és sebesen öltözködéshez fogtam. A kis neszre, mit öltözködésem okozott, észrevétlen megnyilott az ajtó, s nyájasan köszöntött be a konyhából Eszti néném, kedves kis leánykáját vezetve. Mindketten szives jó reggelt kivántak. Néném oly csinosan, izletesen volt öltözve, a fehér reggeli öltöny magas, egy kissé elhízott, de most kifejezésteli arcához oly jól illett, hogy ama régi alakot, melyet anyám kedves visszaemlékezése közt mindig oly szeretettel ékesitett föl, egészen magam előtt láttam.

Viszonti üdvözlésemre s kérdésemre, hogy mint aludt, elpirult. Az okot könnyen megtaláltam a tegnapi beszélgetésben. A beszédet csakhamar más tárgyra vivém át. Mire fölöltöztem, az asztal meg lőn teritve, s mialatt kocsisom elkészülődött, a reggeli mellett csöndesen elbeszélgettünk.

Ezen mostani méla bús tartása, szives de kissé zárkozott beszélgetése, a kedveméri rend és tisztaság: a vonzalomnak és szánalomnak mindig sajátságos vegyületét keltik föl bennem, valahányszor e jelenet lelkemben megujul. Egy oly nőt látok magam előtt benne, ki, mint annyi más, szeretett és viszont szerettetett, és boldogtalan: ki egész életében a megnemértés és keserü szemrehányás kinjait érezi, kinek boldogsága - ha jut neki - egyedül a multakra való édes-titkos visszaemlékezésben áll.

A legszivélyesebben váltunk el egymástól. A levelet csak akkor adtam át, mikor már szánomon ültem, jól esett neki hogy e meglepetést utoljára hagytam, mikor egyedül lehet.

A szánat a kipihent lovak vigan röpíték tova a csikorgó havon; alig félóra mulva már a b...i hegyláncolathoz értünk. A hosszú s meredek kapaszkodón a mint nagy lassan haladtunk volna fölfelé: zörgő csörömpöléssel egy kocsi robogott velünk szemközt, a sikos meredeken. Az ember, ki a lovat eresztette, úgy nem különben öltözete is, sajátságos volt. Szénfekete haja,

egyenes meredten álló bajusza, szalmás szakálla, nagy, sárga benülő szemei s vidám tekintete inkább vonzó mint taszító hatást gyakoroltak rám. Ruházata legfontosabb részét egy nagy, dohányszinü, igen kopott kabát tevé, melyen, a mint egy pár futó tekintetre kivehetém, minden gomb különféle szinü, alkotásu és nagyságu vala. Báránybőr süvege egész a feje bubján fityegett, minélfogva a derült nevető tekintet még furcsább kifejezést adott arcának; kezein pedig olyan olcsó fajta, nagy, két ujju kesztyük voltak, melyeket tactusra vert vállaihoz, hogy a merevséget kiszoritsa belőlök - s nagy éles hangon egy vidám dalt kiabált. Nem állhattam meg, hogy el ne mosolyodjam e cinicus alakon. A mint mellettünk elhajtatott: köszönt kocsisomnak, ki bizonyosan ismerőse volt, kiáltoztak egymásra vidáman, mit azonban a zörgés, robogás közt egyik sem érthetett. Kocsisom hátra fordult, s nevetve mondá:

- Ez lett volna a házi gazda, ha otthon lett volna.

Szegény Eszti néném!

A sárga ház.

I.

Igazán, a kávéház mostanában olyan, mint a templom, minden embernek be szabad menni, szegénynek úgy, mint a gazdagnak, s mindenki megtalálja benne a maga helyét épen úgy, mint az isten házában. A szegény, rongyosabb ruhájú egy kicsit közelebb valamivel az ajtóhoz - a gazdag, tisztességesebb öltözetü bemehet egész a kávés kisasszony trónusáig. Óh itt az emberek közt nem igen nagy különbség van; az asztalnok legfölebb olyan forma kis osztályozást tehetne köztök, mint az egyházfi a hiveknél: a pénzesebb, illedelmesebb magaviseletüek előtt épen nem fösvénykedik szives hajlongásaival - a szegényebbek - mit? ezek úgy sincsenek ahhoz szokva.

Tehát a kávéház az ujkori civilisatio temploma, hova a legutolsó, éhséggel küzködő mesterember is el hozza legalább vasárnaponkint áldozni valóját s felteszi a billiard-asztalra, vagy a cukros-szelencére. S ha ekkép a szegények is betérnek ide áldozgatni: a jobb módú, de nem első rangu háziurak ugyan miért kerülnék el. E vádat nem is foghatnám rájuk. Reggelenként, és pedig nagyon hajnalos reggelen, már itt ülnek mind! kalapjukat, mintha otthon volnának - leteszik az asztalra; a fekete selmeczi pipát előhuzzák, a papirosba takart szerény trafikot kibontogatják, kezükbe veszik a lapokat, kávécskájukat útnak eresztik s mulatnak az ő egyszerü erkölcseik szerint.

Sok különös ritkaságot lehet köztük látni, de olyat azt hiszem keveset, mint a milyen az én ...i ismerősöm volt (él még most is). Nem mondhatnám én őt - kivált már most, hogy ismerem - valami haragos mord embernek, de akkor, hogy először beszéltem vele: tökéletes goromba fickónak tartottam. Már csupán tekintete is igazolta állításomat. Feje olyan forma volt, mint egy furkó, melynek az alja vastagabb, a hegye csúcsos, sürű deres haja vén létére is mindegyre be akarta nőni horpadt homlokát; bajusza a mi volt - mert nem igen sok volt - a helyett, hogy ügyesen lesimult volna szájára: még fölfelé meredt, a mi a duzzadt ajaknak még keményebb kifejezést adott. S csodálatos, mégis alig láttam valaha barátságosabb, kedvesebb mosolyt, mint e vad arcon, ha valami tetszetős dolog megnevettette.

Mindig egy ugyanazon asztalhoz ült, nem messze a kávés kisasszony diszes emelvényéhez - de teljességgel nem a nők iránti szives tiszteletből: hanem, mert a pontosság, a régi kedves szokás ezt úgy kivánta. Alkalmasint jó korán beülhetett ő is, mert akármikor mentem: már ott találtam. Összeszedte a fris lapokat, széles karimáju kalapjával lenyomtatta, erre nagyobb igazság okáért rátett két vastag kulcsot; fölállt, hüvelyk ujjával rendesen állát dörzsölgette, s olvasott.

- Hm, hm! - mégis csak katona a katona - ha a pokolban volna is, hátha még tiszt - mondogatá egyszer elfeledkezve magáról s kedélyesen keresgélte bajuszát.

E tájt épen erős háborús idők jártak.

- Bizonyosan uraságodnak katonatiszt fia van - kérdem tagadhatlan kiváncsisággal, egyszersmind örvendve, hogy két esztendei néma ismeretség után végre alkalmam volt megszólitani.

- Nincs - válaszolt élesen rám szegzett sötét szemekkel.

- De közel rokona vagy valami igen kedves barátja?- folytatám, a mennyire lehetett szelid, szivélyes, megnyerni akaró hangon.

Letette a lapokat, a kulcsokat zsebébe rakta s kalapja szélét megbillentve a kávéskisasszonynak - kiment.

- Valóságos vad medve ám az - mondá felém fordulva a kisasszony - s kacagott. Az, mióta ide jár, még nem beszélt senkivel. Nem tudom én miféle ember lehet.

- Meg fogom tudni, kicsoda.

- S ha megtudná is, nem fog vele beszélhetni. Ezelőtt egy kapitánynyal jártak ide, - egy asztalnál - annál ültek mindig. A kapitány igen szivesen köszönt legalább, de ez még azt se' teszi. Egy pár éve lehet, hogy elmaradtak egymástól.

Teljességgel nem hajthatott valami nagy kutatási vágy, de e goromba szürke emberről mégis szerettem volna tudni valamit. Nehány napig nem jött, s már azt hivém, végkép elmarad, midőn egy korareggel régi helyén látám.

Kedvetlen volt nagyon, nézett rám, - de nem mertem megszólitani, pedig mintha most épen várta volna. Barátságosabbnak tapasztaltam magam iránt. Azt hiszem, restelte, hogy oly nyersen bánt velem.

A lapokat kétszer-háromszor felvette, meg félredobá; kulcsait nem tudta hová tenni, - végre egy kicsit köhécselt, kalapját félig akarva, tán félig nem is akarva, megemelé s kemény nehéz lépésekkel kiindult.

Óvatosan utána mentem, hogy vajon hova tér be. Ez, tudom, hogy nem volt szép tőlem, - de akkor erre nem is gondoltam. A Józsefváros egyik külső utcájában, hol a kertek egész üde falusias vagy kis városi szint kölcsönöznek a mocskos, poros kőhalmaznak - egy földszinti, elég csinos kis sárga házba fordult be.

Ki lehet?

Nem valami gazdag vidéki úr-e, ki a leélt viszontagságos politikai idők után félig-meddig menekültképen vonulhatott e félreeső utcába. Meglehet családja is van, szép leányai - legalább egy, de igen szép. S mért ne lehetne?

Lelkemben édes gyönyörrel váltakoztak e különös kérdések.

Az ablakokra sürű függönyök voltak eresztve, semmit se láthattam. A ház egyszerü magánlak lehetett; kapuja, - mint az efféle kisebb épületeknél rendesen szokás: zárva. De mit akarok én itt, mi jogom van nekem ahhoz, hogy valakinek családi viszonyait kutassam - tünődém magamban és pirulva indultam haza felé.

Körülményeimnél fogva a következő napokon falura kellett utaznom. Egy jó módu közbirtokos hivott magához, ki azon a tájon mint kitünő okszerü gazda volt ismeretes. A gyönyörü, célszerü rendezett gazdaságban minden a legélesebb elmét, s legéletrevalóbb kezet mutatta.

A ritka finom izléssel beosztott kertben egy olasz modorban épitett pavillon szolgált a kedves család mulatóhelyéül.

Mindent fel lehetett itt találni, a miket csak egy müvészetszerető lélek kedvel. Szobrocskák, kis amourettek, nehány kiválóan diszes acélmetszet - sőt még egy kis könyvtár sem hiányzott. Angol, olasz, francia regények - s egy-két hazai irodalmi mü is, a kitünőbbekből.

A szellemdús háziasszony gazdag ismereteit nem győztem eléggé magasztalni.

Ily körben tölteni majd egy hetet: nem csoda, ha még Pesten hagyott mogorva kávéházi ismerősömről is annyira megfeledkeztem, hogy a mint visszatérve rendes asztalánál megpillantottam: - nem jutott eszembe, hogy csak kevéssel ezelőtt mennyire óhajtottam közelebbről megismerni.

Annál inkább meglepett, midőn felém jőve nyájasan köszöntött és szivélyesen nyujtá kezét.

- Azt hiszem - szólt kérő hangon - hogy ön multkori helytelen magamviseletéért annyira megneheztelt rám, hogy többet már el se jön. Lássa, én teljes életemben nehéz természetü ember voltam, nem szerettem az ismerkedést, de ha valakit megszoktam: nehezen esett tőle megválnom. Ön sohasem kivánta, hogy beszédbe keveredjünk, s azért becsültem, megvoltunk itt szomszédságban, mint jó ismerősök. Az én kedves barátom után a sok ember közül egyedül ön volt az, kit jól esett, hogy végre megszoktam, s most igazán resteltem, hogy isten tudja miért, elidegenitettem magamtól. Úgy-e nincs semmi baj? - kérdé szeretetreméltó őszinteséggel, - s erősen megrázta kezemet. -

- Ellenkezőleg, nekem kell bocsánatot kérnem multkori tolakodásomért: de önnek a katonák iránt tett szivélyes nyilatkozatára teljesen megfeledkeztem azon viszonyról, mely köztünk létezett. Tekintetbe kellett volna vennem, hogy ön nem csak velem, de mással sem szokott beszélgetni, - szóval nem lett volna szabad alkalmatlankodnom észrevételemmel.

- Nem úgy van; - vágott szavamba jó kedvvel - nem úgy van, én nem értettem a dolgot, másra magyaráztam, elgondolkoztam - mért ne lett volna szabad? Hátha én most egyenesen azt mondanám, hogy látogasson meg egyszer, ha a b... utcában lenne valami járója. A 25. szám alatt lakom.

Mosolyogtam készséges fölfedezésein, s örvendtem, hogy nemsokára megtudom a kis sárga ház titkát, az örökké lezárt függönyök rejtelme föl fog tárulni, s a kis tündér - mert, hogy leánya van, arról tökéletesen biztos valék - nem lesz előttem többé elzárt apáca.

A legnagyobb szivélyességgel váltunk el egymástól.

Épen három óra mult egy szép májusi délután, midőn pálcámat kezembe véve édes gondolatok közt haladtam a b... utcán végig. Csudálkoztam, mikép hanyagolhattam én el eddig ily idylli szépségü helyet, mint e városrész; egyik oldalról alacsony, diszes földszinti házak kellemes kertekkel, a másik oldalról - igaz, azon csakugyan patkányos faraktárak vannak most is.

A kis sárga ház elé értem. Midőn a kaput egy sovány öreg asszony kinyitotta - meg kell vallanom: szivem erősen dobogott.

- Baráth János úr...

- Itthon van.

- Erre menjek? - kérdém az ismert függönyös rész felé tartva.

- Nem arra - felelt, a kert felé hegyezve bütykös ujját.

Bizonyosan a kertben lesznek. Vajon mit olvashat a kis szőke angyal, mert ily kellemes délután, ily kies kertben, okvetlen olvasnia kell.

- Nem ott - kiáltott az asszony - ott a!

Hogyan? - tünődém, itt a fészerben? - mert a hely nem volt más, mint egy falusias kamra vagy kocsiszin.

Az ajtó nyitva volt.

Miféle ember ez az én rejtélyes ismerősöm, csak nem bodnár vagy esztergályos? már pedig azok az eszközök ott olyan forma műhely instrumentumai.

- Jó napot - mondám nem annyira üdvözléskép, mint inkább, hogy hátraforduljon s bizonyos lehessek benne, vajon ő-e az, a kit keresek.

- No - dörmögött, minden legkisebb látszata nélkül annak, hogy hátra akarna tekinteni. Egyet köhécselt s vonókésével még nagyobbakat rántott.

- Kérem, bátorkodtam uraságodat meglátogatni.

Hátra fordult.

- Ejnye, ejnye, isten hozta - kiáltott derülten szökve fel. Lássa, lássa, ezt jól cselekedte, mindjárt bemegyünk - ejnye no - s jó kedvvel veregette le kötényéről, hajáról a forgács hulladékot.

- Hogyan? ön efféléhez is ért? - Nagyobb embernek gondoltam rejtélyes ismerősömet - a kit, közbe legyen mondva, rejtélyesnek csak magam láttam bizonyosan - de a kérdés mégis kiszökött ajkamon.

- A kedves barátomtól tanultam, ő is nagyon szeretett üres idejében fúrni-faragni - a kedvéért aztán megtanultam magam is.

- Gyönyörü szép kis lakás, egészen egy családnak való, nem is gondoltam volna, hogy erre-ki ilyen kedves hely is lehessen. Bizonyosan uraságod csak maga lakik itt családjával - folytatám tovább, mint az, kit a gyarló kiváncsiság egyre hajt.

- Családom nincs - szólt komoran - tessék. S beléptünk a függönyös szobák egyikébe.

A fal egyik részén kardok, vítőrök, más fegyvernemek s a víváshoz szükséges kellékek voltak - még pedig kitünő gonddal elhelyezve.

Vívó-mester lesz, vagy ilyen volt - gondolám.

- Azonkivül nem is én laknám itt - vevé fel a szót emberem - itt az én kedves barátom, az én kedves kapitányom lakik, mert én most is úgy veszem, hogy itt lakik.

Az öreg deres haju ember mindegyre szomorubb lőn, szemei elborultak, rövid haját sűrűn dörzsölgette, köhécselt s tekintete ide-oda tétovázott.

Hallgattunk.

- E finom himzés itt - szólék, hogy a beszédnek más fordulatot adjak - bizonyosan uraságod leányának készitménye.

Az öreg zavarodva nézett rám - s ekkor vettem észre, hogy hiszen az imént mondá, hogy nincs családja, és én most bizonyosan fájdalmas visszaemlékezést okoztam.

- Leányomé? - kiáltott majdnem egész hörögve - leányom nincs, nem is volt, nem is lesz soha.

- Tehát ön nőtelen?

- Az vagyok, de legyek inkább egy megvetett vén legény, mintsem egy nyomorult, megcsalt férj. A házasság nem becsületes embernek, de egy olyannak való, a ki rafinirozottabb, mint a legravaszabb asszony a világon. A ki igaz szivet, hűséget keres, az csak menjen inkább a Dunának; hanem a ki megelégszik a pénzzel: az jól teszi, ha megházasodik, vállalatát kamatosithatja.

- Ön nagyon elitéli a nőket.

- Én nem itélem, elitélik maguk magukat.

- Egy rosz nő még nem jogosit fel bennünket arra, hogy a jókat is kárhoztassuk.

- Jókat is? - kiáltott fuldokló kacagással - hát kik azok a jók?

- Bocsánat - de ha nőtestvérei - -

- Nem voltak, nem voltak.

- Anyja - -

- Nem tudom; nem tartotta szükségesnek bevárni, hogy teljes ismeretet szerezhessek róla, meghalt jókor.

- De uram, csak még se' hiheti ön, hogy ne lehetne jó asszony is a világon?

- A kiket én ismertem, azok roszak voltak mind. Látja ön azt a képet?

Egy fekete fátyollal bevont képre mutatott.

- Igen.

- No lássa, de nézze meg jól.

Megnéztem, elég csinos katona-tiszt lehetett.

- Az a legnemesebb sziv volt a földön, s azt hiszi, ő is nem ugy gondolkozott a nőkről mint ön? - de ugy; angyaloknak tartotta. S szeretett-e ön is?

A kérdés egyenes volt, felelnem kellett.

- Szerettem.

- Azt hiszi, ő nem szeretett? de nagyon is szeretett, s azt hiszi, nem csalták meg őt mint önt - mert önt is okvetlen megcsalták vagy meg fogják csalni; - őt megcsalták rútul, gyalázatosan.

A felingerült ember vastag öklével iszonyut vágott az asztalra.

- Szegény barátom, kedves kapitányom - folytatá, könybe lábadt szemekkel tekintve a fátyolos képre - mit szólasz te mindezekre?

Elfordult, fölkelt, egyet járkált, s azután leült a mellettem lévő székre, erősen reám tekintett mintha kérdésre várakozott volna.

- Ki volt az a kapitány? kérdém inkább magamban mint fenhangon.

- Ki volt? válaszolt mosolyogva, vállamra tevén kezét - bizonyosan nem olyan mint a mostani emberek, hanem azért mégis szerencsétlenebb mint a legutolsó gazember.

Az öreg jó barát belejött a beszédbe, beszélt sebesen, tüzzel, indulattal, szakadatlanul, mint a ki drága tárgyhoz jutott.

II.

- Akkor én is Pesten laktam, - a vármegyeházán voltam valami nem nagy módu hivatalnok, cancellista, - nem; annál még is több; betáblázó voltam az adó hivatalnál. Olyan magam-fajta szegény legény - a kinek apja anyja még koldusabb volt: ezzel is beérhette. Be is értem, csak egy bajom volt: sohasem tudtam jóravaló lakást találni, mindenkivel összevesztem hamar. Katona regulához voltam szokva, - mert fiatalabb koromban, mig a ló le nem vetett, s bal karomat össze nem törte: katonáskodtam. Ott megtanultam a rendet, pontosságot, ezt pedig, akárhova mentem is lakni - nem találtam föl sehol. Asszony kormányozta a házat mindenütt, de ez még nem lett volna olyan nagy baj, csak a férfiak ne lettek volna oly ostobák. A ki katona nem volt, az semmi sem volt.

- Utoljára ez az örökös vándorlás egész vérembe vette magát, szállásadóim azon vették észre magukat, hogy már megint szedem veszem sátorfámat s megyek odább. Akkor is hogy boldogult jó barátommal - mert aztán később egészen azok lettünk - megismerkedtem: hozzám ütött a csavargási düh, és indultam lakást vadászni. Megnéztem minden kaput, bementem mindenhová. Végre kopogtatok egy helyt: nem szólnak: kopogtatok ismét: nem szólnak; kopogtatok ismét meg ismét - de semmi szabad. Csöndesen benyitok - látom hogy egy magas termetü ur sétálgat hátratett kezekkel, közbe-közbe megáll, nagyokat néz a falra s hangosakat nevet. Ez szép, gondolám - s nem vesz észre. Vajjon mi lesz ebből? Várok. Nevet. Megindul, tovább sétál, egyre kacag; hiába csiszolom a talpamat: sehogy sem akar észrevenni - kiveszi zsebkendőjét, végig törülgeti arcát, könyes szemeit, piciny kis fésüjével keményen összefésüli őszülő tömött haját, meg-megcsóválja fejét s beszédbe ered.

- Hogy én nem értek hozzá, én, - a ki elolvastam a világnak minden valamire való regényét! hogy ő jobban tudja mint én, s ebben engedjek neki. Már megbocsásson - - s itt oly élesen tekintett felém, hogy azt kellett hinnem: a kérdés én hozzám szól.

- Nincs miért - válaszolám.

- Ne álljon nekem elő azzal, ha grófi társalkodóné volt is, hogy egy katona tisztnél több műveltsége van. Egy asszony tud kötni, varrni, himezni, főzni is - és még mit tudom én mit, de azt nem érti, hogy mit tesz a compositio. Nos - -

- Nem tudom kérem alássan - feleltem, mert most is elég bolond voltam a kérdést hozzám intézettnek tartani.

Szavamra nem felelt; sétált tovább, én pedig nem tudtam mitevő legyek. Ismeretlenem szörnyümód tetszett. Végre leült az ablak mellé, nézett-nézett sokáig, s egy hosszu fohászkodás után - mert akkorra már nagyon is betaláltam sompolyogni - észrevett. Egész szelid nyájassággal jött elém; köszönt, s kérdezte mit akarok.

- Itt volna egy szoba kiadandó?

- Igen, uram itt ez a kisebbik. Tessék, mindjárt megmutatom - s mintha mi sem történt volna: ment szives szolgálat készséggel előre. Bevezetett a kiadandó szobába, a mely nagynak is bátran megjárta, mert tiszta üres volt - s leirta hogy minő csöndes, alkalmas hely ez, egy becsületes, pontosság szerető embernek.

- De butor - kérdém.

- Oh a butor, a butor! úgy-e butor is kellene? az ám! Elhiszem. Például egy csinos szekrény, ugyanolyan szinü ágy kemény fából, mert a puha fa nem ér semmit, azt nem is tartanék; tiszta ágynemü, mint odabent van nálam; csinos kinyiló mosdó asztal, porcellán edényekkel, mint a katonatiszteknél szokás; egy kényelmes, de egyszerü diván, legalább nehány szék s egy iróasztal zöld posztóval bevonva, mint az enyém - egy pár jóféle kép a falon és még - még némely apróság. Igen de az nincs.

- Nincs?

- Nincs, édes ur! és ha én mondom elhiheti, szólt - sajnálkozva simogatván szép állásu haját. - Erre az egyre sokat adott.

- Másképp mit csinálok a szobával?

- A mit akar.

- De igy nem vehetem ki.

- Miért nem? - kérdé fesztelen könnyedséggel, hozzá ártatlanul mosolyogva s fehér kezeit tördelve.

- Mert nekem semmim sincs.

- S pedig, ugy-e, különben szeretné a szobát. Elhiszem; igen tiszta, világos; itt semmiféle féreg nincs, én igen kényes ember vagyok. Ezek a kis madarak itt a konyhában - igaz, csintalanok, lármáznak egy kicsit: de ha ön szeret korán fölkelni - még jó. Mit szól ön rá, szeret korán fölkelni?

- Megszoktam katona koromtól fogva, most meg mint hivatalnoknak sem igen lehetne commotizálnom.

- Lássa, ez derék, - s olyan nyájasan fogott velem kezet - ön is katona volt, én is az voltam - kapitány.

- Én csak káplár lehettem - jegyzém meg, restelve a dolgot - de hisz alig voltam ott két évig.

- Az nem tesz semmit. Ön is szeret korán felkelni, én is. Mindig tehetünk egy fris sétát, az nagyon egészséges. Nappal ön a hivatalba megy, én peres dolgaim után járok; estve fuvolázni fogok önnek, ha szereti a zenét, én igen szeretem. Valamikor az ének és fuvola igen szépen összehangzott.

Itt, akkor nem tudtam miért, elkomorodott, - de aztán megint folytatta:

- Igen, igen, ha szereti: fuvolázni fogok.

Elhallgatott, kezeit hátra tette, egy kicsit sétált, kis fésüjével állát vakargatta - majd ismét vidor lett. Felém fordult, s mosolyogva várta szándékomat.

- De hogy tehetnék szert butorra, ha ide jönnék is? - kérdém tréfásan, mert én bolond fővel az egészet csak tréfának véltem.

- Hogy? Csak költözzék ide bátran ha szereti a helyet, reménylem, meg leszünk egymással elégedve. Egy katonatiszt mindig tudja mi az illem, mit tesz valamit rendbe hozni.

Kezet fogott velem, meghajtotta magát - s én eltávoztam. Harmadnapra oda költözködtem.

Már három hónapja lehetett annak, hogy együtt laktunk, s én különös emberemet mindinkább kezdtem megszeretni. Eleven, derült kedélye, széles ismeretei, mert ő nagyon sokat olvasott - talán minden valamire való könyvet a világon - hamar megérlelték bennem azt a hitet, hogy én a legbecsületesebb, legokosabb emberrel lakom egy fedél alatt. Nem is tudom magamnak megbocsátani soha, hogy ilyen embert félbolondnak tartottam csak egy óráig is. De az a jelenet, melyben legelőször láttam: hiába, furcsa volt. Egyszerü volt biz az, felette egyszerü, csakhogy nem találtam el a nyitját. Igen mély érzésü lehetett mindig, a kit szeretett, nagyon tudta szeretni, s ezt nem birta eltitkolni még álmában se. Ez volt az egész. Most tudom: de akkor mennyi minden ostobaságot össze-vissza gondoltam.

Az idő egyre haladt, de az a különös jelenet, hála az istennek, többé nem ismétlődött. Vívtunk, beszélgettünk, ő sokszor olvasott, még pedig az én kedvemért fenszóval: én meg a mi kis üres időm maradt a kedvéért elsétáltam. Ilyenkor beszélt utazásairól, barátjairól, a kik közt aligha több nem volt a gróf, herceg, mint az efféle közönséges ember, mint magam. Szerették, de szerethették is. Szép ember is volt. Magas, karcsu, egy kicsit száraz; horgas erős orrán egy kis vékony forradás látszott - nem kérdeztem hol kapta, de azt hiszem nem azzal született. A homlokán - nem, a homlokán nem volt semmiféle vágás, mással zavarom össze - az fehér volt, tiszta, nagy, széles.

Már az egész furcsaság jóformán kiment a fejemből: mikor egyszer éjszaka fölver ám valami zaj. Szétnéztem, az én szobámban nem volt semmi; hallgatóztam - hm, hm - gondolám magamban - mi ez? Csöndesen kinyitom az ajtót, oda megyek a kapitány ajtajához és - és bizony uram, sirt. Nem tudtam miért sir, hanem a szivem majd megszakadt. Ott álltam, nem tudtam tovább

menni. Gondoltam: benyitok, - de mi jussom van nekem egy embert megkérdeni, hogy miért sir. Mégis benyitottam, pedig tudtam, hogy ostoba dolgot cselekszem - de ha féltettem nagyon.

Ott ült az ágyán, - feje mellére hajlott, és zokogott csöndesen; pisztolya vánkosán hevert, - azt szerettem volna onnan elkapni. Valami kép volt a kezében - eltaláltam mindjárt, hogy annak a rosz asszonynak a képe lesz. Mód nélkül szerette, pedig bizony-bizony - ez is volt egyedüli hibája.

- Nem! tanakodám, s most is azt hiszem, okosan - ebbe nem illik beavatkoznom. Én ugyan szintén szerettem még katona koromban egy stájer boltosleányt, de én csak úgy szerettem, hogy érte bizony soha sem tudtam volna megbolondulni. Kár is lett volna! az őrmesterem jó hamar elcsapta a kezemről. Hanem a kapitány másképp szeretett. Nem csodálom! a tiszt urak ezt a nagy szerelmet jobban is megtanulhatják, gazdagabbak, s azonfelül van rá idejük, alkalmuk.

A mint jöttem, szépen, észrevétlenül vissza is mentem, - természetes, hogy a reggelt alig várhattam. Még se mertem otthon maradni; azt hiszem, hogy ilyen esetben más se tette volna. Arcátlankodás más dolga után leselkedni. - Mentem, össze-vissza jártam a várost, a hivatalban is rég benn ültem már: eszem mégis csak mind azon az éjjeli síráson tünődött. Délutánra haza vetődtem, előbb resteltem, pedig lett volna dolgom. A kapitány úr bejött a szobámba, barátságosan megpirongatott, hogy elszöktem, s kimentünk együtt a városerdőbe.

Egész uton nehezen ment a beszéd, - az én kedves kapitányom most sehogy sem tudott a kerékvágásba igazodni; valami - a miről pedig bizonyos voltam, hogy megtudom, csakhogy arról nem, vajon most-e vagy máskor - nagyon megülte a beszéd nyitját. Már a kápolnán is túl járhattunk, midőn boldogult barátom szelid, szeretetreméltó arcával reám tekint, kezemet megfogja s megszólít:

- Édes Baráth úr - vagy hadd mondjam k e d v e s b a r á t o m, úgy is régóta annak tartom már: sokszor el akartam önnek valamit beszélni - mert talán megkönnyebbedtem volna általa, de egy tisztnek, egy katonatisztnek nem szabad gyengének lenni semmi esetben se. Azonban ön annyit tud, annyit látott, - irántam, a jó ég tudja miért, oly meleg részvéttel viseltetik: hogy se tolakodóvá, se nevetségessé nem teszem magamat - de egyszerüen a baráti őszinteségnek teszek eleget - ha elbeszélem, hogy mikép lettem én ily szánandóvá, a milyen vagyok.

- Ne mosolyogjon rajtam - szólt kitérve a beszéd folyamából az öreg faragó káplár jó barát - ha ilyen asszonyos dolgot cselekszem (szemeit törülgette), de a mi jól esik az embernek: jól esik - s addig van.

Mentünk. Most is emlékszem rá jól, milyen idő volt, - nem is felejtem el soha. September végén lehettünk; a földön több volt a levél, mint a fán. Egy kicsinyt hűvös szél lengedezett, a járó-kelő nép betakarodott a vendéglőkbe - szépen magunkban maradtunk. Az a szembe jövő egy-két kőbányai sörös fuvaros sváb mit tudott arról, hogy mi most miről akarunk beszélni.

- Azon a keskeny hosszu uton menjünk, arra most épen nem járnak - szólt szomoru arccal a kapitány - s még egyszer rám tekintett. Én erősen a szeme közé néztem, mert szóval nem mondhattam, hogy: kezdheti bátran.

III.

- Apám - igy kezdé - mert hiszen ha ő nem lett volna oly könyü vérü, most minden másképp van - bajor katona tiszt volt. Szerette a vidám életet, a nagy urakkal való társalkodást; gyermekkorától fogva köztük élt, forgott, - természetüket eltanulta, de eltanulta egyszersmind elkölteni azt a kis összeget is, a mi atyjáról maradt. Bejött Magyarországba, megismerkedett

egy előkelő nemes családdal - de mert ő kártyás pazarló volt: hamar - talán ezt nem is kellene mondanom - igen! hamar meghasonlott vele. Mit csinált? elszöktette, nem is szöktette, hanem ellopta anyámat, a legnemesebb szivü anyát a világon.

Úgy-e, mikor az ember a szülei háznál a női szivet oly magasztosnak ismeri: nem az-e első gondja, hogy mihelyest oly kellemes helyzetbe juthat hogy megnősülhet - egy jó feleség után néz? Én is igy gondolkoztam.

Apám nem engedte, hogy közpályára készüljek, mint anyám testvérének fiai: nekem katonának kellett lennem, a mint ez a bajor nagykereskedő házaknál szokásban van. Szelid, ügyetlen fiu voltam, a milyen kis korában anyám lehetett. Vivás, fegyvergyakorlat, katonai szokások, élvezetek helyett jobban szerettem olvasgatni regényeket, utazásokat, mulattató könyveket - szóval, nem oda való voltam. Apám egyre kártyázott, egyszer annyit vesztett - hogy többet sohase láttuk. Isten tudja hova lett! Édes anyám megmaradt kis jószágával, melyhez később egyik nagybátyjától az én kedves dunamenti jószágomat örökölte - falura vonult, s egyedül nekem élt. Haza hívott, pedig akkorra már körülbelől meg is szerettem a katona életet. Tisztté neveztettem ki - boldog voltam, s csak egy pár esztendei várakozást kértem. Az alatt anyám meghalt, s én mint főhadnagy, kapitányi ranggal visszajöttem oda, hol épen ugy alkalmatlan voltam mindenre, mint eleinte a seregnél. Ugy látszik mindig későn jártam. Huszonnyolc éves lehettem, tele vágygyal, reménységgel. Kifestettem magamnak jövendő életem boldogságát, ábrándoztam egy olyan nőről, a ki megértsen, a ki fel tudja fogni ama nagy eszméket, melyeket olvasmányaimból merítettem. Nem kivántam én, hogy valami gazdag legyen vagy igen szép, magas születésü: de legyen művelt, tudjon jól zongorázni, egy kicsit énekelni; tudjon olaszul, értsen a költészethez, hogy a mit olvasok együtt elemezhessük, egyszóval megértsen engem.

Mikor haza jöttem, mindent a legjobb rendben találtam: gazdatisztem nem csalt meg; jószágom olyan volt mint a paradicsom. Mindig szerettem az erdőt: volt erdőm, vadászhattam benne akár egész nap; - szerettem a hegyes vidéket: jószágom épen ilyen helyen feküdt, egyik része a Dunára nyilt, másik egy magas hegy oldalához támaszkodott. Itt volt egy emelkedett dombon az én kedves mezei lakásom, s a gyümölcsösben az én kis olasz pavillonom. Felszereltem mindennel a mit csak kényelmem megkivánt, festménnyel, könyvvel, szoborral. Napjaimat itt töltöttem legörömestebb, olvasgatva, vadászva, néha egy-egy keveset lovagolva. A szomszédok nem igen kerestek fel, - igaz! én sem mentem még hozzájok. Kezdtem magamat egyedül érezni, valami után vágytam, egy hű barátra, ki éjjel-nappal együtt legyen velem, kinek kibeszélhessem magamat, ki megossza örömeimet - vágytam egy kedves feleség után. Mit csináljak? Fölkerestem rokonaimat - mivel azonban egy kicsit a félénkségig szerény lehettem; elmentem a legszegényebbhez. Ez egy baromorvosból lett félig nevelő, félig rektor, félig gazdatiszt, félig tudós, félig ostoba, félig minden - csak tolvaj, gazember volt egészen, feleségével együtt. Akkor csak én vélekedtem másképp felőlük. Egy nyomorult pusztán laktak a Sió mellett. A férj árendált valami bozótot, más ember meghalt volna rajta éhen: neki az isten, nem tudom miért, itt is kedvezett. Átjárt a szomszéd tisztekhez, tanitgatta fiaikat, - festett nekik vászonra, papirosra. Egy jó ebédért mindenkor bolonddá hagyta magát tenni, - s egy jó ebéd alatt, mig a többiek az ő rovására mulattak, az ő rovásukra egy rosz ebédet takaritott meg. A sok rosz ebéd sokra ment; meggazdagodott.

A felesége? a felesége hatalmas egy asszony volt; az okos emberek előtt ostobának mutatta magát, hogy tanulhasson tőlük, - az együgyüek előtt pedig, - s ilyenek nagyon sokan vannak - fenhordta az orrát; adta a bölcset, a naivot, a tudóst, a mélybelátót, a mint jött - s végül megkritizálta az egész világot.

De mit beszélem én ezeket? mit használok vele magamnak, változtat-e ez a dolgon? Most ők gazdag, tekintélyes emberek, tudós emberek, hires emberek - én? én egy nyomorult vagyok. Hogy fogadtak! ha ha ha! Erre mindig megemlékszem! - életemben ekkor voltam legbolondabb.

A férj, ki egy alacsony, törpe ember volt - dicsérte szép termetemet, megtapogatta ruháimat; megkérdezte hogy volt, hol vettem, mibe kerülhetett rőfe; ő soha életében nem látott ilyen kelmét, még az Eszterházy hercegen sem, már pedig az hires volt ruhájáról, - ilyenben csak egy finom gavallér katonatiszt járhat. Nyakába akasztotta zsebórámat, de olyan vigyorgással, hogy neki kellett adnom. Botomat, utitáskámat széthordták gyermekei, ez apró tolvajok, s mire visszakaptam tőlök: akkorra már azt sem tudtam, hol vagyok, - az a tudós asszony egészen bekötötte a szememet.

Nagyon hamar kitanultak, kedvök szerint bánhattak velem. Elhalmoztak minden szivességgel - tudták, hogy százszorosan visszacsikarják - hanem én nem tudtam. Azt gondoltam, e különös szivesség az egyszerü természetes sziv nyilatkozata; nem győztem eléggé hálákat adni, hogy jó sorsom e kedves rokonok közé vezetett.

Ebéd után boldog kedélylyel adám elő, hogy meg akarok nősülni.

- Megnősül? - vágott egyszerre mindkettő szavamba, inkább bámulva mint örvendve. Akkor nem is sejthettem miért!

- Igen, bátyám! mit szól hozzá kedves néném?

- Óh, mit szólnék hozzá mást, kedves kapitány, mint irigylem annak a szerencsés nőnek sorsát, kit a kedves kapitány boldogitani fog.

Megjegyzem, hogy ámbár többször kijelentém, miszerint a kapitány cim ily kedves rokonaim közt terhemre van: a nő, kire most undorral gondolok, de kit akkor kedves nénémnek neveztem - folyvást megmaradt e hizelgő cim mellett, sőt minden harmadik szava ez volt.

- Igen, meg akarok nősülni - folytatám boldog sejtésekkel, - paradicsommá akarom változtatni kis Tusculánumomat, legyen neki egy asszonya, de ki annak öröme, boldogsága, angyala, istene - mindene legyen. - És ez a minden legyen az enyém.

A legjobb bort tették elémbe mit valaha ittam,- de a pokolból is kellett lopniok, mert egy pokolnak lett teremtője.

Itattak; ittam. Óh istenem, hogy el tudták venni az eszemet.

- És ki az a szerencsés - kérdé édes suttogással az a pokolbeli szörny - ki lehet az, kinek szép arcán az én kedves kapitányom szemei megakadhattak?

- Még senki, édes néném.

- Senki? s még mélyebben tekintett szemembe, s megszoritá kezemet, mintha féltené az áldozatot.

- Ajánljon valakit.

- De kit ajánlanék én, óh istenem! - s nem átallott rongyos, vörös képü, szeplős leányára tekinteni, kinek oly vastag dereka volt, a milyen vastag csak lehet egy idomtalanul fejlődő leánynak.

Egy kicsit elgondolkozott, mialatt a férj gondoskodott, hogy poharam üresen ne maradjon.

- Kit ajánlhatnék én, - szólt édes mosolygással, hol reám, hol férjére, hol ismét leányára tekintve - nem tudok én kedves kapitány hamarjában senkit se ajánlani. Nagyon szegény ám kedves kapitány ez a mi vidékünk. Itt a Boldizsár tiszttartónak volna ugyan öt leánya, eladó mind, de - s a keze legyintéséből már tudtam, hogy körülbelül hova fog kiütni a beszéd - tudja

isten, mit szólsz hozzájuk öregem? Az asszony azonban úgy tekintett az öregre, hogy a törpe tolvaj azonnal észrevette, miszerint a felelet is a kérdezőé. - Szépnek szépek - folytatá arcfintoritva a kedves néni - egyik sovány mint egy mosóteknő - - (meg kell jegyeznem, hogy kiszámitott ravaszság volt az egész beszéd) - másik vastag mint egy kemence, a harmadik hosszu mint egy dióverő pózna, a negyedik - óh ennek legnagyobb orra van az egész vidéken, valóságos anyja; az ötödik, a kis Mathild a kis bandzsal, a kis örökké nevető szentem, - ez még a legszebb, 16 éves mint az én Etelkám; varrni, kötni szépen tud, leányommal együtt tanultak, én tanitottam őket; termetre is elég szép, egy kicsit alacsonyabb mint az én leányom, de azért a ruhája mégis bő volna Etelkámnak; haja elég tömött, de szintelen (az ő leányáé vörös volt), szeme kék mint s leányára mutatott, hanem mit ér ha szegények.

- Az nem tenne édes néném semmit - de más az, a mit én kivánok.

- Úgy-e, jó gazdasszonyságot?

- Nem épen.

- Magas születést?

- Épen nem.

- De hisz akkor, - s itt ismét édes vigyorgással tekintett a néni majd férjére, majd szeplős leányára.

Akkor nem igy vettem én az egész ravaszságot, csak később, csak később, mikor már nagyon is sok időm volt gondolkozni a történtek felett, akkor jutottak ezek eszembe. Akkor! akkor eszemben más volt!

- Más az, a mit keresek, édes néni.

- Úgy-e? - s hosszu képpel várta a rejtelmes feleletet.

- Lehet nem épen rendkivüli szép, de okvetlen csinos, magas termetű (tehát leányával ellenkező), ha lehet - mivel én inkább szőkés vagyok: egészen barna; születésére nézve sem kivánok mást, csakhogy tisztességes jó házból való legyen, - hanem tudjon kitünően zongorázni, mert a roszat ki nem állhatom, - tudjon egy kicsit énekelni, de mindenesetre tiszta hanggal, mert a zenét és éneket rendkivül szeretem; legyen olvasottsága mind az angol, mind a francia, mind a német irodalomban, s nagyon szeretném, ha az olaszhoz is értene, ez bizonyosan fölötte előnyére válnék. Ha irodalomról, költészetről, művészetről beszélek: értsen engem, szóval legyen olyan, hogy egy katonatiszt bárhol felléphessen vele. Ha ilyet tudna valahol, kedves néném?

- Ilyet, ilyet, kedves kapitány! de hol találok én ilyet! - Várjon. - Megvan! tudok, - pattant fel egyszerre csillogó arccal.

- Tudom kit gondolsz - vágott örvendező szavába a mély belátású férj, s a két egymásnak teremtett lélek megértette egymást.

- Tudok, tudok, - ujjongott a gonosz lélek, s előre ragyogott arca a nyereségtől, melyhez a jó alku utján jutni reménylett; - épen, épen olyan, épen a kedves kapitánynak való; magas is, vékony is, barna is, szép is; hozzá elég jó házból való lehet, mert rendkivül müvelt nő. Zongorázni, énekelni! óh istenem, azt már gyönyörübben nem is lehetne. Tud az mindent az ég alatt, az egy kész grófné, mindig is azok mellett élt. Zeréndi grófné társalkodónéja, annál nevekedett, nem is hiszem, hogy valami rokonságban nem állana vele, mert az a nagy szeretet, a melylyel egymás iránt vannak, lehetetlen volna másként. És minő áldott, szelid teremtés! Óh kedves kapitány, hogy megérdemelné ez az angyali lélek ezt a nagy szerencsét, de nem is érdemelné más, mert olyan sziv nincs több a világon.

S dicsérte torka szakadtából, hogy ha már a magáét nem adhatja el: ezen legalább annál többet nyerjen.

Nem! nem akkor gondoltam ezeket!

Egy szép, derűlt, kellemes májusi nap volt, midőn másodszor látogattam meg e kigyófészket. A természet oly magasztos, oly fölemelő fenséges volt, mintha ez is csak azért tárta volna ki ma egész pompáját, hogy annál könnyebben elkábulhassak. Amint leszálltam a kocsiról: az ablakon keresztül egy nőt pillantottam meg, ha csak addig láttam volna is - nem tudtam volna elfeledni soha.

Szivem végtelen erősen vert, éreztem, hogy fogva vagyok. Csodálatos, de valami reszketés, láz úgy elfogott, hogy a szobába csak úgy tántorogtam be.

Előttem állott a legszebb, legdelibb nő; olyan termet, olyan szem, olyan száj, olyan haj, olyan mosoly, olyan hang, a melynél elragadóbbat soha se képzeltem.

Beszélt, beszélt - s én mit tehettem volna mást, mint hallgattam. Ez volt életemben a leggyönyörűbb napom!

Egy hétre rá ezt a levelet kaptam. Olvassa el édes barátom s itélje meg.

IV.

Baráth egy mester művű csontszekrényt nyitott fel, melyből néhány finom, szines papiru levelet vőn ki.

Az első átnyujtott levél zöld papirra volt irva, betüi szépek, de kissé túl is éles formájuak.

Az öreg ur lekönyökölt az ablakba, bámulta a járókelőket, mintha az egész őt már nem is érdekelné. Nem, - csak átallotta lelesni arcomról ama hatást, melyet a régen irt illatos sorok bizonyára kelteni fognak.

Olvastam.

Zerénd május 14. 18**

„Nagyon tisztelt kapitány ur!

A jó ég az édes meglepetéseket mindig a tiszta szivüek számára tartja fön. Én boldognak, véghetlen szerencsésnek érzem magamat, hogy e kegyben, - egy megbecsülhetlen levél által, melyet legdrágább ereklyéim közt fogok őrizni: én is részesültem.

Május 10-kén, midőn a nap bibor sugarai még csak a legmagasabb hegyek csucsait érintheték, ez elragadó fél reggel fél hajnalon, lelkemet szokatlan édes sejtelem, valami megmagyarázhatlan vágy, mely szebb, boldogabb óráimban néha ellebbent előttem - ragadta meg.

Alig merengék nehány gyönyörteljes percig illatos hársfáim lombjai alatt, midőn szoba leányom egy levelet nyujt át. Rögtön felszakítom, és ime benne egy másikat lelek. Nem tudom miért, - de ujjaim csak eme bűvös levél felé hajlottak. Észre sem vettem, hogy mig ennek lelkes sorain zokogok: addig a másik a földre hull és én ott felejtem. Oh istenem, de ki is gondolna a cseréppel, melyből a drága virágot szakitottuk!

*

„Igen is édes néném, szeretett rokonom - Áldott legyen az a perc, mely engem önök vendégszerető szives hajlékába vezetett, áldott a pillanat, hol őt először láttam.

Benedetto sia 1' giorno, e 1' mese, e 1' anno,
E la staggione, e 1' tempo, e 1' ora, e 1' punto,
E 1' bel paese, e 1' loco ov' io fú giunto
Da duo begli occhi che legat m 'hanno. -*

Oh, miért nem lehetek Petrarka az isteni költő, hogy amaz ideált én is dicsőithetném! Egy magas, emelkedett érzésü lelket kerestem, ki megértsen, kivel nagy költőimet olvashassam, kivel édes ábrándjaimról beszélhessek, ki tudjon követni az égi költészet magasba szálló szárnyain! és - ime - -"

Egy nemesen érző ritka sziv szavai ezek kapitány úr, az ön szavai, melyeket a kedves barátnémhoz küldött leveléből idézhetek, egy oly férfié, ki a választott lelkek közé tartozik.

Oh hányszor óhajtottam már régtől fogva megismerkedni én is egy oly ifjuval, egy oly művelt lélekkel, kivel kedvenc iróimról, költőimről beszélhessek. Oh de mikor egy nőnek, egy tiszta érzésü nőnek oly szerencsétlen helyzete van. Szóljon egy szót, mely szive mélyéből fakad, és legyen ez bár tisztább az angyalok beszédénél: el van itélve; tekintsen valakire mélyebb részvéttel mint a közlelkek szoktak: és a napnál mocsoktalanabb lelket felhővel boritja be az irigy világ. Oh mi mélyebb érzésü nők véghetetlen boldogtalanok vagyunk! Jól mondja önök egyik költője:

Magasb elmék, mélyebb szivek,
Jaj tinéktek a földön!

Igen! mintha csak rólunk irta volna! Mily édes lenne néha egy hűvös árnyu tölgy alatt kibeszélni lelkünket egy megértő léleknek, föltárni azon megnevezhetlen csodás érzelmeket, melyeket egy Goethe vagy Petrarca bűvös dalai, egy isteni Dante borzalmas árnyai költének bennünk, - vagy egy Byron csapongó szilajsága, egy Milton széditő magasságu, fönséges alakjai.

Oh ti nagy költőim! hányszor hullattam könyeimet értetek, hányszor sirattam meg a busongó Petrarcát, hányszor jajgattam a boldogtalan Byronnal s kerestem vele a magányban egy alakot, egy szivet, mely megértsen - és ime. - -

Oh kapitány ur! ön kimondhatlan szerencséssé és egyszersmind képzelhetlen boldogtalanná tesz egy tapasztalatlan szivet, midőn azt mondja, hogy azon nőt, kiben ideálját megteremtve látja - bennem találta fel.

Mi vagyok én? egy szegény, elhagyott teremtés, kinek se szülői, se rokona a földön. Szüleim gazdagok voltak valaha, előkelő állásuak. Anyám francia, atyám olasz származásu. Zeréndi grófné férje atyámnak testi-lelki barátja, - mindketten tisztek voltak az olasz hadseregben. Ott ismerkedett meg szegény atyám egy gazdag francia bankár leányával - boldogult anyámmal. - Alig keltek össze: anyám szüleit nagy csapás sujtá. Egy párisi gazdag bankárház megbukása után - kivel atyám összeköttetésben volt - minden vagyonunk semmivé lett. Atyám Magyarországba jött, szüleim itt korán elhaltak, s én mint a Zeréndi család - mondhatom, s pedig édes boldogsággal - örökbe fogadott tagja, Zeréndi grófné oldala mellett növekedtem. Legfőbb örömömet a művészetben, zenében, költészetben találtam. Boldog, elégedett voltam - mig a végzet - - oh kapitány ur! isten, isten önnel. - -

Corázó Izidóra."

---

* Áldott legyen a nap, a hónap, év,
Az évszak, idő, óra, pillanat,
A szép vidék, a hely hol általad
És érted két szem kötve epedék.

A mint az elolvasott levélről föltekinték: Baráth összefont karokkal, gunyos, mosolygó arccal állott előttem.

- Várjon egy kevéssé, ne bántsa addig a többit, mondá felém fordulva - mig erről az első levélről, a kapitány szavai szerint, valamit el nem beszélek.

S az öreg jó barát szakadozott hangon folytatá:

- Boldogult kapitány barátom a levél vétele után édes érzések közt küldé el a megkérő levelet. A válasz természetesen kedvező volt. Mit gondol uram, ez az asszony csak ugyan olyan magas rangu nő volt-e? Olyan távol állott a magas rangtól, mint én; olyan fogadott tagja volt a Zeréndi családnak mint én; gouvernante volt, egyéb semmi. Az apja strázsamesterből lett utibiztos volt, Kárászó Péternek hitták, az anyja pedig szobaleány a Zeréndi grófoknál. Ilyen világban élünk most! - Itt van ez a másik rózsaszinü levél. Fogja!

Olvasni kezdtem.

- Megálljon! vágott közbe az öreg - rémitő hosszú lirum-lárum ám az, - csak innen olvassa ezt ni, idáig, ezt a fél oldalt - s vastag tompa körmével erőset huzott a finom papiron.

*

„Nincs édesebb vágyam, mint boldoggá tenni önnek miden percét, megosztani bánatát, és növelni örömömmel az önét. Nincs egyéb követelésem az ég alatt mint hogy szeressen ön engem, úgy mint szeretem én önt; oktasson, vezéreljen, magas müveltségével emeljen fel magához. - -”

- Hagyja el kérem! - vevé ki az öreg komor ember a levelet a kezemből - ebből a hangból megy a többi is; de van, igaz, még egy levél, ez a sárgás, gyürődött, citromszinü. Ez tán a hetedik vagy tizedik. Oh sirni az asszonyok nagyon könyen tudnak; a kezük is gyorsabb, nem csak az eszük, mint a mienk; a mit mi csak egy hét, egy hónap vagy egy év mulva látunk meg: azt ők észreveszik ma.

A gyürt citromszinü levélben ezek voltak.

Zerénd Jul. 5. 18**

„Édes angyalom!

Röviden irok kedvesem. Az öröm, a boldogság hogy néhány hét mulva már karjaid közt lehetek: egész kábulttá tesz. Oh istenem! mikor a boldogság olyan szótalan.

A grófné, az én Zinca angyalom, - gondold csak édesem, meg fog bennünket látogatni - és pedig az első hetekben. Nem találod-e ezt véghetetlen szerencsének? oh én látom arcodon. Kérlek édes jó angyalom, a salont, s az én szobáimat, s azt, melyet a grófné fog elfoglalni, szeretném ha egyszerüen bár, de minél nagyobb elegantiával butoroztatnád be. Ez az úr - igen derék ember - ki levelemet kézbesiti - épen a grófi család butorosa. Bizd reá egészen magadat.

Lovaid, hallom igen szépek; a hintód egészen uj, párisi divatu. A grófot, ki nejét elkisérendi, - reménylem, igen kellemesen fogja meglepni mindez. Tudod-e szerelmem, hogy lovagolni is tudok, és pedig - no de majd meglátod. Vigyázz hogy le ne győzzünk.

Megengedj, édes szerelmem, hogy csak ily röviden irok: a többit majd együtt fogjuk elcsevegni.

Százszor, ezerszer csókol

a sirig hű
Izidórád.”

- És tudja, mibe került ez a rövid levél? ez az első, egyszerü rövid kivánság? hát csak annyiba, hogy ezen az uton aztán nagyon könnyen oda jutott szegény barátom, a minek szomszédja a sir volt. A kapitány birtokai szépnek elég szépek lehettek ugyan, de épen nem valami jövedelmezők. Azonban mit törődött ő ezzel, ő boldog volt, hogy mátkája oly bizodalmas vala iránta. Még bizodalmasabb is lett.

A mint ezeket akkor átolvastam - folytatá a jó barát - a kapitány úr rám nézett, mosolygott, de hogy a könyei is peregtek: a levelet zsebébe dugta s szeliden mondta tovább.

*

„Nagyon, nagyon boldognak éreztem magamat, - talán az is az oka, hogy oly szerencsétlen lettem; nem láttam semmit csak az ő elbüvölő arcát, fekete szemeit, nem gondoltam semmivel:, örökké ő volt eszemben. Akkor voltam életemben először szerelmes, addig az isten elfelejtett megverni! Minden ügyemet azokra a kigyókra biztam, gazdaságomat az a cigány gazember kezelte vagy is rabolta. Szobáimat az a jó lelkü néni butoroztatta: ott laktak nálam mindnyájan.

Nem is vettem észre, hogy pénzre is van szükségem, legfelebb néha hoztak elém egy-egy kötelezvényt több vagy kevesebb összegről. Minek néztem volna mennyi, elhittem, hogy kell: hiszen legjobb rokonaim mondták.

A várva várt nap elközelgetett, a boldog óra végre ütött. Fényes, igen fényes társaság gyült össze nálam. Ott volt Zeréndi gróf nejével, K. báró, egy fiatal uhlánus tiszt; H. gróf, M. gróf, S. gróf - magam sem tudtam, hogy kik. Nőm szerint mind a Zeréndi grófi rokonság. Örvendtem, mert menyasszonyomat igen boldognak láttam. A vendégek lassanként kezdtek visszatérni s mi - magunk maradtunk.

Óh mennyi szép tervem, mennyi ábrándom volt! Az első hónap zavartalan boldogságban folyt le - kivéve, hogy nőmet többször zavartam sürü levélirásában. Az is igaz, hogy az első napokban értem egy-két keserü percet, órát: de nőmnek egy édes szava, vidám mosolya azonnal feledtették velem az egészet, és én ismét boldog valék.

Őneki egészen másnemű műveltsége volt, mint nekem: ő a francia regényeket, francia irodalmat szerette: én inkább az angolt vagy olaszt; nem vitatkozhattunk. Eleinte ugyan nem: de később szeliden, majd erősen, végre gúnyosan is kimondá, szemem közé dobta, hogy nézeteim félszegek, helytelenek, hogy lelkem igen is az alantjárót szereti, hogy - hogy én, egy katonatiszt, nem értem, mi a müvészet a zenében, költészetben, - mi a compositio, hogy nincs izlésem, nekem, egy katonatisztnek, ki egy időben magam is componáltam. Magamon kivül voltam. Ekkor neki állt felebb, ő adta a megsértett félt, sirt, - panaszkodott, hogy feláldozta magát érettem s én meghültem iránta. Mit csinálhattam volna mást: átöleltem, s ismét boldog valék.

Nagyon szeszélyes természetü volt; néha zongorázott, énekelt egész nap, - s ha oda mentem, hogy fuvolázok: lecsapta a kótákat, indulatosan tekintett felém, hogy zavarom játékát. Ha látta, hogy ez sért; ő maga szólitott fel, hogy játszszam, s énekelni fog. Mit tehettem volna mást? - fuvoláztam.

Ilyenkor tudta, hogy nem lehet kérése, melyet azonnal ne teljesitenék. S kérése mindig volt. Először tettem szives-örömest, bármibe került volna is az; később azonban kénytelen valék egyet-mást megtagadni, mert hitelezőm ritkábban és kevesebbet kölcsönzött.

Ajánlottam neki, hogy keressük fel rokonaimat, anyám testvéreit: visszautasitotta, kicsinylette őket. Fürdőkre vágyott, s addig kért, addig betegeskedett, hogy szükségesnek láttam áldozattal is elfogadni óhajtását.

Dolgaim, anyagi körülményeim nagyon zavaros fordulatot kezdtek venni.

Igen, igen! erre tisztán emlékezem - egy tavaszi szép délután nőm kimondhatatlan örömmel fut az udvarra s kiáltja: - Arthur, Arthur!

V.

A kapitány úr - jegyzé meg Baráth - itt elhalványodott, erőtlenül fogódzott karjaimba - s szótlanul haladtunk egy jó darabig - s később folytatá.

- Nem! ezt, istenre mondom, nem hittem volna soha! A kocsi begördült, s róla egy vékony, nyulánk termetű, erősen barna szép férfi ugrott le.

- Báró Grell Arthur, cousinom; Lenner Kristóf kapitány, férjem.

Meghajtottuk magunkat egymásnak, ő kezét is nyujtá s homlokon csókolt. Megborzadtam, pedig szerettem volna a legszivélyesebben fogadni.

Nőmnek kimondhatlan kedve volt; mióta egybekeltünk, ily vidornak, elevennek még nem láttam. Énekelt, zongorázott, kacagott; szellemét - mert azt meg kell adnom neki, hogy igen szellemdús volt - egész fényében ragyogtatta. Azelőtt ritkán ölelt meg; most egyre kedveskedett; napjában százszor megfésülte hajamat, szakállomat elsimogatta - s szemérmes pajkossággal mondá:

- Lásd, édes Arthurom! én ilyen bohó vagyok ám. Úgy-e pedig egy nőnek mindig el kellene titkolnia férje iránti szerelmét, csak hogy szerettesse, kéresse magát? Nem, - én ezt nem tudom tenni, én tapasztalatlan vagyok. Nem bánom, szeret vagy nem szeret érte! Tudom, hogy ha hűtelennek találnám irántam Kristófomat - közbe kell szólnom, hogy ezt az ostoba kemény Kristóf nevet, mely hihetőleg valamely szentes ősömről maradt rám, sohasem tudta oly bájjal ejteni ki, mint ezt: Arthur! Hiába, sokat tesz a név is egy asszonynál! - tehát a szive repedne meg, a mint mondá, ha hűtelen lennék iránta.

Rám hajolt, összecsókolt, - és mit gondol barátom? mit gondolna mást: sirt. Én egy kicsit, az igaz, mindig gyengébb szivü voltam, mint hozzám illett volna: de most alig is tudtam, mit csináljak.

Nőm a következő napokban feltünően kereste kedvemet: kért, hogy fuvolázzak s ő énekelni fog. Énekelt, s mindketten dicséretekkel halmozták el finom játékomat; tudja isten, még se birtam igazi kedvemhez jönni.

- Édes angyalom - szólt egyszer bejőve szobámba s átölelve tartva - te nagyon szomoru vagy, óh te nem szeretsz többé. Tudod-e, ha csak ketten volnánk, nem bántanálak panaszommal, félre vonulnék, bezárkóznám szobámba és sirnék egész nap, mig a jó ég - - és sirt ismét.

Gonosz könyen tudott sirni!

- Kristófom, Kristófom, ne tégy szerencsétlenné, boldogtalanná, - az égre kérlek!

És mit gondol barátom? mit gondolna mást: letérdelt előttem; összetette kezeit, könyörgött, hogy legyek vig, nem az ő - de Arthur kedveért. Mit szólna ez szüleinek! (közbe legyen mondva, olyan bolond még se voltam, hogy az ő báróságát egészen elhigyjem). Oh meghalnék szégyenletemben: ha a grófné (értette alatta Zeréndi grófnét, de megütköztem egyszersmind hogy mért nem ugy mondja, hogy Zinca angyalom) megtudná, hogy mi nem vagyunk boldogok. Hát ezt igérte ön nekem, ez egy lovagias férfi szava, szerelme?

Nem birtam felfogni, mire való mind e kétségbeesés, - nagyon ostoba voltam hozzá!

- Hagyjon engem nyugodtan asszonyom - kiálték elfeledkezve magamról.

- Igen! szólt fölemelkedve s gunyosan mérve végig villogó szemeivel - hát ezt érdemeltem én, ki föláldoztam magamat, hogy egy érdemetlent boldogitsak? Az a műveltség, az a ritka magas lélek, melynek én boldogtalan teremtmény! rabja lettem - igy gyötör-e? Mi tartja vissza önt, hogy eltaszitson? hisz meggyülölt; mi tartja vissza, hogy keresztül döfjön? hisz bünös vagyok - mert elég őrült vagyok még most is szeretni, ah - s karjaimba rogyott s görcsös fuldoklással zokogott keblemen.

Fölemeltem, vigasztaltam. Lelkembül elenyészett minden aggodalom, talán ah! már-már gyanu - s én ismét boldog valék. Az ég kiderült, csak a ragyogó napot láttam ismét.

Boldogságom egész egy napig tartott.

Most meg az idegen báró - Arthur úr kezdett nagyon szomoru lenni; se hozzám, se nőmhöz nem szólt napokon keresztül. Nőm sirt, sirt, és ismét csak sirt, jött-ment, de úgy, hogy mindig kellett vele találkoznom.

Mily könnyü lett volna pedig: de én nem birtam elgondolni az okot.

Szép tavaszi idő volt; egész nap szakadt a zápor, - este felé elállt, a lég megenyhült, a virágok s fák illata kimondhatlan édesen hatottak rám.

Nőm elzárkózott, a báró folyvást búsult: mi maradt tehát számomra, mint az, hogy vigasztaljam magam a hogy tudom. Sétálgattam a kertben.

Lakásom ablakai a kertre nyiltak.

Ugy megszoktam már a sirást, hogy ha csöndes volt, fel se vettem; de a mit most hallék, az még is aggodalomba ejtett. Az ablak felé mentem, honnan a jajgatás hallatszott.

- Ne öld meg magad, Arthur - engem is megölsz. -

Hogy, hogy? mi ez? - tünődém.

- Te voltál legjobb rokonom, te vigasztaltál bús napjaimban, s most hagynál-e el, midőn látod, hogy legtöbb szükségem van a vigaszra?

Különös!

- Te elhagysz, férjem nem szeret, oh istenem ki marad akkor nekem!

Mi ez? - gondolám - és közelebb menék. Nagyon furcsa. Reszkettem.

- Vigasztald magad Dórám, hogy hű voltál; - férjed iránti esküdet meg nem szegted soha. Az ég előtt ártatlanul állasz, s az ártatlanokra az istennek gondja van mindig. Nem! nekem nem lehet tovább élnem! Ha mátkám, - kit rajongó szeretettel szeretek, ki életem minden reménye, megtudná, hogy semmivé lettem - hogy ha 10 nap mulva Z. gróf barátomért, kiért jót állottam, ki nem fizetem a husz ezer forintot: birtokaimat lefoglalják, s én a tékozló hirébe jutok - nem, nem ezt nem élhetem túl. Ti éljetek boldogul, isten veletek. - -

- Jaj ég! - a pisztolyt - sikoltott nőm.

Rögtön fölszaladtam, ijedten törtem be a szobába és mit gondol barátom? szerettem, véghetlen szerettem; nehány nap mulva az összeget előteremtém, s a következő napon nőm a báró urral megszökött.

- A kapitány is - folytatá könyes tekintettel az öreg jó barát - félre fordult; pedig ugy se néztem volna arcába, - tudtam, hogy még tán most is szereti feleségét.

Jó ideig szótlanul haladtunk, de jobban is szerettem volna, ha abban hagyja, mert éreztem, hogy nehezére esik minden szó. Leültünk egy nagy akácfa alá, a merre senki sem járt - s folytatta.

- Azt hiszem nem érdemeltem meg, de az isten nehéz napokat bocsátott rám. Soha sem hallottam róla semmit - - jobb is! Talán megőrültem volna ha a sors sokáig magamra hágy kétségbeesésemmel; nem igen kellett várakoznom, jött a sok hitelező, s jött utánuk nem sokára egy levél. - Aztán nem is jött több.

Az a kedves rokon szemtelen alázatossággal kéri hogy pár hét alatt hagyjam el Tusculanumomat, mert maga fogja átvenni. A pavillonon javitani akar, felesége izlése szerint.

- Javitani? Átvenni? kérdém bámulva - hogy-hogy miért?

Azon szerződvény erejénél fogva, melyben lekötöm magam, hogy két év mulva az ekkor s ekkor átvett összeg értékében a nevezett jószágot kezére eresztem.

Futottam, perlekedtem, égre földre bizonyitottam, hogy e szerződésről nem tudok semmit. Előmutatták, - saját kezem aláirása volt, a tanuk hosszu sorban következtek. - - A törvény itélt: oda lett mindenem; irgalomból tán meghagyták ezt a kis rongyos házat, a hol lakom, hogy legyen, a hol kiörjönghessem magamat.

- Kedves kapitányom! szólt töredezett hangon, omló könyek közt tekintve a fátyolos képre a hű barát - pereltél, pereltél, pedig a te jó szived dehogy értett ahhoz: végre a jó isten magához szólitott pereiddel együtt!

- Itt laktunk uram együtt - szólt hosszu elgondolkozás után - tiz esztendeig! Szegény áldott barátom sokszor föl-fölkiáltott: nem szabad addig meghalnom: mig az igazság ki nem derül! Mit gondol, kiderült? Mióta az emberek azt hiszik, hogy nincs isten, hogy e világon csak a gazok uralkodnak, övék a becsület, tisztesség, hatalom, - a becsületes emberé a szégyen, nyomoruság: magam is többször gondolkozóba estem. De nem, én hiszek az istenben, nekem bosszut kell állanom, én nem halok, nem akarok meghalni addig, mig minden számadást rendbe nem hoztam. Azoknak a gazoknak el kell pusztulniok, csúfosan meg kell szégyeníttetniök. Én még élek, itt vagyok - hohó!

S az öreg őszes ember fenyegető tekintettel emelte föl kezeit.

*

Szerettem volna megmondani a becsületes hű társnak: hagyj fel a bosszúval, azokkal úgy se bírsz, azok gazdag emberek. Tudom hol laknak, nem ott a szép Tusculánumban, oda csak nyáron mennek. Ismerem őket, minden nap látom; itt laknak Pesten, nagy urak. Meg tudnám mutatni a házat is. Köztiszteletben élnek; az embernek egy társulatnál örökös igazgatói hivatala van. Sok nyomorult keresi kedvét, barátságát. Hatalmas ember. De azt hiszem, egyszer az ő órája is üt.

„Az nagy kalapács”-hoz.

Csak egy kicsiny ereje legyen a napnak, egy kicsiny szünete a szélnek: s az utas ember szivesen odahagyja a gőzhajó füstös, fojtó levegőjü társas szobáját. A messze földre utazó rekruta szabadságos katonák szeretőikkel, édes anyjokkal, testvéreikkel belepnek minden valamirevaló, ülésre alkalmas ládát, zsákot, hordót; a mesterlegények neki könyökölnek a karfának, s a csöndes, méla pipaszó mellett ugy tetszik nekik, mintha nem is a váltakozó hegyek, erdők, falvak kisérnék: de folyvást az édes otthon lebegne szemök előtt.

Egyiknek fáj, hogy a kedves, megszokott helyet ismeretlen - isten tudja, minő néppel kell fölcserélnie; a másik nyugodt szivvel fordítja arcát a mindinkább közeledő Gellért-hegy felé, s a félig ködben úszó Pest, magas, messze látszó tornyaival, ha valamennyire visszaijeszti is, de ugyanakkor vonzza is egyuttal. Ki tudja, mit tartogat számára a szerencse?!

Az első hely díszes magaslatán sok fényes öltözetű, előkelő gazdag uri ember ül, járkál, gyönyörködik; soknak szive versenyt ver a gőzhajó csobogó kerekeivel a közellevő öröm- s boldogság előérzetében: de nem tudom, ha vajon van-e csak egy is közöttök, kivel az a kémény alatt üldögélő, zöld kalapos, kopottas ruháju kovácslegény cserélne. Széles vállait neki támasztja egy magas hordónak, s kis, kurta száru csinos barna tajt pipájából nagyokat fú mellette ülő társára.

- Hej, bátya, tán bizony csak alszik? - szólitja meg pajtását a fiatal legény.

- Nem - válaszol ez mogorván, fölebb taszitva fejével a bőrbatyut.

- Unja magát, úgy-e? Elhiszem. Hej, milyen vidék is ez a mienkhez képest! Itt az ember egyebet sem lát rekettyésnél, fűzfánál, - hol itt az erdő, a szőlőhegy? Hej, édes istenem! Járt-e valaha, bátyám, Baranyában?

- Ott még nem - felelt kedvetlenül a bátya, ki egy középtermetü, vaskos, ragyavert szőke képü, vastag, vörhenyeges, kusza bajuszu, rongyos, körülbelűl 40-50 körül járó ember volt.

- No oda elmenjen egyszer.

- Majd.

S a kövér, egészséges arcú, nyilt, vidor tekintetü nyulánk ifju maga elé képzelte a hegy-oldalban fekvő falut - széles cser- és tölgyfa-erdejével, a falu vége felé apja kovács-műhelyét, a műhelyben a cseh Haneszt; - kis öcscsét, ki maholnap már szintén legény lesz, s édes atyját, a mint verik, verik jó kedvvel a vasat; kivül a nagy eperfa alatt egy pár lovat patkoltató paraszt embert, a kik egymással jóizüen bolondoznak. Bent, a másik épületben, látja, a mint édes anyja és két leány-testvére dolgozgatnak - ki egyet ki mást, hallja, mit beszélgetnek az ő sorsáról. A falu másik végén szeme elé kerül a kasznári lakás, fa-zsindelyes tetejével, az udvarban nagy akácfáival, a folyosón heverésző fehér komondorokkal; látja az ablakon keresztül azt a fekete-szemü, karcsu teremtést; odaképzeli magát, a mint vasárnap délután a kulcsárral s a falubeli legényekkel kugliznak, s ő kék dolmányában egyet-egyet az ablak felé pillant - - gondol, gondol még sokat, s egészen nekihevülve kiált föl ujra:

- Hej, bátya, gondolná-e hogy messze volnánk még?

- Gondolnám-é? mindegy nekem, szép öcsém, ha Jéruzsálembe megyünk is! Dolgozni ott is csak kell; a dohányt s a bort ott sem adják ingyen. Ne féljen, Pest sem lesz különb.

- Dehogy nem, bátya, hogy ne lenne? de az lesz bizony - s mosolyogva pödörgette az ifju mohódzó szőke bajuszát.

- Magának elhiszem, hogy különb lesz; de nekem? Maga, majd meglássa, két napig sem ül a szállón; én? ott hentereghetek, mig csak ezt a hitvány kölöncös batyut itt ni - s könyökével fitymálva taszitotta odább - be nem eszem-iszom: s ha akkorra valami jótét-lélek be nem állit: a mújder fogja a székemet, beteszi a belső szobába, - engem pedig kilöknek. És aztán - no bizony, az volna még szép! ott hagyom Pest uramat a faképnél, mint szent Pál az oláhokat. Hát ezek a gyönyörüséges kis rongyos falvak erre - mirevalók volnának? Kovács-műhely van mindenhol a világon, mert ez az első mesterség; úgy bizony, öcsém!

- Ez ám, de úgy - - -

- No, hogy? tán maga nem is kovács - szólt kidülledt szemekkel a társ s egyet köpött a Dunába, annak jeléül, hogy ha a dolog úgy áll, hát sajnálja, hogy szóba is keveredett.

- Dehogy nem vagyok, már hogyne volnék? hisz az apám is az - csakhogy a kovács-művészség akkor mesterség igazán, hogy ha az ember - - -

- Vagy úgy, igaz - bólintott egyet a társ - maga is masínista akar lenni, szégyenli a tisztességes munkát; - hujjuh, né! nem lakatos legény volna-e kedves öcsém?!

- Lakatos legény ám, - mert majd kimondom. Mi közöm nekem a lakatossághoz? talán maga az? - szólt boszankodva az ifju kovácslegény, s kis batyujával azonnal tovább hurcolkodott s haragosan járt fölebb-alább a rekruták között.

- Hej, mit ad, ha az vagyok? - szólt oda, röhögve a vén társ, mikor a fiatal ember történetesen felé talált sétálni.

Ez hátra fordult s lenéző tekintettel hagyta ott amazt, - mint a kit most már bizonyosan lakatoslegénynek gondolt.

A hajó sebesen haladt; a Gellért-hegyi vár mind közelebb jött, egyszer csak csöngettek s a legény a város alatt állt.

Sietve hátára kapta batyuját, s a mellénye zsebébe varrt pénzecskéjét gondosan megtapogatva, kinyomult a tömeggel s megindúlt az üllői út felé.

- Nini, öcsém, nem állna meg? hova fut az isten dolgába? - kiáltott utána a társ - tartsunk együvé.

- Nem tartunk ott - felelt, vissza sem tekintve az ifju, - s ment sebesen.

- Hát mi a kőért nem? folytatá a társ egyre - hisz nem vagyok lakatos!

- Mit bánom én, ha fazekas is.

- Ejnye no ni! - majd leszorúlsz még te is - dohogott az öreg ragyás legény, miközben azért folyvást ügetve huzódott a pajtás után.

Az ifju az üllői uton megállott, egy kevéssé szétnézett, s mint a ki megtalálta a mit keresett - gyors léptekkel haladt a legközelebbi kovács-műhely felé.

Oda lopakodott az ajtó oldalához, gyűrűs ujjával intett az egyik kifelé tekintő legénynek, s édes vihogó örömmel ugrott egy vén, fekete szakállu, izmos legény nyakába.

- Ejnye öcsém, az eb a dolgát! ugyan a nyakamba ereszkedtél - szólt jó kedvvel összevissza csókolva az ifjut - hát megint itt vagy?

- Itt én, Mihály bátyám - válaszolt emez vidor fejbólintással - itt bizony, még pedig itt is akarok maradni valami két esztendeig; de nem itt ám! - s botja végével a vaskos üllőre mutatott.

- Ugyan hát hol? - kérdé csodálkozó képpel a bátya - de megállj öcsém; most nem érek rá beszélgetni; szedd össze magadat s eredj, tudod hova: „az nagy kalapács”-hoz. Ha dolgom végeztem: ott leszek. Isten áldjon meg.

A kalapácsok, üllők ujra munkához fogtak, a fuvó huhogott, a tűz sercegett, az ifju pedig ballagott a kijelölt helyre.

Mintegy nyolc óra felé lehetett az idő, hogy Mihály bácsi megindult a Sándor-utcán. A langyos tavaszi est, a fényes csillagos ég, vagy a takarosan álló uj zsinóros dolmány s annak zsebében a jóféle dohánynyal telt zacskó tette-é? de felette jókedvü volt. Mosolygó arccal lépett a szobába. Az ifju már akkor rég ott ült egy sarokasztalnál, magánosan s kissé szomoruan - úgy hogy észre sem vette a belépőt.

- Ejnye Pista öcsém, de gubbaszkodóra áll a nyakad; tán a fejedbe szállott valami? no ne félj; van ám itt annál jobb bor is, hogy odahaza sem ittál különbet. Vencel! - kiáltott jó kedvvel egy sovány, kopasz, meztelenképü legénynek - hozzon csak abból a mienkféléből. Hát kendtek is itt vannak, Rigó bácsi? no, csak azokat a szomorú nótákat!

A cigányok készséggel kezdtek rá valami régi kedves ríkató dalt, s Mihály bácsi tisztes komolysággal, melyben a kedv tökéletesen megvolt, de ezt, mint első öreg legénynek, nem illett azonnal kimutatni - ütögeté össze bokáit.

Szétnézett: kedve egyszerre haragra változott. Az ajtó mellől egy rongyos ember ugrott elő.

- Csak várom, csak nézem, hogy vajon megismer-e már? - szólt derült kedélylyel, gondtalan mosolygó arccal a ragyás, rongyos ember; - szerencsés jó estét, Holló Mihály öcsémuram! Nézze, meggyógyult ám már a karom, tisztára meggyógyult! Tudja mikor ráejtettük azt a nagy förhécet, a Pilisi uraságét, s aztán öcsémuram egész éjjel ott burogatta az ispotályban. Tudom ám kivel beszélek, hogy Holló Mihály kicsoda! Tessék - kinálgatá tölt poharát, azért ha én olyan szegény ember vagyok is, az isten mindig rendel számomra egy kis jó bort: tessék, úgy is az öcsém fizeti; ő ám. Az uton ismerkedtünk meg; jóravaló, fáin gyerek; meglátszik, hogy rokonok. Erőnek erejével birtam idecsalni, mondok, hiszen én csak tudom, hol az igazi jó bor; teljes életemben - azaz, hogy tudom, hogy itt jó bor van - dadogott kissé megzavarodva;- azután meg, hogy öcsémuram is ide szokott tartani. Jól is teszi, már hiszen ha bor - én is azt mondom, hogy akkor legyen jóravaló. Hát aztán iddogálunk, a bizony; igyék már no, csak egy cseppecskét...

- Menjen kend! Nem tud máshol korcsoskodni! Nem szégyenli kend, magát ennek a szegény gyereknek a nyakába akasztani? - s indulatosan vonta be öcscsét a másik szobába.

A rongyos, kusza bajuszu vén legény, mintha mi sem történt volna, jó kedvvel cammogott helyére, nagyokat ivott, s teljesen kibékült tekintettel nézett a belső szoba szeglet-asztala felé.

- Ördög söpörje ki ezt a vén részeges csontot - pattogott Mihály bácsi - ki a menykő boronált vele össze?

- Ő maga kötötte hozzám magát - válaszolt kedvetlenül az ifju, - de nem bántam volna, ha olyan piszkos, részeges is, csak - - s szégyenlé kimondani a sértés okát mégis...

- Vencel! a mit az ott a sarokban eszik-iszik: én fizetem. Kovács-legény; csak nem hagyhatja el az ember - dohogott csendesen az első legény. Látod ez is kutya volt, azzal hálálta meg a szeretetemet, hogy más kezére játszotta, kit már úgy volt hogy hát elveszek. Egy bognár mester ember leánya volt a Farkas-utcából. Már nem bántam volna ha megházasodom, legalább lesz mondom kiért fáradjon az ember. Hanem ha az is oda van, jól van! - S egy pohár bort töltött öcscsének, magának.

A lassu, bús nóták igen alkalmasak voltak arra, hogy az első legény indulatja lecsillapuljon, az ifju kedve pedig visszajőjjön. Iddogáltak; a muzsika-szóra meg-megegyengették széles, mozgékony vállaikat, vastag, de becsületes kifejezést hordozó fejöket, összemosolyogtak - s lassanként megeredt az édes, bizodalmas beszélgetés.

Az ifju föl-fölkiáltott, a bátya jókat nevetett.

- Hiszen, persze, öcsém! - morzsolgatá fogai közt a szót az első legény, tudom én azt, hogy igazad van, hogy mégis csak jobb lett volna az tán, vagy mi úgy! Hanem no! - s kezével egyet legyintett.

- Igazam van, bátyám - vágott szavába az ifju lelkesedve - hátra simitva sűrű, szőke, göndöres haját, - igazam van, mint a hogy itt ülünk; meg kellett volna már régen házasodni bátyámnak, még akkor, mikor lent járt nálunk. Akármelyik első gazda odaadta volna leányát szivesen. A Sós Péter - azt gondolja, nem inkább bátyámnak adta volna Sárit, mint annak a hitvány cinabár siklósi mesternek; de szentugyse inkább! Hanem bátya mindig csak a plebánusék felé tekintgetett.

- Oda, öcsém - szólt a bátya, egyet gondolva előbb s mélyen maga elé tekintve - oda! Tizenöt esztendeje, hogy a mesternél dolgozom; istennek hála, nem volt köztünk semmi baj eddig; az asszonyom szeretett, a gyerekek szerettek, a legények sohasem panaszkodtak rám; fizetésem is volt annyi, hogy uri módon járhattam; járhatok most is - s itt belső megelégedéssel tekintett végig feszes kék posztó ruházatán - mester is régen lehettem volna már; van annyi a takarék pénztárban, a mennyi nekem holtomig elég: - no csak, édes öcsém, isten tudja, szépek ezek a pesti leányok, de nem ilyen embernek valók.

- Hisz leány még a Kádi - jegyzé meg az ifju, bátyja mélázó arcára tekintve.

- Tudom.

- Azt gondolja bátyám, nem kapná meg? de megkapná, én tudom; pedig az öreg plébánus nem adná ám ugy mint az újjomat, - hiszen édes testvére.

- Azt is tudom, hanem most nem kell - veté oda a tisztes komoly legény, s szemei édes-keserü könyekbe lábbadtak. Akkor én nem kellettem, pedig az a magos egekben lakó Úr Isten tudja mit meg nem tettem volna azért a leányért; - mindegy; elég az hozzá, nem kellettem; most már én sem tudnám szeretni többé.

- Hátha azt tudná, hogy Kádi senkihez sem megy, ha bátya meg nem kéri; hátha azt tudná, hogy az a stikkelt kendő, a mit egyszer vasárnap délután Mihály bácsi ott feledett az ablakban, még most is azon mód van a varró iskátulyában, a mint akkor belétette?

A bátya hallgatott; engedte, hogy hadd beszéljen az ifju; nem igen hitte talán, de jól esett mégis, nagyon jól esett neki.

A cigányok friset húztak, s az öcs abban hagyta a beszédet.

- Hej, édes Pista öcsém - kezdé egy kis hallgatás után a bátya - te nem teszed ám jól, hogy itt Pesten pazarlod a drága időt. Apád után maholnap átveheted a mesterséget; fiatal korodban a magad ura lehetsz. Azt mondom menj vissza, házasodj' meg, mert aztán könnyen odakerülsz te is, a hova én jutottam. Muzsika szót otthon is hallhatsz, nem csak itt; feleséget pedig, hacsak lehet, a vidéketeken keress.

- Nem kéne nekem sokáig keresgélni, Mihály bátya! A biró uram leányát bár mely órán hazavihetném; pedig a Cölöpön ásott kincsből van ám még a láda fenekén! de ha - isten tudja - s fejét rázva az asztalra könyökölt.

- Nem szép? ne is keresd azt olyan nagyon.

- Nem is keresném én, de meg nem is csunya, ha egy kicsit alacsony is.

- Sokan vannak?

- Egy leány; férfi-testvére is csak egy van.

- Nem szeret?

- A galamb a tiszta búzát nem szereti jobban.

- Hát akkor bolond is vagy!

- Nem vagyok, bátya; meglátja, hogy nem vagyok, ha elmondom.

Az ifju fölhuzta dolmánya ujját, kalapját maga elé csapta, kezével egyet intett a cigányoknak - azok rá is kezdtek egy régi szomoru nótát, s a legényke mélyen az asztal közepére forditva arcát, hozzá fogott a felvilágositásokhoz.

- Nem csavarogni jöttem én ide, bátyám; meg vagyok én elégedve a mi falunkkal, meg a mesterséggel is; nem is azért akarom én kitanulni az intézetet, mintha én a barom-orvosi micsoda nélkül talán bizony el sem élhetnék: hanem, kedves bátyám, más van a dologban. - Tudja, édes anyám rektor leánya volt, annak az apja meg pap volt valahol alsó Baranyában; azt is tudja, hogy édes anyám sohasem elégedett meg azzal, hogy a testvére gyerekei mind deákok, mi pedig csak kovács-legények leszünk; mindig azt akarta, hogy preceptor legyek... lám a somodi rektor is takácsból lett, a babi is abból: hát én mért ne lehetnék? Nem, én nem akartam: jó nekem az apám mestersége... Hanem aztán másként fordult a dolog - - hujuju! bátyám - ugrott föl a legényke, vidoran csapva egyet kettőt a csizma szárára, - dehogy nem ugrom egyet; akkor is ezt huzták a harkányi fürdőben, épen igy huzták - s járta szive szerint.

Az első legény mosolygott s lábával csöndesen rakogatta az asztal alatt; a kusza bajuszu rongyos ember pedig derülten illegette magát a sarokban, kezével egyre verte a taktust, mintha ő is egészen a társasághoz tartoznék.

- Hej, kedves bátya! kedves-édes Mihály bátya - olvadozott az ifju, fáradtan ülve le s összevissza csókolgatva a tisztes komoly első legényt - de szép egy teremtés volt - a ki árgyilussa van! Nem látott olyat soha!

- Már hogy ne láttam volna? né! - tevé hozzá a bátya - hm, hol jártál te? mit tudod te, hogy Bécsben milyen leányok, asszonyok vannak.

- No jól van bátyám, vannak, meghiszem, mert hát miért is ne hinném; de a kasznárnét nem látta, nem tudja, hogy annak milyen dereka, milyen keze, milyen nevetése van! Huj, bátya! - s az ifju nagyokat vágott az asztalra; de ha éhen halnék is meg: akkor is kitanulnám az intézetet. A rádi pusztán a kovács műhely az enyém lesz; abban legényeket tartok, mert nekem aztán többé nem igen lehet dolgozgatnom; én barom-orvos leszek, orvos urnak hinak, s ekkor édesanyámnak is meg lesz a kedve - ha a jó isten megsegit. - Juj, hadd táncolok még egyet, - s a neki tüzesedett legényke ismét a középre szökött s egészen elkeseredett kedvvel járta a „Piros bársony süvegem”-re. Egyet-egyet kurjantott, itt-ott belédalolt, - az első legény mosolygott, s lábával csendesen rakogatta; a kusza bajuszu ivott s verte rikkongatva a taktust.

- Jaj, Mihály bátya kedves, egyetlen Mihály bátyám! ugy-e bolond vagyok? szólt hizelegve dőlve a bátya nyakába az ifju.

- No - no! persze hogy bolond vagy, s kedélyesen kacagott a tisztes komoly első legény öcscse ostobaságán. - Hát aztán mit akarsz te azzal az asszonysággal? - kérdé a bátya.

- Mit akarok? - s az ifju egy kicsit zavarba jött, hogy voltaképen mit is akarna hát? - hát azt akarom, hogy baromorvos leszek s aztán elveszem.

- Hát beszéltél valamikor vele ez iránt?

- Dehogy beszéltem, de táncoltam.

- Nos aztán!

- Minden istenadta vasárnap elmentem az udvarba, ott kugliztam egész estig s ő is ott nézett bennünket, s tudom, hogy nézett rám?

- Nos aztán?

- Édes anyám tudja a többit.

- Mit? - faggatá bölcs kérdéseivel a komoly első legény a mindinkább nyugtalanná lenni kezdő ifjut.

- Azt hogy szeretjük egymást.

A bátya elnevette magát.

- De úgy-e hogy jó lesz, hogy nem hiába jöttem föl Pestre? Hej édes istenem, ha azt megérjük, akkor lesz csak az igazi szép világ! - s rákezdte teli torokkal a kedvnek, reménynek, egyszerü igaz ábrándnak tiszta érzetében:

Ha kötötte, jól tette, -
Csókot kapott érette.
Kössél babám máskor is. -
Megcsókollak százszor is.

Belédalolt morgó kemény hangjával az első legény is, s ott buffogott a sarok asztalnál a teljes jó kedv - s megelégedéstől ragyogó ragyás-arcu rongyos pajtás.

A poharak szapora csengése, a muzsika szilajsága paradicsomi boldogságba varázsolták a két szerelmes rokont. Észre sem vették, hogy az éjfél rég itt hagyta őket, s a mihez legközelebb vannak: az a hajnal.

A korcsmáros félig tréfás, félig kérő szavára végre fölkerekedtek s mentek danolászva, összeölelkezve. Az első legény egészen elfeledkezett arról, hogy, ha most őt valami fiatal kovács legény igy megtalálná látni; az ifju pedig csak az özvegy kasznárnét látta maga előtt. A csöndes zajtalan utsza szivesen viszhangoztatta dalaikat, a csillagos egek örömest árasztották rájok fényességöket.

A vén, kusza-bajuszu, ragyás képü legény csak távolról orditozhatta utánok tréfás nótáit, követte volna őket, de végre eldőlt egy sarokon, a rokonok pedig nem várták meg, - azok mentek boldogan, a Sándor-utszán végig, be az üllei útnak.

A tisztes, komoly, első legény álmában kibékült régi szeretett angyalával, a stikkelt zsebkendőt sem követelte többé, de sőt jól esett, hogy mármost vissza sem adnák talán. Az ifju elvégezte a cursust, a diploma zsebében vala, nem is zsebében, hanem már az almárjomban; az a gyönyörü teremtés pedig ott ült mellette, rá-ráveté fényes, fekete szemeit, át-átölelé gömbölyü, fehér sima karjaival, tréfás szavaiért jókat nevetett, édeseket csókolt.

*

Régen, régen történt biz ez! Az első legény már nem abban a műhelyben dolgozik: deszkát árul földváron; a kusza-bajuszu, rongyos vén legény porai rég összekeveredtek valamely országuti árok porával: csak a szőke, alacsonyas barom-orvos ur dolgozik még a rádi kovácsműhelyben, azon a pusztán, a hol az a gyönyörü, fekete-szemü, karcsu teremtés, most termetes, kövér asszonyság, - a hosszu ellenőr felesége.

Az első státió.

Mindenekelőtt azon kétségkivül felmerülő nézetet kell megcáfolnom, mely szerint a nevelő én magam lettem volna: az iró. Határozottan ki kell mondanom, hogy e föltevés hibás; hibás azért, mert a szerencsétlenség egy olyan egyénnel történt, kinek az életre nézve nagy tervei voltak.

Ez az úr - a meginditó kis eseményt következőleg beszélte el.

- Uram! istenfélő neveltetésben részesültem. Mivel apám igen jókor elhalt: anyám, ki egy evangélikus tót pap leánya volt, teljes mértékben, minden megakadályozás nélkül keresztül vihette kegyes nevelési rendszerét. Szobánkban három biblia volt, egy német, egy tót s egy magyar; a németet nagyanyjától örökölte, a tótot atyjától, s a magyart én kaptam azon alkalommal, midőn a helybeli főgymnasium főfelügyelőjét, a garabi esperes urat, egy ötven sorból álló hibátlan magyar disztichonnal felköszöntöttem.

Anyám ezentul folyvást ezt olvasta, s mi is mindnyájan ezt használtuk. Természetes, hogy istenbenbizó anyám a nemsokára bekövetkező csapást még csak nem is sejtette.

Examen napján a sánta szabó azon szomorú hirrel köszöntött be hozzánk, hogy a kék posztó szélű nadrágból examenre szó sem lehet, de utána való vasárnapra okvetlen megkapjuk.

Anyámmal összenéztünk, s fájdalmasan bár, megnyugodtunk. A mondott időre ruhám elkészült: s miután anyám azon kifogást tehette ellene, hogy ehhez most már uj kabát is kellenék: bizonyos kimagyarázhatlan sejtelmekkel indultam meg benne az öreg temető felé. Éreztem - az ember néha a nagy dolgokat megérzi, - hogy ez a kék sujtásos szürke doszkin nadrág életemben egész forduló pontot fog kijelölni. - Visszatekintettem, s anyám, jóllehet beteges volt szegény, odaszaladt az ablakhoz s utánam nézett, öcsém, egy 10 éves, első osztályú gyerek, kiült az ablak alá, s bánatára, onnan kisért szemével mindaddig, mig a temetődombon a szőlők közt el nem tüntem.

Odaültem, a hol legtöbbször tanúlgattam, a hegy legemelkedettebb pontjára. Különösen két helyre tekinthettem innen jól; a mészárosék házára, mely a három serdülő, sőt fel is serdült leány miatt az összes ifjuság előtt közszeretetben állott, - s a gráui országutra, melyen még mindig lehetett látni egy-egy sátoros baranyai vagy somogyi tanulót vivő kocsit. Bús gondolatokkal néztem szerteszét.

A nálam levő könyvből olvasgatni próbáltam, de szivem elszorult, hogy két álló hónapig szeretett társaim közül egygyel sem fogok találkozni. Más epedő lélekkel várta azt a július utolját, - én remegve. Mi ott laktunk helyben, rám legfölebb annyi mulatság várt, hogy az erdőt bebarangolhattam gubacsért, melyet jó áron eladhattam, és madarakért, melyeket már lassanként unni kezdtem. Épen tizenhat éves voltam, s lelkem valami magasabb után vágyott. Sokat olvastam általában.

Keserü érzések közt indultam visszafelé.

Öcsémet ott találtam a házelőtti kőpadon. Sirt. Gondoltam a nadrág miatt. Hogy mellette elmentem, - nem is akartam hozzá szólni - de szinte zokogott.

- Mi bajod Tamás? kérdém.

Felütötte szőke fürtös fejét, és könnyei csak ugy omlottak.

- El fogsz menni hazulról, - mondá, s mély részvéttel tekintett rám.

- Hova?

- Odabent van egy úr, ahhoz.

Nem tudtam, mit gondoljak, - hamarjában azt hittem, hogy anyám valami mesterségre akar adni, mivel fél, hogy szegénységünk miatt a tanulói pályán úgy se mehetek semmire. De már ilyen későn? az ötödik osztályból!

Bementem.

Egy őszes pirosképü úr ült az ablak mellett, a nagy karos székben. Anyám az ágyban feküdt, hideglelős volt.

- Ez a fiam, - mondá az ismeretlen felé tekintve - a legöregebbik.

Rá tekintettem a vendégre, s merőn egymásra néztünk. Nagy dohányszinü kabát volt rajta, kockás struflis tarka nadrág, és sötétzöld virágos, mélyen kivágott mellény.

Kopaszos fején egy csomó ritkás ősz haj egybe csavarva állott fölfelé, mely bizonyos keménységet adott a különben nyájas, ősz bajuszos arcnak.

Mosolygott, s gyürüs ujjával a szék karját csiszolta.

- A papa! - kiáltott rám Kötél Jancsi, egy második osztályu rosz tanuló, irásaim közt turkálván.

Meghajtottam magam atyja előtt.

- Mit helytelenkedel ott te! s ló-patkós botjával (akkor ilyen volt a divat) felé bökött.

Kékes száját kicsucsoritotta, s a másként barátságos arc elkomorult.

- Igen, én atyja vagyok ennek az esztelen gyereknek. Hamis fiu, de mondhatom jó szivű. Jó szivű egész családom. Ispány vagyok herceg Fejértói mocsovai urodalmában.

- A mocsovai ispány ur fiam, - szólott oda anyám. A Fülöp professor úr, látod a kedves professor úr - - s anyám, - gyönge természetü lévén, ha a hegedü véletlenül le nem esik a falról: sir.

- Te, ördög bujj... kiáltott felugorva az apa - s fia nyaka közé csapott. Nézze meg az ember. Ni! Igen öcsém, Fülöp professor ur ajánlotta önt hozzám nevelőnek. Volna-e kedve? Azonban fixum fizetést nem igérhetek, mig a feleségemmel nem szólok. De lesz tisztességes ellátása és egyéb. Aztán a tapasztalat. Az hasznos, többet ér mint a pénz.

Anyám erre egy kicsit gondolkozott.

- A nagy világ, barátom, igen, a nagy világ, az valami! Hát?

- Igen, édes fiam, a nagy világ! Jó az!

- Miféle kalkulusa van? kérdé az ispány ur.

Megmondtam.

- No látod? szólt fiához, s botjával nyakon bökte.

A fiu vigyorgott, s száján egy káromkodó szót eresztett ki.

Apja nem hallotta.

- Hozzám sok vendég jár, sokat tapasztalhat - tehát?

Anyám előre kimondta, hogy el fogok menni.

Az ispány, - miután meghagyta volna, hogy reggelre összepakoljak s készen legyek, - eltávozott.

János a beszélgetés alatt ellopott egy csomó festéket.

Sirás és bizonyos bús hangulat között érkezett el az estve. Mivel most szándékoztam először kimenni a szülői házból, - mind anyám, mind testvéreim aggódtak, s példákat, eseteket hoztak fel, hogy az ember két hónap alatt meghalhat. Egyébiránt ez utolsó estvét minden módon kedvessé igyekezték számomra tenni. Anyám felöltözött, ruháimat igazgatta, hugom pogácsát készitett, öcsém a henteshez szaladt hurkáért. A szomszéd asszonyok átjöttek, egy közülök ott maradt majd éjfélig, mely ok miatt pogácsám jól megfogyott, s beszélt, hogy az asszonyoktól az ilyen fiatal legénynek jó őrizkedni. Ő már sok szerencsétlenségre tudna példát. Anyám felemlitette a bibliából József esetét, s a rosz Potifárnét rágalmazta.

Én e közben legfontosabb irásaimat és könyveimet pakoltam össze; s előre örültem, hogy mennyi levelet fogok irni barátaimnak.

Lefeküdtünk. Egy darabig azon gondolkoztam, nem jó volna-e egy kis levelet irni hugom egyik barátnéjának, ki a mészáros leányok közül a középső volt, s kérni őt, hogy ne feledkezzék meg rólam. De anyám sokáig fen volt és zokogott, nem kelhettem föl. - Azt hittem, én kelek fel legkorábban, s mire felébredtem, az egész ház talpon volt. Mindnyájan körülvettek. Öcsém arra kért, hogy a hurkából az ő részét is fogadjam el, és ne maradjak sokáig, hugom, hogy minden darab ruhára külön nagy betüvel ráirjam a nevemet és pedig ne tintával, mert az ki eszi a vásznat, hanem tett a ruháim közé egy kis üvegcsét, azzal; anyám pedig félre hitt, hogy beszélni valója van - és nem tudott egyet se szólni, csak sirt.

A kocsi megállott az ablak alatt.

Nem tagadom; szivemen átszaladt valami reszketés. Nem sirtam, de örvendtem, hogy a kocsis bejött s az által hogy pálinkát kért, a mink nem volt, s nógatott, - sok szomoru gondolatnak véget vetett.

Miután anyámnak erős szavakkal fogadtam, hogy hosszas leveleket fogok haza irni, s nem feledek ki belőlük semmi nevezetesebb tárgyat: a kocsira léptem, és pedig a hátulsó ülésbe.

Nehány perc mulva oda értünk ahhoz a házhoz, a hol az öreg Kötél úr volt szállva.

János kijött, s mondta hogy atyja hivat.

Az idő hét óra körül lehetett, s az egész család az asztalnál ült, de csak maga az ispány ur evett. Nagy darab kenyeret falt és sok pálinkát ivott; a sült, a mint a csont mutatta, már meg volt éve.

- A fiam nevelője, - szólt az ispány úr, kezében levő késével rám mutatva.

A család, mely két öregből, s egy nagy leányból (kinek az álla fel volt kötve) állott: helyeslőleg intett.

- Hát most már nevelője lesz Jancsikának, - szólt az asszony - a bizony szép.

- Nevelője; tartok neki. Egy fiam van.

S az öreg Kötél ur gondolkozva nézett maga elé.

János az alatt kifutott a kocsishoz.

A felkötött állu leány, ki igen jó szivü lehetett, számomra egy darab kalácsot vágott, betette a zsebembe. A mint be akarta nyomni: észrevette hogy már ott egy darab hurka van, hangosan elnevette magát, s mindnyájan rám néztek.

- Mi az? kérdé az ispány ur.

- Semmi, válaszolám, és nagyon haragudtam.

Végre megindultunk. Kikisértek mindnyájan, - de a nagy leány folyvást igen jóizüen nevetett s az anyja is, - ki e közben a dolgot hihetőleg megtudta.

János ott ült a kocsis mellett, s már az ostor is a kezében volt.

- Leszállsz onnan, - kiáltott rá apja - oda ülve mellém, majd a nevelő ur fog odaülni.

A főuton mentünk a gymnazium előtt, hol egy két helybeli kisebb tanuló s a német segéd-tanitó állt hosszú száru pipájával, s egész bátran kiáltott rám.

- Jó egésséget.

Kötél ur minden kereskedés előtt megállott, alkalmasint eligazitni valói voltak. Kihallatszott erős hangja, beszélte hogy a fiának nevelőt visz.

A nagy sörház mellett az ut két ágra szakad, mi arra tértünk, mely a Hamari kastélyba visz.

Az ifju tensur most is ott járt, kelt fütyült, kiabált az emeleten, a kocsit messziről észre vette s oda köszönt hozzánk.

- Jó reggelt, vén Kötél ispány, mit akar azzal a - s nevemet mondta.

A Hamari ifju tensur volt már 55 éves, de mivel még élt az öreg tensur is - őt most is csak igy hivták. Máig is azt hiszem, hogy nem volt elég esze. Különben senkit sem bántott, bár mindenkit ismert.

Lejött.

Megállt a magas márvány lépcsőn, mi pedig a kocsin maradtunk.

- Nem akartam haza vinni fiamat a nélkül, hogy a tekintetes urnak egyet ne köszönjek.

- Máli, hamar az üvegekkel.

S egy vén leány, kit én is jól ismertem a kastélyból, - pálinkát hozott elénk.

- Inni kell, no még, biztatta az ifju tensur az ispány urat, - hát azzal mit akar?

Rám célzott.

- Viszem a fiam mellé nevelőnek.

- Hát nevelőt, nevelőt? Nem fogsz te ennél a vén plébánosnál maradni két hétig sem - szólt felém, s jót nevetett rajta.

- Dehogy nem, - s az ispány ur jókedvvel csapott egyet fia nyakára.

Nehány kérdést intéztek még egymáshoz, s a kocsi rátért az országutra. A mint kiértünk a helységből, s oda jutottunk a rétek alá, - az ispány ur megállitotta a kocsist.

- János, ha akarsz, oda ülhetsz a kocsis mellé. Nevelő ur üljön ide.

Helyet cseréltünk.

János ujjongatva csapott a lovak közé, s a kocsi a kövecses uton sebesen haladt.

Nagyon messze nem látott az ember mást, csak szőlőt, rétet és távolabb erdőt.

- Mi szándékozik lenni? kérdé tőlem az ispán egy kis hallgatás után. Ne mondja mindjárt, gondolja meg.

- Pap, válaszolám azonnal.

- Miért, mi szándékból, miféle meggyőződésből?

- Azt...

- Csak mondja ki: nem tudja.

Fejét csóválta egy darabig, - azt hittem a sok és erős pálinka miatt, - s kezdett lassan, majd erősebben kacagni.

- Én se tudtam, - folytatá - s búsan eresztette le fejét.

János lopva ki-kivette a kocsis szájából a pipát, s erőseket szippantott. Apja nem vette észre.

- Miféle vallásu? kérdezett az ispány ur.

- Apám katholikus volt, de az nehány éve meghalt; anyám református, s most nem tudom mit csináljak.

- Tehát ön nem tudja miféle pap akar lenni?

- Azt hiszem, mégis, talán katholikus.

- De ha anyja ezt nem akarná?

- Különben még nem igen beszéltünk róla.

- Mit gondol én mi lehettem?

- Gazdatiszti irnok.

- De az előtt?

- Nem tudom.

- Pap, még pedig katholikus pap. Hires pap, jó fizetés, szép kilátás. Eh bolondság! oda van, mindnyájának betett a sziv. A szív öcsém, Vénus és Cupidó! Az én Párcáim ezek voltak. De ha éltem-haltam a szép családi életért!

S egy hosszu latin mondatot citált, melyet nem birtam emlékezetemben megtartani.

Elszomorodott.

Messziről egy hintóforma közeledett felénk. A robogásra az ispány ur feltekintett. Jánost maga mellé parancsolta, én pedig vissza ültem a kocsishoz. De mosolyogtam magamban.

A hintóban ismeretlenek voltak.

Alig mentünk öt hat percig Jánosnak ismét megengedték, hogy a kocsis mellé ülhet.

Ez előttem nevetséges dolog, még egynehányszor előfordult; végre azonban az öreg Kötél ur a melegség miatt vállamra hajtotta fejét s elaludt.

János pipázott folyvást.

Bizonyos terveket kezdtem megállapitani, melyek szerint e vásott, korhely fickót, rend-szeretőbb és szorgalmasabbá idomitsam. A pipázásról, lopásról, s a mint a kocsissal való beszélgetéséből vettem észre, - hazugságról először is le fogom szoktatni. Általában megvolt szivemben a kellő reménység és a hit.

Az öreg ispány ur fejét - hogy a nap ne érje, betakartam egy tarka zsebkendővel, s az én tarisznyámhoz támasztottam, mely eddig a kocsi derékban volt.

E közben egy másik csézaformával is találkoztunk. Mivel az ispány ur aludt, - most mellette maradtam.

János odaköszönt hozzájok röhögve.

Azok nevetve robogtak odább.

- Kik voltak? kérdém a fiut.

- A csomborosi kasznár bácsi meg az ellenőr.

Gyönyörü erdőkön vitt keresztül az ut.

A fehér haju gyertyánfa vékony apró levelével, s a partos ut tulsó oldaláról fölénk boruló tölgyfa, sötét zöld lombjaival, kellemes árnyékot vetettek.

Beljebb az erdőben egy vadgalamb búgása hallatszott, s a patak mellől a harkály kalapálása; innen-onnan egy-egy kampós orrú vércse és tollászkodó fakó csóka nézett le ránk. A sürüből egy-egy fát tördelő gyerek vagy asszony ütötte ki bámész fejét.

Szerettem volna leszállni, s egy kicsit szaladni a hives árnyékos, gyepes uton.

Lelkemet kimondhatlan édes érzés fogta el; persze semmit sem sejtettem, mint nem igen sejtenek azok, kik nevelői pályára indultak. Boldognak éreztem magam, mint a fütyülő madár, megfeledkeztem mindenről, csak akkor tértem magamhoz, midőn az öreg ispány kampós botjával hátba lökte a kocsist, s kiáltott.

- István állj meg. Bemégysz a városba egyenesen, nekem itt a jágernál egy kis dolgom van.

S azzal leszállt, és szó nélkül végig gyalogolt a tengeri földeken.

János örömmel kapta kezébe a gyeplőt, s szólt, - vidáman tekintve rám - ostorával egy pont felé mutatva.

- A mocsovai torony.

A lovak csak ugy repültek az acélkemény országuton.

Beértünk Mocsovába. Különös érzéssel néztem egyik házat a másik után, s a többek közt - jól emlékezem rá, arra gondoltam, hogy mikép fogadnak.

Egy alacsony, rozzant nádas épület előtt állottunk meg.

- Forduljon kend bátya odább, félre azokkal az edényekkel, - szólt a kocsis a fazekasra, ki épen a nagy szent János árnyékában helyezte el cserépedényeit.

A fazekast megismertem, a mi falunkban is többször árult a vásáron.

- Jól van no, majd odább farolok, - válaszolt a fazekas, - s mi berobogtunk a szük, piciny udvarba.

Az épület sokkal ócskább kinézésü volt, mint sem képzeltem.

Egy fekete, szeplős, sovány asszony nézett ki az ablakon, s egy eleven szőke kis leány szaladt elénk.

- János, - szólt a leányka örömmel - s folyvást engemet nézett.

- Tudod-e ki ez? kérdé János a leányt.

- Nem.

A fekete asszony is kijött, s egy másik alacsony kövér asszony is.

- A nevelő.

- Kinek a nevelője? kérdé a fekete asszony.

- Az enyém, - válaszold a fiu.

- A tied? - kérdé az asszony meghuzva a szót.

- Az, apám fogadta.

S a fiu megcsókolta a fekete asszonyt, ki anyja volt.

Engem bevezettek a cseléd szobába.

A belső szobából erős heves lárma hallatszott át hozzám. A vitatkozás tárgya - azonnal észre lehetett venni - én voltam.

- Nekem nincs nevelőre szükségem, egy garasunk sincs; vigye vissza az a bolond apád a honnan hozta.

Ez a pont tisztán érthetően kihallatszott.

Magam voltam odabent egyedül.

Nem tagadhatom el: különösen hatott rám az egész... Megijedtem a helytől. Hogyan? - tevém föl a kérdést magamnak, hogy az eddigi tapasztaltakról számot adjak, - itt nem igen jól fogadtak. S kezeimet morzsoltam, mely szokásomból anyám komoly előkelő embert jósolt belőlem. Komoly vagyok, az igaz.

Tisztelt uram, az élet nagy mester, s a bor nagy áldás!...

Üldögéltem a szobában, s igyekeztem megállapitani a módszert, mely a szülőkkel, s a gyermekekkel szemközt a legillőbb s legalkalmasabb lesz. Ez alatt az az alacsony kövéres szőke asszony lépett be sárgás arccal, s félelmet kifejező tekintettel.

Fölkeltem, s egy darabig merően néztünk egymásra.

- Csak azt akartam mondani kedves ifju ur, - szólt az ajtóra nézve, s gyér szőkés haját egy piszkos fehér szinü fejkötőbe szoritva, - hogy, de nem is tudom hogy kezdjem.

Biztattam, hogy szóljon bátran.

Az asszony leült, s beszélni kezdett.

- Mibe került, - szólt megtapogatva kabátomat, s ujjaival morzsolgatván, - ez a szép szatingló kaput? Szintén ilyen az én fiamé is. Kerékgyártó Pozsonyban, jól megy neki, nagyon jól, fizetése fölséges. Tizennyolc esztendős csak. Oh, az én gyermekeim mások, mint a bátyáméi, mert az ispány - s hüvelyk ujjaival vállain át az ajtó fele mutatott - édes testvérem. Az, - fejével bizonyitólag intett - testvérem. Oda van a szegény, hanem ki más az oka, mint ő maga. Máig is forr a vérem mérgiben, ha rá gondolok, hogy ezért a szobaleányért - mert a felesége az volt - el tudta hagyni a plébániát. Ifju ur! gondolja csak: kivetkezett s eretnek lett.

Az asszony kacagott gunyosan az ajtóra, mintha az ezuttal a megszegényedett bátyát ábrázolná, - s fejét sokáig ide s oda csóválta.

Nem szóltam, nem kérdeztem semmit; anyám utasitásul adta, hogy ne szóljak, ne kutassak semmit, mert azért rendesen megjárja az ember; hanem csak legyek figyelmes mindenre.

Ehhez tartottam tehát magamat. Azonban az asszony folytatta csak hamar.

- Milyen helyünk volt ott? Itt? édes istenem, nincs itt uram a megevő falatunk se. Roszul megy, nagyon roszul. Pedig szeretné ám szegény bátyám adni az urat, vendégeket hivni, ispánnak tartani magát, holott csak micsoda? Micsoda?

- Vasas ispány.

- Mi az? kérdém.

- Vasas ispány? hogy kérem alássan a vasas ispány micsoda? Az olyan ispány, a kire nem biznak semmi jövedelmet hajtó dolgot. Ma pallér, holnap kancellista, birkausztató - sok semmi.

Gondoltam hogy itt nem valami jó helyem lesz.

- Ah ni! hallja?

- Mi az?

- Verekesznek, nyilván az asszony porolja a gyerekeket. De igy megy ám az egész nap. Csunya állat, szegény élet!

Oda hajolt hozzám, s fülembe sugta, hogy haza mehetek, nem kell nevelő.

Nem szóltam. Az asszony azt hitte, hogy az urra várok, s kijelentette, hogy abban épen ne bizzam; s utasitásokat adott, hogy melyik a legközelebbi ut - a szőlőkön keresztül, a Krisztus urunk mellett be a rétnek, végig a patak mentén Horgosnak, a majosi puszta irányában. Nem tévedhetni el, a barkói hegyek mindjárt meglátszanak a mint Mocsováról kiérek, s csak azoknak tartsak folyvást. Ajánlotta, hogy egy kicsit elkisér.

Megköszöntem s kijelentettem, hogy alkalmasint a ház előtt áruló gölöncsérrel fogok elutazni, mivel az hihetőleg a mi vásárunkra készül. Örvendett, s maga kijött velem az emberrel beszélni. Megegyeztünk s estefelé már kivül voltam Mocsován. Valami utszéli korcsmában háltunk meg, s csak másnap délre érhettem haza.

Anyám s testvéreim épen ebédnél ültek.

Anyám annyira megijedt, hogy villáját, melyre kedvenc ételem a darázs-táska volt szurva: letette és sirva fakadt.

Öcsém nagy örömmel ugrott nyakamba, s rögtön elujságolta, hogy az öreg erdőben felséges gubacs helyet tud, s a zsidó a portékát drágán veszi. Hugom hamarjában rendes helyemre tányért tett, kivette a legszebb darabot, s igen örült, hogy a legjobbkor érkeztem.

Nehány perc mulva, elfeledtünk mindent, s édes anyám s mi mindannyian megelégedéssel keltünk fel az asztal mellől.

Anyám azóta visszatért a tót bibliához, s azon szerencsét, mely következő nevelői állomásom által ért: egyenesen ez ősi ereklyéjének tulajdonitja. Első nevelői statiómról azonban egy-általában sohasem szólt senkinek.

Ma, körülbelől húsz esztendeje, hogy az öreg vasas ispány olyan hamisul rászedett: de azért ezt a poharat - megengedi tisztelt uram, hogy kiüritsem - szivesen köszönteném az ő egéssé-gére.

Tisztelt uram épen nevelőnek készül: jó lesz a véletlenre is elkészülni.

Még ezt a poharat: Isten éltessen bennünket!

Szegény ördögök.

I.
Két inséges család.

Nem tudom, hogy a gyékényi elöljáróság, mikor elhatározta, hogy a faluházának rozzant horpadtas fedele megreparáltassék, vajon arra gondolt-e, hogy azokon az egymásra halmozott fenyőfaszálakon egyszerre annyi lesz a sok nyomorult éhenhaló, mint hideg őszi alkonyatkor torony ablakában a varju? Ezt a kérdést nyilt kérdésnek hagyom, hanem ez már valóságos tény, hogy 18**-ban akkora éhség volt, hogy ha az Ajtóváry uraságnak tiz annyi burgonyája terem is, mint a fölebb való esztendőkben, meg tizszer olyan jó: annak a mindenünnen összegyülekezett temérdek embernek még se lett volna elég.

A széles fekete táblát, - mely eddig rendesen a faluházának udvarra néző oldalán lógott, - most kivitték a kapu elé, felszögezték egy jó magas karóra, hogy még messziről megláthassa mindenki.

A ki tudott olvasni - elolvashatta, mert ez volt rá irva világos öreg betükkel:

„T u d n i v a l ó :

„Ha valakinek szüksége volna élelemre vagy hajlékra: e végből jelentse magát a helység házánál. A kik ezen vármegyéből valók, és azt irással be is tudják bizonyitani - azokra különösebb gond fordittatik, nem záratván ki egyébként senki is a segedelemből.”

A kisbirók, öregbiró, elöljárók s mindenek felett a helység nótáriusa eltagadhatlan erélyt fejtettek ki a szegénység érdekében, bár más oldalról azt sem lehetne tagadni, hogy e közegei az akkori igazság-, különösebben pedig segedelemszolgáltatásnak magukról sem feledkeztek meg soha, - egy kis burgonyát, buzát, lisztet, kenyeret, hust mindig sikerült félre tenniük; azért kaptak az éhezők is - ők meg épen nem károsodtak. Ajtóváry uraság granariuma meglehetősen tele volt, s e nagy derék épület kulcsa most mindig ott feküdt a birák szeme előtt a faluháza asztalán. Némely elöljáróról akkorában azon általános vélemény kezdett elterjedni, mintha ők nem bánnák, ha e szomoru esztendő valamivel gyakrabban is előfordulna.

A helység házánál az asztalfőn kissé hátravetett nyakkal ül a jegyző, mint olyan ember, ki már egy kicsit inkább messziről lát, mint közelről; gömbölyü rövides ujjai közt erősen tartja a tollat, s néz merően az előtte állóra. A birák nem mind néznek merően, egyszerü parasztember átallaná azt; egyébiránt az a piszkos, rongyos jövevény, ki ott feketés vastag tenyerével az előtte álló székbe kapaszkodva félig áll, félig ül: részeges mesterember forma ruhájában egészen más egyébre számol most, mint holmi figyelmes megtekintésre.

- Az bizony ugy van - az egész helység koldulni ment - mondá az idegen, s erős hövelyk- és mutató-ujjával egyet pödöritett a szalmaszéken, s mivel ez neki tetszett: megpróbálta vissza-felé is.

- Aztán az urak is? kérdé előre nyujtott nyakkal egy sovány képü fiatalos kiváncsi elöljáró.

- Már hogy gondol kelmed, István öcsém, olyat! - utasitá rendre az öregbiró a meggondolatlan tanácsbélit.

- Mit tetszett kérdeni? - tudakolá szórakozott figyelmetlenséggel a jövevény, egyre forgatván a széket.

- Hogy az urak is elmentek volna-e koldulni? - adá elő még egyszer maga az öreg biró a meggondolatlan fiatalos előljáró kérdését - s most ő is eldisputálhatlan birói komolysággal várta a feleletet.

- Az urak? - - válaszolt a kérdezett egy kis gondolkozás után - biz elmentek ott azok is. A kasznár okos ember volt, mert aratás után fölkerekedett egész familiájával s elment valamerre; a többi aztán elhuzódott ki ide, ki oda jó idején: hanem a belső embereknek legroszabb dolguk volt. Mi ott maradtunk, helytálltunk az utolsó pillanatig, - s mikor már a föld népe mindenből kiélt bennünket, én utolsó falat kenyeremet is kivettem feleségem, gyerekeim s a magam szájából, s az éhezőknek adtam: átmentem a plébános urhoz, hogy mondom mit csináljak. A plébános úr már akkorra jóhelyre tett szert - behuzódott a szomszéd páli klastromba - most én hova legyek? hat gyerek apja, feleségestül - aztán nincs egy betevő falat, egy krajcár, ruhánk csupa rongy - s föllebbentette foltos fekete kabátját, mely alól valami sárgás szinü még szomorubb mellény kandikált elő. Behivjam a feleségemet - folytatá - s gyerekeimet? mind ott künn vannak szegények az atyafiak temploma előtt. Gondoltam, már az ilyen belső embernek csak a templom körül a helye, azzal a csőcselék piszkos néppel össze csak nem keveredhetünk.

Az előljárók közül némelyik az utóbbi szavakra valamelyest morgolódott, mivel a kemény kifejezésekben hihetőleg a demokratikus eszmék megsértését látta.

A jegyző szükségesnek vélte kérdést intézni.

- Hát az irományai, domine, kéznél vannak-e?

- Kóttáim, énekes könyveim mind itt vannak.

- Micsoda kótták? - tudakolá a jegyző.

- Hát hiszen én a pimpósi mester vagyok. Tetszik ismerni a tekintetes Sajgó Antal urat? az én feleségem annak édes testvére.

- A Sajgót - - jegyzé meg a biró - nem lakik az már itt angyalom, elpusztultak innen még a mult tavaszon.

- Lehetetlen - tudakozódék nem egész őszinteséggel a pimpósi mester ur - ejnye ejnye, hm, hm!

- El azok mind - nyilatkozék nagy hangon a fölebbi kiváncsi előljáró - a mijük volt: megették, itták - máig is adósaim.

- No szegény anyjukom! te meghalsz bánatodban, ha ezt megtudod - s a mester összecsapta tenyereit, hogy akkorát csattanhassanak, mind két cintányér.

A jegyző okos ember volt, a mit észre vett, hamar észrevette. Azt hiszem, a mester csodálkozó vallomását igen egynek tarthatta a hazugsággal, azért is köröm közé fogta a tollat, s a kérdésekhez látott.

- Domine, mi neve?

- Takli János.

- Foglalkozása?

- Tizenöt éven keresztül pimpósi mester, s mióta az orgona a templomban áll - -

- Felesége neve? - kérdezé tovább gyorsan a jegyző, - a fő hivatalos pontokat tartván szeme előtt.

- Született Kinger Zsuzsánna, most Takli Jánosné.

- Hány gyermeke van?

- Hat. -

- Hat - irá sebesen a jegyző, nem várva bővebb magyarázatot.

- Igenis hat de idővel hét, ha az úr isten szerencsésen megsegiti feleségemet.

Mivel a formulárában nem volt feltéve, hogy a gyermekek nevét is meg kell kérdeni: ezuttal a jegyző ur e tárgyat illetőleg tökéletes bizonytalanságban maradt.

Tolla hegyét oda csapkodta a nagy fekete kalamárishoz, - ismét merően nézett s az öreg biró felé fordult.

- Mennyi segedelem osztassák ki Takli János ur családja részére?

Mig e pontban az előljáróság végleges határozatot mondhatott volna, a pimpósi mesternek utasitásul adatott, hogy addig akár tekintené meg családját.

Takli János ur megrázta széles hajas fejét, a sarokba támasztott kampós botot markába vette - s erős tisztelet nélküli hangon kérdé - hogy mikor jőjjön vissza.

- Majd ha hivatni fogjuk - válaszolá röviden hivatalos tekintélylyel a jegyző - s a pimpósi mester ment családjához, legalább az előljáróság ezen nézetben lehetett.

Azonban Takli János ur a helyett, hogy a templom felé tartott volna: közelebbnek gondolá a falu háza előtti kis közön észrevétlen fölsuhanni a mészárszék mellett s beülni egy kicsit a szomszéd borméró helyiségbe.

Hanem egyszerre csak mint a nyil suhant utána három mezitlábos gyerek, a kik a papát már rég lesték a faluháza előtti vastag akácfák mellől, s épen nem látszottak valami nagyon aggódni a miatt, hogy édes anyjuk mit csinál addig a gyalog kocsival s a rajta sirdogáló három éhes apróságggal.

- Papa! - hová megy? kérdé a mester mellett ügető három kamasz olyan ábrázattal, melyen világos jelekkel ki volt fejezve azon erős kivánság: de abból mi is kapunk!

- Takarodtok mindjárt vissza, szemtelen gaz fickók, - mit háborgatjátok az embert? nem elég, hogy most is értetek fárasztom magamat - né! s a hosszu kampós bottal közéjök vágott.

Valamivel hátrább maradtak, hanem azért ügettek folyvást, mintha biztosan tudták volna, hogy a korcsmában jó fris zsemlye van.

Takli úr, mikor már csak nehány lépésre lehetett a korcsma ajtajához - kemény mogorva képpel megállott, botját maga elé bökte s egész apai méltósággal kiáltá:

- Elmentek, azt mondom, most mindjárt, aztán tüstént a kocsi mellé; a bal istrángot jól meg kell kötni, mert indulunk. Egy, kettő - -

A gyermekek maradtak és vigyorogtak.

- De most mindjárt ám! kiáltott ujból erős metsző hangon az apa s a legmakacsabbnak feje felé suhintott.

A kamasz elugrott félre, s nagyot röhögött.

- Adjon hát egy zsemlyét -

- Nekem is! - követelé a többi hasonló joggal.

- Nesztek, kell-e zsemle, adok én nektek zsemlét mindjárt, akasztófáravalói!

Takli úr a gyermekek után iramodott. - Azok rohantak le a völgybe, mint meglóditott kerék, s mire vissza mertek tekinteni: akkorra már a papa benn ült a korcsmában.

Hanem a gyerekek lassankint oda sompolyogtak az ablak alá, egyik-másik be is kukkantott, s épen nem ijedt meg, ha apja - ki egy vörös borral telt üveg előtt pihent, - a nagy bottal néha felé talált inteni.

Mikor a mester úr már ivott annyit, a mennyit a zsebje engedett: a kampós botnak megint lett dolga.

- Jön a papa - kiáltának a gyermekek, s mivel már úgy sem lehetett reményleni semmit: rohanva futottak a kocsihoz, s hogy egyszersmind a hibát is helyrehozzák: oda állottak az istráng mellé.

Egy kis félóra mulva a papa is megérkezett valami kisbiró-féle emberrel. A két öregebb fiu, kik közül a nagyobbik 15 éves lehetett, a kisebbik egy évvel ifjabb: nyakába kapta a hámot, s a jármü szép csendesen megindult a kijelölt irányban.

Mikor a bámész csoportot elhagyták, akkor az öregek is tevékeny részt vettek a teherszállitásban.

Alig telhetett belé egy jó óra, hogy a pimpósi mester, az előljáróság elől kivánt segedelemmel távozott: mikor a falu háza ajtaján valaki csendesen kezdett kopogtatni.

A birák közül valamelyik odakiáltott hogy:

- Lehet!

Alacsony kisded termetü vöröses szőke uri ember jelent meg egy kövér ép egészséges deli asszonysággal. A férfi negyven év körül járhatott, vékony hosszukás finom arcára rá volt nyomva a betegség; fonnyadt urias ujjaival sárgás vörösbe játszó szakállát simogatta, szeliden mosolygott, alázatossággal hajtogatta magát miközben egyet-egyet gombolt kopottas, de tiszta kékszinü kabátján, s igen-igen tiszteletadó hangon szólt:

- Esedezem alázatosan a birákurak s a nagyon tisztelt tekintetes főjegyző (aljegyző nem is volt) úr előtt, én Györfifalvi Győri József vagyok, a nagyméltóságu Tehery grófoknak, Vármelléke örökös urainak e szomoru időben tisztelettel resignálni kénytelenitett ispánja - s itt tiszteletteljesen az asszonyságra mutatván - van szerencsém bemutatni kedves nőmet, a nagyméltóságu idősb Tehery Péter grófné keresztleányát. A nyomasztó inség uraim, bennünket is elüldözött szerette fészkünkről, elvette tőlünk táplálékunkat, el hajlékunkat, miképen el annyi sok más becsületes tisztes családokét; a nagy szükség faluról falura kerget bennünket, mint utra dobott száraz könnyü kórót a kegyetlen mord őszi szél.

Itt a kisded férfiu elkezdett erősen köhögni, horpadt melle még jobban beesett; előbb nyakát, homlokát, majd titkon mellét is tapogatta - s mosolygva fordult nejéhez.

- Ez a pokolra való hurut édesem (nem akarta hinni, hogy szárazbetegség), majd elmulik ugy-e angyalom, csak egy kis herbatheát vehessek. Úgy-e nem köhögtem nagyon? Nem, most épen nem. S a birák felé tekintett, - szelid könyörgő arccal.

- Igen! mi is bujdosunk, mint annyi ezerek, de hallva - mert hiszen e leirhatatlan kegyesség hire hova el nem terjed - mondom, hallva nagyságos, tekintetes, nemes vitézlő, több tettes nemes vármegyék táblabirájának - nagyságos Ajtóváry Kristóf úr de eadem, irgalmas, a szegényeken, szükölködőkön szánakozó szivének jóságát: fölkerestük mi is az irgalomnak e dicső, hervadhatlan völgyét, hogy az áldások e kifogyhatatlan dús forrásából mi is éhezők, szükölködők, megenyhittetnénk. Igenis! mert... s a jámbor egészen neki hevült kisded férfiu görcsös köhögésbe esett, szemei forró könyekben törtek ki, úgy, hogy a birák is majd szintén sirva fakadtak.

A jegyző úr - szintén hajlandó lévén az elérzékenyedésre - már nyughatatlankodott, s aggodalommal várta a dolog kimenetelét.

Nézte a formuláris kérdéseket s az elsőt föl is tette.

- Az ispán urnak vannak irományai?

- Óh igenis! óh kérem, tökéletesen rendben vannak. Édes angyalkám - szólt a lehető édesen feleségéhez - úgy-e lész oly szives, előkeresed a börönd kulcsát, hogy az irományokat, dokumentumokat, mind sorozat szerint előterjeszthessem - addig is ha méltóztatnának ezeket itt - -

- Igenis - vágott szavába a jegyző - jól leszen.

- Úgy úgy, igenis - s a kisded férfiu lehetőleg iparkodott e kegyért nyájasan mosolyogni, módos lépésekben a jegyző úr felé közeledett, s egyszersmind a bírákat is barátságos leereszkedéssel üdvözlé.

A jegyző átvette az irományokat, az ispán úr felnyitotta a kis kézi bőrtáskát, melyet böröndnek nevezett; az összecsomagolt documentumokat sorban kirakosgatta, s egyenként kihajtogatván s ujjahegyével róluk a port pontosan leveregetvén: - szépen, szabályosan a birák elé terjeszté, s várta mosolygva a kedvező hatást.

Észrevette, hogy a szobában egy kis öt éves fiucska mászkál a papirhalmazok között. Éles elméje azonnal kitalálta, hogy az a jegyző úré, azért is felé ment, nyájasan rámosolygott, szintelen kék ajkait kedveskedő csókra erőltette, s mig egyfelől a birák arcáról leste az elismerő kitörő hatást: lassan a fiucskához billegett, lehajolt hozzá, kövér képecskéjét megsimogatta, s száz meg százféle kérdést tett neki, s mindezt susogva, nehogy a birákat megzavarja valamikép.

- Ezek az irományok itt mind rendben vannak - véleményezé a jegyző - itt azonnal segithetünk.

- Óh igenis! én teljes életemben a legpontosabb emberek egyike voltam, az igyekeztem lenni; irásom felséges szép van, s ha a nagyra tisztelt jegyző urnak - (ugyanekkor a birákat sem feledé el egy tiszteletteljes tekintettel üdvözölni) - valamikor használhatnék: örvendező szivvel ajánlanám föl szolgálataimat.

- De az ispán úr benyujtott folyamodványában lakást kér - azzal nem tudom, hogy szolgálhatunk, - lakásunk már épen nincs - szólt a jegyző aggódó tekintettel mérve a kérdett férfiut s bámuló deli feleségét.

- Volna bizony - jegyzé meg jó szivüen az öregbiró - ott van a jáger-ház.

- Ott ám, de ott csak egy szoba van - tevé hozzá észrevételét sebes hadaró beszéddel egy hosszu haju előljáró.

- De mekkora! - ismétlé a biró úr - abban bizony szükségből két familia is elfér. Felét odaadjuk ehol az ispán urnak, a fele meg azoké a másikaké.

- A Takliéké - segité ki a birót a föntebbi előljáró.

- Úgy! azoké lesz.

A birák s a jegyző összenéztek.

- Oh én igen meg fogom köszönni - szólt hálálkodva az ispán ur - ugy is csak ketten vagyunk kedves nőmmel, nekünk egy félszoba is elegendő lesz, különben is pár hétre kell talán, s akkor forró köszönettel fogjuk átszolgáltatni.

Az egyezség hamar megesett. Győry József ispán ur mellé embert rendeltek, s megindultak sietve a jáger-ház felé.

II.
Első ebéd a jáger-házban.

A jágerház itt van.

Hogy e széles, idomtalan, rongyos, elhagyatott vén épület nevét honnan vette, azt épen nem lehetne megmondani - csak úgy hivják. Sok dolog van, a mit a legokosabb agy sem fejthet meg: ezek közé tartozik e névkérdés megoldása is.

Annyi kétségbevonhatlanul áll, hogy a Takli-családra nézve ennél alkalmasabb helyet nem lehetett volna kijelölni. Mellette szőlők; távolabb egy kis erdő, - amodább szérüskertek; de közel hozzá semmi.

Itt egy számos tagból álló eleven család teljes függetlenségben érezhette magát, mivelhogy érezte is.

Takli János úr - a mint megérkeztek, s a kisbiró eltávozott, nehéz s zsiros kalapját egy szemébe tünt faszegre akasztotta; megállott, tömött, izzadt fekete hajába markolt, szétnézett, s gondolt valamit. E valamiben különösen benne foglaltattak a szőlők.

Az időjárás épen september elején volt. - Te Pista, meg te Jóska - tört ki a mester, biztos helyen tudván gondolatainak fonalát - elszaladtok mindjárt oda abba az erdőbe a -; hoztok egy kis fát, visszafelé a szőlők mellett jöhettek el; meg kell nézni hogy volna-e már egy kis jó krumpli. Hanem azt mondom okosan. Egy, kettő. - -

Pista - a második fiu volt, nem az iskolában, csak itt; fekete gömbölyü fejü mint az apja, elég kicsiny tompa orral, de széles szájjal s nagy, fekete villogó szemekkel. Ruházata (hálátlan munka leirni, mert csak olyan rongyos, mint egy más szegény vásott fickóé) szürkés - a bicsakok s efféle házi szerszámoktól kidudorodott zsebü mellényből s egy tányérszélességü ugynevezett zsidósapkából állott.

Jóska sorozat szerint mindjárt utána következett. Azt hiszem, tiz éves volt, bár erősen kifejlett arcából, ravasz, mélyen fekvő szemeiből, nagy, - könnyen nyiló tág orrlyukaiból szintelen, kék, vékonyas ajkaiból biztosan ki tudnék olvasni 14, - sőt 15 évet is. Ruházata sokban megegyezett a bátyjáéval, - azon különbséggel, hogy rajta most mellény nem volt; kését, gombjait apró-cseprő lopott csecsebecséit inge bögyében tartotta.

A mint apjuk az egy-kettőt elkiáltá: rögtön felfogták lábravalójuk alját, bele akasztották csipőjükbe - s rohantak vigan, boldogan mint a szél - bár egy kicsit nem tagadhatni - éhesen.

Az otthon maradtak hasonlókép hozzá láttak a munkához.

Takliné asszonyság - oh istenem! hogy ne szólnék róla valamit! hisz ő olyan jó, szelid, alázatos, bár egy kicsit néha mérges, sáppadt arcu nő volt - mint annyi sok szegény törődött, - a nyomoruságtól megviselt édes anya, kinek lomha, részeges, erős, egészséges férje, és sok engedetlen hazug csavargó gyereke van. Termete igen könnyen mondható görbeségre hajlandónak; vállai csontosak, de nem erősek, karjai hosszuk, de igen vékonyak; azok a kék erek, melyek egy egy egészséges fehér finom bőrü női karban olyan szépek lehetnek: nála a sok munka miatt megcsomósodtak, majdnem megfeketedtek; ujjai sományok, de a vékony karhoz mérve mégis vastagok. Ruházatja igen szegényes, foltos: azért én részemről mégis édes örömest nézek reá. Róla azok az asszonyok jutnak eszembe, kik a tökéletes boldogságot is megérdemlenék.

Takliné asszonyság tehát először is behordta az ágynemüt, a kicsi Marikának jó helyet csinált, elaltatta; Károlykának keresett egy kis kenyeret, a csöndes szelid Mátét oda rendelte a kis leány mellé vigyázónak - a többit pedig dologhoz kergette.

A szoba igazán jó nagy volt, úgy hogy mikor beléptek, a fiuk nagyot röhögtek, s hosszukat ugrottak.

- Jajjaj! rikoltottak tele kedvből és csodálkozásból - mekkora, milyen hangos ni! ha hi huhu hehe. Ezzel egyik-másik pajkosabb a másik hátára csapott s vihogva szaladt a kerítésnélküli udvarra.

Az apa kigombolta mellényét, azt a szellős szobában egy kicsit meglebegtette, azután fontos szemmértéket vett a pimpósi szentegyházról s körülbelől oda nyilatkozott, hogy ez az itteni helyiség vagyon akkora forma.

Felesége ez alatt figyelmesen megnézett minden sarkot, oldalt; fejében fölvetette, hogy hova melyik butor jó, mi hova illik inkább, hogy mégis legyen az egésznek valami megállható kinézése.

Az egyik oldalra végig szegeket vertek, azokra ráaggattak minden aggathatót, szitát, kosarat, tésztagyúró-deszkát s edényeket. Ilyen nagy szoba s kevés butor mellett még a konyha illő berendezésére is - Takliné épen nem igen gondolhatott.

- Nyanya! - futott be remegve a kenyeret rágó kis fiu.

- No! rivalt rá az apa - s nagyokat ütött egy szegre, mely sehogysem akart bemenni.

- Mi az, angyalom? - csititá édes anyja - végig simogatván a kis félénknek szőke sárgás fürtöcskéit.

- Szerencsés jó napot kivánok!

Takli úr épen szerencsésen beütötte a szeget, s oda fordulhatott a jövevény felé.

- Szerencsés jó napot - szólt ujra az érkezett - én a falu embere vagyok.

- Hohó - ugrott elő mellőle egy kis ember - ni, jó is volna! s csontnyelü botjával szitát, deszkát, leszórt a szegekről. Ez az oldal az enyém, a déli oldalt én választottam, a jegyző úr azt nekem adta. Maguk egészséges emberek, meglehetnek az éjszaki részen is. Csakhamar oda kell hordani mindent - s kezével, botjával, lábával hadonászott.

- Micsoda! hm! ugyan úgy-e? hát aztán ki az úr, hogy becsületes ember házában igy mer szemtelenkedni? tudja-e, hogy én innen tüstént kibotolom magát - s csakugyan botja után is nézett.

- Azt meg ne merje próbálni - szólt meghökkenve s a falu embere mellé igazodva a kis úr - mert a vármegye tömlöcébe csukatom.

- Kit? engemet? tudja-e, hogy kivel beszél? még hogy engemet csukat be, egy mestert, egy egyházi embert! - s széles mellét egészen oda feszitette a vendég elé.

Takli urnak a lehetőleg előre tolt balválla s hátra tett jobb ökle átalában semmi jót sem látszottak igérni.

- Micsoda mestert? kérdé alantabb és szelidebb hangon a déli oldalt követelő.

- A pimpósi mestert.

A kis ember ajkán egy ravasz mosoly futott végig, apró zöldes szemei kinyiltak - s nyájasan lépett előre.

- Hát barátom uram a pimpósi mester volna, a hires énekes?

Takli úr ezt nem várta, de azért válaszolt rögtön.

- Az. Igenis én vagyok.

Azután tisztességes állásba tette magát, lötyögő mellényén hamarjában egy lyukat begombolt, vastag fejét fölemelte, torkán egyet köszörült, egy-két szép halotti ének „A keservek áriájá-ból” eszébe jutott, s büszkén tekintett előtte mosolygó uri kinézésü ellenfelére.

- Engedje kezét megráznom.

Az édes gyönyörtől meghatott mester odanyujtotta.

- Ez aztán valódi öröm rám nézve, hogy az isteni gondviselés ily derék férfiuval helyezett egy fedél alá. Jőjjön csak édes barátom - szólt mosolyogva a falu emberéhez - segitsen csak édesem ezeket a butordarabokat innen ama tulsó tisztás oldalra helyezni el. Óh hisz igy rögtön rendben leszünk. Bemutatom itt kedves barátom uraméknak szeretett nőmet, idősb gróf Tehery Péterné ő méltósága igen kegyelt gyámleányát. Mi különben csak pár hetet töltünk e vidéken, mig az uradalom ügyei ily valóban zavaros szomoru időben rendbe jöhetnek. Úgy úgy édes barátom - biztatá a falu emberét, kivel együtt elég szép igyekezettel hányták odább a bámuló meglepett Takli-család ringye-rongyait - igen, mi csak nehány napig, szóval nagyon bizonytalan kevés ideig szándékozunk itt maradni. Csak ketten vagyunk szeretett nőmmel, azért butort is csak annyit hoztunk magunkkal, a mennyi épen szükséges, a többit biztos helyen hagytuk depositumban. Van egy kis igen-igen kedves kutyánk, valódi indus faj, ő méltósága nevelése, - névnapi prezent, de igazán kedves kis okos teremtés. (A kis fekete kopasz kutya lassankint kidugta tömpe orru fejét az asszonyság nagy kendőjéből.) Óh ez valódi kincs, boldogság. Igy ni, most már mi is elhelyezkedhetünk. Lássa édes barátom uram, müvelt emberek között bármi akadály is milyen könnyen elhárul.

Győry Józsefné magas, jól telt barna arcu, sürü fekete szemöldökü asszony volt; szemei ha akarta: jól égtek - s Takli úr bebizonyithatná, hogy ezek jól égtek most is, nagyon jól.

Takli úr maga kész volt segiteni, s igy az uj család beköltözése könnyen megtörtént.

A szegény mesterné szivén rögtön átnyilallott valami; nem szólt, nem is igen nézett se az emberre, se az asszonyra, az ő beteges, szomoru, megtört fényü kékes apró szemei, hamar meg tudták látni mindazokat, a miktől egy hű nő félni szokott.

A mester durva arca kiderült, formátlan nagy sötét szemei vad tüzben égtek, izmos vállait kiegyenesitette, s kemény kevély lépésekben járt fölebb s alább.

Elgondolkozott.

- Ni ni! - szólt barátságos hangon a szorgalmasan rakoskodó laktárshoz, kinek (a mint kibeszélte s kiköhögte magát s a déli oldalt szerencsésen beruházta) vidor behizelgő modora egyszerre komor szótalanságba csapott át - hát én még jól fölvéve, nem is tudom ám, hogy barátom uramat, hogy is hivják, s hogy miként is tiszteljem?

- Engemet édes mester úr? Én Györfifalvi Győry József gazdatiszt vagyok a palánki uradalomból - s szótlanul rakosgatott tovább.

A mester megint gondolkozott. Ezt a nevet nem hallotta soha, valamint azt az uradalmat sem, legalább hamarjában nem tudott rá emlékezni.

- S honnan ismer engem barátom uram?

- Tudja mester úr - igazitá ki az ispán a b a r á t o m u r a m szót - úgy néha keresztül kellett hajtatnom Pimpóson, s - - (itt hozzá fogott ujból a köhögéshez, köhögött erősen, s különben is kisded sovány termete e szomoru cselekmény alatt szánalomraméltó görbülést vett.) Nem, most nem beszélhetek - szólt később ismét - nem, most nem szabad sokat beszélnem. Egy-átalában kevés beszédü vagyok. Édes angyalom - fordult nejéhez - jőjj csak, ez az asztal itt épen legalkalmasabb lesz; itt lesz mindjárt a nyoszolya, ott a fogas; nézd ez a trombita, hogy illik ide.

S a trombitát levette azonnal, zsebkendőjével megtörülgette, megrázogatta, egy pár hangot beleszalajtott, s dolgozott tovább. Majd aggodalmasan s figyelmesen nézett végig szép termetü feleségén, s mindenkép azon volt, hogy értésére adja szándékát. E szándék nem tartalmazott mást, mint azon erős óhajtást, mely szerint kivánatos volna, ha e csőcselék néppel minden érintkezést megszakitanának.

A mester úr kellemetlenül érezhette magát a hideg válasz miatt, mert kiment s utközben vastag erős és széles lábaival nem átallott egy pár Győry-féle mobiliát félre lökni.

Győry úr oda fordult; a butordarabokat fölemelte, haragos képet vágott s szivéből örvendett, hogy ez az otromba mester oly pimaszul viselte magát.

A gyerekek megérkeztek.

Csatakos, piszkos volt mind a kettő, de jó kedvü, vidám, megelégedett, boldog.

- Hát a te sapkád hol van? - orditott a kisebbikre apjuk - s közben elégedett képpel szemlélte a megrakott ingbegyet.

Pista ravasz pillantást vetett öcscsére, melyből világosan kilátszott azon ajánlat: hogy Jóska mit adsz, ha meg nem mondom, hogy elvették, s azonfelül rá a német még jól meg is táncoltatott.

Jóska felelet helyett kiszedte inge begyéből a krumplikat, s egyet-egyet a nagyobbak közül vigyorgó képpel mutogatott, melynek egyszersmind célja lett volna az apa figyelmét kijátszani vagy elforditani.

- Tüzet kell rakni hamar - látom, látom. Hát te Pista semmit sem hoztál?

- Én - válaszolt a fiu - hát ez mi? kérdé büszkeséggel arra a rakás burgonyára mutatva, mely majd leszakasztotta inge begyét.

Azt hiszem, meg lehet szokni mindent, s a többek közt épen nem a legnehezebben azt, hogy a tolvaj a lopásban semmi feltünőt ne találjon.

Legalább a Takli-család egészen oly sürgölődéssel, vidám gonddal tisztogatta a lopott burgonyát, s tüzelte a lopott rőzsét: mintha az mind a legrendesebb keresmény lett volna.

Mikor az ebéd elkészült, s mellé telepedett a nyolc tagból álló család: az étkezés valami kellemes étvágyingerlő érzést költött a kis vörös ispánban és deli feleségében. Valószinüleg sokért nem adták volna, ha az a sovány beteges asszony megkinálja őket.

Nem! ezt Takliék nem tehették, erre nem érhettek rá. Az ebéd azonban fölségesen sikerült, s minden egyes tag szemében a teljes jó kedv és egyetértés ragyogott.

Mancsetl, a kis fekete kopasz eb, bus kifejezéssel tekintett át a boldog tulsó asztalhoz. Gondolhatta magában (mert hiszen egy kutya, egy grófi kutya sokat elmélkedhetik, főkép ha olyan helyre jut, mely rangján alóli), hogy a meleg ételnek hiába csak nincs párja; a sajt, turó s átalán az efféle ételnemü valami magasabb becsről épen nem álmodhatik soha.

Pista, ki nagy gömbölyü szemeivel folyvást részvéttel nézte a kutyát - egy kis csontot vetett a szoba közepére.

Mancsetl részéről egy pillanat müve volt a sokat igérő koncnak osztatlan birtokába jutni.

A csöndesen falatozó pár, mikorra oda tekinthetett: a kis eb már az ágy alatt foglalkozott prédájával - jóllehet meg kell vallani: eredménytelenül. Győry úr bár komor tekintetet lövelt az ajándékozó fiura: egy engesztelő mosolyt mégsem tagadhatott meg tőle.

Végre is a Győry-pár kezdte belátni, hogy itt a szelid tapintatosság, mely azonban az alacsony leereszkedésig soha sem megy - bizonyára legtöbbet ér. Azért is, miután turójok - mert csakugyan azt ettek, épen elfogyott: oda fordultak a szomszédok felé.

- De szép kis kutya!

Ez elismerő figyelmes megjegyzést János - a legöregebb, legokosabb és legcsinosabb fiu tevé, s ugyanakkor kék szemeiből azt is tisztán ki lehetett venni, hogy szivéből sajnálja, miszerint oly mohó volt az evésben, s osztályrészéből épen nem tartott meg semmit.

A megjegyzésre az ispán szeliden tekintett hitvestársára, s szólt.

- Édesem, vajon mennyiért adnád oda kis kedvesünket.

Az asszony (kénytelen vagyok megmondani) oda nézett a mesterre, s kacagott. Fölállt, rongyos szélü pecsétes selyem szoknyájáról lerázta a kenyér és turómorzsát, termetét kiegyenesitette, kendőjén egyet igazitott, s ha csak egy tenyérnyi tükör van a háznál: okvetlen belepillantott volna.

Igy csak a szegény Takliné vehette észre - mert a többi teljességgel nem vigyázott - az ispánné telt barnás szép arcán azt a szép gőgöt, melyet tükörlétel esetében fölfedezhetett volna maga is.

- Én részemről a világ minden kincséért sem adnám oda, nem egy pusztáért sem. Oh ez az én édes boldog napjaimra emlékeztet engemet, tudod angyalom, mikor megismerkedtünk s a kastély kertjében a citromfák mellett zöld kabátom szárnyát lehasitotta. Mancsetl, Mancsetl!

S a kutya várakozó szemekkel, s bámuló fekete arccal bujt ki az ágy alól.

Győry ur ölébe kapta, végig végig csókolgatá; eszébe jutottak a szép napok, mikor mint praktikáns Luiza kisasszonyt annyiszor látta a méltóságos asszonynyal a hintón a sárga malom mellett elhajtatni, hol ő akkortájt a birkanyirásra ügyelt. Majd eszébe jutottak azok az órák - - szóval átengedte magát azon megfizethetlen drága édes visszaemlékezéseknek, melyek költészetre hajlandó szivében a szerelem fényes napjait idézék föl.

Sovány, sárgás arca kipirult, kicsiny zöldes szemeiben megható szelid tüz csillogott, szintelen ajkait a vigasztaló mosoly annyi boldogsággal kecsegtette; fejét lehajtotta kis kutyájára, s gondolatai szabadon jártak az aranyos mult dicső világában.

Az asszony - mert nem tehetett mást: leült s figyelemmel nézte Takli úr sürü tömött fekete haját, egészséges fényü szemeit.

A szegény Takliné pedig titkon oda pillantott férjére, bús kék szemei megkönyesedtek s átalában sokat mert volna rá tenni: hogy ez az ember durva fejében most aligha jókat forgat.

III.
A szegény Takliné.

Az ebéd utáni idő sok részben kedvezőbb szinben tüntette fel a laktársakat egymás szeme előtt. A mester szabadabban s szivesen tekintgetett át a tulsó oldalra, s valahányszor szemei az ispánnéval találkoztak: egyet mindig csettentett ujjaival a kedvenc ebnek. Győri úr e részvevő figyelmet mindannyiszor mosolylyal jutalmazá.

Győri úr átalában véve pontos, rendszerető, szorgalmas - s édesebb óráiban a költészet szépségei felett örömmel merengő léleknek mutatta magát. Talán lehetett benne egy kis irigység is, de hiszen ezt sápadt arca miatt el sem titkolhatta volna.

Bal kezével csendesen a fogas felé nyult s jobbik szemével és arcával - mert a bal keze hajlását kisérte - nyájasan nejére tekintett, alattomban egyet köhögött, hogy aztán könnyebben hanghoz juthasson - s kérő accentussal szólt:

- Úgy-e szabad egy kicsit édes angyalom; nem köhögök, hurutom már múlik, látod nem is érzem!

Bár az ispán - neje arcáról azt olvasta le, hogy szabad: de én merném hinni, hogy amaz élénk fekete szemek, telt piros ajkak, ez igénytelen kérés megadásával vagy visszautasitásával felette keveset törődhettek.

Az ispán levette a trombitát, gondosan megtörölgette, egyszer-kétszer oda illesztette szájához, a billentyükön itt-ott csavart s remegő kéjjel kezdett egy régi fiatalkori kedves dalba.

A trombita hangja megindult, édes hullámai betöltötték a puszta jágerházat s a különböző sziveket csöndes mélaság, bámulat s bizonyos vigasztaló szomoruság egyesitették.

A gyerekek közelebb mentek, egyik- másik majd egész oda könyökölt az ispán ur vékony lábszáraira, magának a szivéből megindult szegény mesternének törődött fényü szemei is édes harmatban fürödtek, s egy kissé megfeledkezett mindenről.

Takli ur térdein minden taktust kivert, sőt képzeletében énekelt is hozzá, mely szép ének végre annyira elragadta, hogy erős nyers hangját egész tele tüdőből neki eresztette.

A trombita harsogott, az ének zúgott; János a legöregebb fiu is oda állt apja mellé, s mint rendesen a templomban szokta, itt is teljes buzgósággal kezdte rá az altot.

Az elhagyatott vén jágerház nehány percre elvesztette komor kedvetlen szinét, s bár a kenyeres kosár, lisztes szakajtó, zsiros köcsög, paszulyos tarisznya azért csak üres maradt: de a szivek beteltek valami olyannal mely felette jó izün esett.

Igy érkezett el az alkonyat, majd az est is. Az be van bizonyitva, hogy az est szegény emberekre nézve sokkal kellemesebb mint a gazdagokra nézve.

Egy szegény anya igen meg lehet elégedve, ha vacsorára minden gyermekének adhat egy darab kenyeret, s elébök teheti a déli nagy üres lábost, hogy abban kedvök szerint turkálhassanak. Egészen más az ebéd; - itt már magában a szó rövid határozott hangzásában van valami parancsoló, mely ellen képtelenség volna protestálni - s ezt a gyerekek is igen jól tudják.

Este a szegényes asztalnál ennek az uri származásu kevély zsarnoknak a helyét a szelid ábrázatu sovány vacsora foglalja el.

Az est továbbá abban a tekintetben is kellemesebb a szegény emberekre nézve - mert ilyenkor a gyerekek - még a legcsintalanabbak is kezdenek szótalanok lenni, hamar-hamar bólintanak, - ott maradnak a hova leültek, lassankint titokban levetegetik ruhájukat s még a fölött se támad közöttök pör, hogy ki hol, milyen ágyban háljon: csak hogy lefekhessenek.

Egy jó gondos édes anya ilyenkor háboritlanul összeszedheti a rongyos mellényeket, szakadozott kabátokat, lehasitott kis szoknyákat: s varrhat, foltozhat kedve szerint a meddig tetszik.

János a legöregebb, tehát leghosszabb fiu ott alszik az asztalon, alatta Pista és Jóska. Veszekedő fiuknak jó oda ágyazni a honnan nem eshetnek le. Máté s a kis Károly ott nyugosznak közel az ágyhoz, Márika a nagy kosárban az ágy előtt: Takli ur az egyetlen nyoszolyában melyben ha reparaturáit végezte: Takliné asszony is nyugodni fog.

A tulsó oldali sárga nyoszolyában az ispán alszik feleségével s a kis kopasz kutyával.

Milyen széles ágy! (ez különben a mesterné észrevétele) abban bizony többen is elférhetnének.

Az est utoljára is igaz, egy tekintetben mégis kellemesebb a gazdagra nézve: ott a világitót égethetik akár reggelig, a szegénynél azt hamar el kell fujni. A szegény Takliné csak igazgatja a pislákoló mécset: végre is kénytelen belátni, hogy tovább fenmaradnia lehetetlen.

A mécs kialszik, mély csöndesség áll be, melyet azonban lassankint erős beszéd forma suttogás szakaszt meg.

*

„Jézus Mária szent József - - -

„Édes istenem adj mindnyájunknak jó egészséget, egy kis ruhácskát, egy kis mindennapi tisztességes táplálékot. A Jánosom szivét őrizd meg minden rosztól, nyavalyától! Kedves Jézuskám te vigyázz reá, vedd kegyes oltalmadba. Oh ha az a szegény jó gyerek, valamikor plébános lehetne! Jézus Mária sz. József amen!

„Ezekre a rosz gyerekekre is vigyázz édes mennyei atyánk! te tudod milyen akaratos, szófogadatlan gyerek az a Pista! soha se is tudom, hogy kire üthetett. Mi lesz - oh lesz-e abból valaha valami, istenem atyám?” - - - S az imádkozó anya képzeletében feltünt a távolban egy csöndes falusi iskola, de nem olyan kopár, kietlen, mint a pimpósi, a hol még csak egy veteményes kert se volt, a gyümölcsfákra se járt soha valami alkalmas idő, azzal a kis rosz szőlővel is hiába vesződtek - nem termett ott semmi.

E pontnál Takli ur is megjelent előtte, mint a ki épen nem értett a borgazdálkodáshoz. - S a jó édes anya átalában örömmel látta a derék emberré vált ifju Takli kántort egy ily szép kertes gyümölcsfás helyiségben. - És suttogott tovább sebesen mint a kinek még sok sok imádkozni valója van.

Mikor elvégezte: nesztelenül leszállt, a kis leányt gyöngéden megcsókolgatta, a gyerekeket megnézegette s ugy ment vissza nyugodni.

Vékony karjaival átölelte alvó férje nyakát, ráhajolt, elboritá szerető csókjaival, s az a mélyen, szive fenekén támadt kis forró imádság ugy megtudta vigasztalni, hogy szivében szinte minden rosz sejtelem gyanu eloszlott, s eszébe se jutott, hogy az a szép kövér arcu, illetlen tekintetü ispánné is ott lakik a jágerházban.

Lelkében a nyomoruság képeit tiszta ábrándok foglalák el, még azt is elfelejtette, hogy nem is a rosz esztendő miatt kellett nekiök Pimpósról elköltözni, szemei előtt egy fáradságos, de percenkint szépülni kezdő jövő tárult fel. Hitte, hogy jó emberek mindenhol laknak, s az isten az igaz szivüeket soha sem hagyja el. Majd dolgoznak, szorgalmatoskodnak, ő varr, mos az urakra, paraszt leányokra; a gyerekek elmennek napszámba, s aztán azok is csak keresnek valamit; férje is kap bizonyosan előbb-utóbb alkalmazást, ha egyébütt nem, a falu házánál. Szép irása van.

Mig e vigasztaló képekben gyönyörködött volna: a tulsó sárga ágyból erős fürészelés forma suttogás hallatszott át.

- Édes, alszol? ne alugyál egy kicsit angyalom.

- Luiza te, hallod-e Luizám?

Luiza bizonyosan nem hallotta, mert meg se mozdult - aludt tovább.

- Édes te - s kezdte rázni előbb gyöngéden, majd csupa elfelejtkezésből szinte erősen.

Az asszony egy hosszut sóhajtott, vastag karjait szétcsapta, hogy a kis fekete eb ijedten huzódott félrébb.

Mivel az ispán hihetőleg nem merte mindjárt kijelenteni hogy ő keltette föl: az asszony megint elaludt.

Győry úr ismét hozzá fogott a költögetéshez.

- No? - kiáltott a fölébresztett asszony.

- Nem alszol édesem?

- Nem no - s azért is aludt rögtön.

- Édes angyalom engedj meg, ha megbántottalak, ne haragudj - ha tudnád milyen fontos beszélni valóm van. Beszélgethetek egy keveset, - azok az emberek már mindnyájan alusznak; elaludt az asszony is.

Beszélgethetek?

Győryné ugyan egy szóval se mondta hogy lehet - de azért az ispán a fontos közlendőket nem titkolhatta el tovább.

Lélekzetét visszafojtva figyelt sokáig - hogy a tulsó familia lélekzése olyan-e, mely a valóságos álmot jelenti, - s azután fejét egészen oda tette felesége füléhez, száját tenyereivel eltakarta, s igen lassan, előbb vontatva majd később sebesen suttogott.

- Tudod-e ki ez a mester? egy részeges tolvaj lump. Azt gondolod, hogy talán a szük esztendő miatt kellett nekik Pimpósról elköltözniük? Természetesen te, a te jó sziveddel ezt könnyen elhiszed. De én tudom.

Mielőtt tovább hadarta volna fölfedezéseit: egy kissé megállapodott, homloka neki gyuladt, s egy kis köhögés formával igyekezett elfojtani azt a furcsa érzelmet, melyet minden felindulás nélkül soha se tudott elviselni a - féltékenységet.

Felesége aludt, nyugodtan, mintha egészen más valaki lett volna oka a kényszeritett resignálásnak, mint épen az ő két fényes fekete szeme. Neki - azt hiszem teljességgel nem jutottak eszébe azok a kellemetlen surlódások, melyek az idősb Teheri ágban az utóbbi időkben nagyon napirenden kezdtek lenni.

Ő kellemesen aludt.

Győry ur nehány bús percet áldozván e szomoritó visszaemlékezéseknek: megint csak oda hajolt neje füléhez, két tenyerével eltakarta, s folytatta a megszakadt közleményeket.

- Én tudom jól, a földesi gazda szavára esküt mernék tenni, annyira hiteles ember, s tőle tudok mindent.

Gyékény helységét is ő ajánlotta. Hát a frater meglopta a plébánost, mert a szakácsné - - Takliné a tulsó ágyban lassu óvatossággal félkönyökre dült, s remegő szivvel leste a susogást.

- A haszontalan lump! megállj csak majd kiadatom én neked az utat, nem énekelsz, orditasz te itt többet ne félj. Holnap magam elmegyek Ajtóváryhoz, elpanaszolom neki, hogy a szerencsétlenség micsoda piszkos néppel hajtott egy fedél alá; fölfedek előtte mindent, s akkor angyalom a lakás egyedül a miénk. Ne félj édesem, ah van itt még ész - fejtegeté terveit s mutatóujjával többszörösen homlokára koppintgatott - majd meg fogom én mutatni, hogy Győry József kicsoda! Ah édes Tehery ur kapunk mi még különb ispánságot is. Holnap korán reggel ottleszek. Ugy-e édes - mi? persze te már egy kicsit alszol is. Csak alugy angyalom, ne félj, meg lesz minden. Az a lump - -

E kiegészitetlen pont csodálatos erővel ragadta meg a szegény ispán szivét. Valóban erős indulatba jött.

Ezerfélekép fogott beszédéhez, melyet Ajtóváry urnál fog tartani, de sehogyse hagyott helyben egyet is. Kevesellette; gyilkosabbakat gondolt.

Ökleit összeszoritotta, homlokát végig törülgette, sovány lábaival nagyokat rugott - s nekem erős meggyőződésem - bár csakugyan elaludt, hogy az álmot nem óhajtotta.

A szegény Takliné!

IV.
A pajtások.

A szegény Taklinét ébren találták a kelő nap sugarai. A legelső fölkelő ő volt. Kisirt szemeit egy vizes ruhával gondosan megtörölgette, a kicsi Márikát egy nagy, kopottas, de nem rongyos kendőbe takargatta, a többieket is felöltöztette mind, Károlykát, kitől sehogy se maradhatott (a ki azt hiszi, hogy kenyér dolgában: az jól sejt) biztatta, hogy hoz neki valamit, s az alatt folyvást éber szemekkel vigyázott az ispán minden mozdulatára.

Az udvar felőli ablakon két szőke fejü ismeretlen fiu kandikált be; sárgás bőrü poros nyakukat be-benyujtogatták, s átalában minden mozdulatuk tökéletes türelmetlenséget árult el.

- Te, kik azok - kiálta Jóska - s villogó szemekkel, s neki hevült arccal szökött ki.

A két szőke hamvas arcu jövevény barátságos tekintettel ment elébe a folyosón, - mi közben egyik szilvát szedegetett ki zsebjeiből, a másik éles késével jó izüket vágott egy gyürkés karaju darab kenyérből.

Jóska figyelemmel nézte ugyan a két ismeretlen vendéget is, de szemeinek élesebb pillantása mégis a nagy darab kenyérre s a gömbölyü szemü vörös szilvára esett.

- Hát mit akartok? szólt, közelebb lépve ahhoz, ki a vörös szilvával foglalatoskodott.

Ekkorra Pista is kijött.

- Kell szilva? - kérdé nyájasan a vendéggyerek.

Jóska felelet helyett összetett markát tartá.

- Adsz nekem is - furakodott közelebb Pista.

A neszre a többiek is kijöttek, s megkezdődött a barátságos ismerkedés. Előbb azonban az osztálynak meg kellett történni.

- Mi ott lakunk az erdő mellett a malomban - kezdé meg a magyarázatot az öregebb vendégfiu - édes apánk molnár. Láttuk. - -

- Mit láttatok - kiáltott bele Pista - figyelmesen tekintve a molnár-gyerek szeme közé.

- Mit láttunk? hát azt, hogy a mi krumpliföldünk mellett mentetek el.

- Mikor?

- Mikor? tegnap.

- Hm! - s ballagtak az erdő felé.

Győry úr ezalatt pompásan kikefélte zöld kabátját (ekkorában ez volt az uri szin) nem épen tiszta, de fehér nyakkendőjét felkötötte, gombos pálcáját kezébe fogta, s miután feleségét szivélyesen megcsókolta volna egy-kétszer - önérzetes arccal indult meg az északi oldalnak a falu felett, a szőlők alatti kocsiuton.

Az ispánná még pihent egy kicsit: de a kis fekete eb szomoru szemeivel nagyobb kedvet látszott mutatni az evéshez - melyhez azonban egyelőre gazdájának sem épen sok reménye volt.

Takliné sebesen haladt egy parasztleány után a falun keresztül; a kis Mariskát kénytelen volt ölében vinni, Károlykát pedig köténye szélébe kapaszkodtatni.

Itt kellett nekik elhaladni nem messze a kis jegenyés erdő mellett.

- Pista te! ahol ni a mama - szólt Jóska, épen akkor bukkanván ki a jegenyésből.

Pista oda tekintett, s szótlanul forgatta elméjében a vörös szilvákat.

- Nini - hát hogy hivnak titeket? - kérdé az ifjabb molnár fiu - mikor már közeledtek a malomhoz.

- Engemet? Takli Pistának, Jóskát meg Takli Jóskának. - Hej! van-e sok vörös szilvátok?

- Micsoda? de van ám, tiz fával; hanem a kertbe nem szabad bemenni.

- Hujjuh! itt olyan sok gyümölcs terem.

- No de még az Ajtóváryék kertjében - hajjah!

- Azok is molnárok? kérdé az egyik Takli fiu - gyönyörködve nézegetvén egy nagy szem vörös szilvát, melyet rögtön be fog kapni.

- Te bolond! úr az; mi annak az árendásai vagyunk.

- Hát az hol lakik? - tudakolá Jóska figyelmező szemmel.

- No az messze lakik, a tulsó falu végén, a másik malom mellett.

- Az is a tietek?

- Persze.

- Nagy kert az úgy-e? kérdé a két Takli fiu.

- Nagy-e? hm! ott van ám aztán gyümölcs, akkora almák, körtvék, mint a két öklöm.

- Persze ti még nem voltatok abban a kertben?

E fontos kérdést Jóska tette föl.

- Voltunk ott, hogy ne lettünk volna.

- Kivel? mikor?

- Csak úgy, egy este, mikor a kertészek már vacsoráltak.

- Az árkon át?

- Azon.

Pista és Jóska összetekintettek.

E beszélgetés alatt oda értek a malomhoz.

Belül a nagy hüvös fűzfák alatt egy-egy törött malomkő mellett akkora hamvasszürke kutyák heverésztek mint egy töltött zsák; a deszkacsöveken lezuhogó vizen át enyhe verőfény árasztotta szét sugarait mindenre. Az alacsony molnárház szük ablakai tele voltak virágcserepekkel, rózsákkal, muskátlikkal. Minden jóllétre és gazdagságra mutatott.

A gyerekek egy pár percre beszaladtak a konyhába. Mindenik egy nagy darab puha fehér kenyérrel s egy kellemetes formáju szelet sonkával jött ki.

A Takli fiuk szivélyes hizelgéssel simultak a molnár gyerekek mellé. Nem lehet tagadni, Jóska valamennyire elszomorodott; szivében a sonkaszelet és fehér kenyér miatt keserü és bús gondolatok jöttek-mentek. Pista, ki mindig vidorabb volt, ravasz tekintettel ült le egy árnyékos fűzfa alá, épen nem szégyelte nézni a mint a molnár gyerekek kevés étvágygyal akkora falatokat vághatnak, ő reménylett, és ezt egy az ételnemüekben gyönyörüségét találó fiu - mért ne tehette volna?

A molnár gyerekek - talán azért, mert itthon voltak és igy semmitől se kellett tartaniok - teljességgel nem látszottak ezen eszmével foglalkozni, hogy Jóska és Pista szives készséggel elfogadnák azt a szelet sonkát és darab fehér-kenyeret, melyet ők már sehogysem tudnak megenni.

Jóska mindinkább szomorubb lett és Pista is kezdett engedni jó kedvéből.

- Gyerekek, játszunk egyet - inditványozá a nagyobbik molnár fiu - kell ez a kenyér?

Mind a két Takli fiu oda kapott.

Az ifjabb molnár gyerek kenyerét és kis darab sonka-szeletét elég meggondolatlanul egy ácsorgó kövér kutyának dobta.

- Hej játszunk zsiványost, Takli Jóska meg én, ketten leszünk zsiványok, te meg Pali Pistával frajkurok (pandurok). Mi elbuvunk a dohányosba, s ha megtaláltok - -

- Hatot verünk rátok - szólt Takli Pista.

- Hatot? válaszolt az inditványra a zsivány molnár fiu - hatot ám, de ne nagyokat, mert a bicskámat belétek hajitom. Hát menjünk. Addig valamelyik menjen a kamrába, a másik meg a malom alá.

A frajkur molnárfiu a malom alá ment, a honnan mindent láthatott, Pista pedig a kamrába.

Magukra csukta az ajtót, s kezdett kutatni, fürkészni, mint a kinek alapos reménye van ahhoz, hogy ehetőt okvetlen talál. Ujjai egyszerre négy gyürkés kenyéren állapodtak meg. Mohón vett egyet az ölébe, s éles kemény fogaival nagyokat harapott. Mintha nem lett volna jó egészen. E fölfedezést azonban csak akkor tette már, mikor étvágya bizonyos megkivántató mértékben kielégittetést nyert.

Oda ment az ajtó mellé; kinyitotta, s vizsgálat alá vette a kissé porhanyósnak tetsző kenyeret.

- Hm! - dörmögött magában - de vörös kenyér ez; micsoda kenyér ez? s hogy milyenségéről meggyőződjék - ujra nagyokat falt belőle.

Leült egy zsákra s csöndesen elégedetten még mindig jó étvágygyal tovább kenyerezett.

Nem találta ugyan egészen jó izünek: de azért még se tudott tőle megválni. Azt hitte, hogy majd a közepe felé jobb lesz.

- Pista mit csinálsz? - szólt be a kulcslyukon Jóska, ki kétségkivül gyanitott valamit.

- Te vagy?

- Én.

- Magad?

- Hát.

- Akarsz kenyeret enni?

- Persze, csak ereszsz be. S neki dült az ajtónak.

A két testvér csak hamar a legkellemesebben falatozott, minden tekintet nélkül arra, hogy egyik frajkur, a másik zsivány. A molnár-gyerekek vadászhatták egymást kedvük szerint.

- Jóska te - szólt lassan Pista - micsoda kenyér ez?

- Vörös kenyér.

- De nem igen jó. És evett frissen.

- Tettél-e már az ingedbe, mi? kérdé Jóska.

- Megállj, előbb még hadd eszem. Nincs itt más valami is.

- Nincs, csak patkány.

S a gyerekek összébb huzódtak és ettek.

Azután mint a kik dolgukat tökéletesen rendbehozták, a malom mellett kisuhantak az erdő felé, s egyenesen a jágerháznak tartottak.

Mikor jó messze haladtak: megállapodtak egy kicsit, s a kenyeret kirakták.

- Te Jóska, tudod-e micsoda kenyér ez?

- No -

- Korpakenyér, a kutyáknak való.

- Bolond vagy, s berakta zsákmányát ingebegyébe. Csak csermolyás kenyér.

- Az kék szinü.

- Hát add nekem.

Jóska megtapogatta tömött ingebegyét, s tökéletes jó kedvvel és jóllakott állapottal ballagott a jegenyés szélén.

V.
Ajtóváry úr.

Ajtóváry ur kastélyát én mindig igen szép kastélynak tartottam. Nekem tetszettek a messze ellátszó magas, sárga kémények; tetszettek a hosszu csucsos jegenyefák, melyek a kastélyhoz vivő utat két oldalt szegélyezték, Mindig édes fiatalkori vágyam volt egyszer bejutni abba a paradicsomba; megnézni kertet, udvart, istállókat; egy kis szemlét tartani a nagy öblös galambduc felett: beszélni a kuka inassal, ki különben csinos, magas, uri szakállú, jóravaló fiatal ember volt; valahogy bejutni általa a kastély belsejébe, - megbámulni kedvem szerint a pompás szobákat, és távolról egy szivből jövő: szerencsés jó napot kivánni annak az uraságnak, a ki ezt boldogult szüleim részéről is teljes joggal megérdemelte.

A sors egyszer, de már későbben elég kegyes volt megadni e kivánságomat.

Takliné - bár a falun végig a kocsi uton jött, de a kastélyhoz közel a kutyák iránti tekintetből mégis célszerünek látta a fák mellett óvatosan oda kerülni az istállónak, messziről már integetni egy kocsis gyereknek, s mielőtt bemenne az urasághoz: előbb a közel álló cselédséghez nehány utbaigazitó kérdést tenni.

Takliné tisztességesen volt öltözve: fején egy fekete szőrkendő vastag szőrszövetből, - holott pedig a nap igen erősen sütött; nyakán vagyis inkább vállain nagy, hasonlókép barnás szinü kendő, olyan forma, a minőt a szegényebb jegyzőnék, mesternék viseltek abban az időben, - kopottas, foszló, - nem annyira a használat, mint inkább az idő miatt. Egész öltözéke feketés, szegényes kinézésü volt, fehéres sovány, mosolygós arcu, - szelid, örökké könnyes szemei mindamellett jóhatást tehettek még a durva arcu kocsisokra is. Márikáját letette, s a kis Károlykát oda ültette mellé meghagyván neki, hogy mig ő vissza nem tér, ott maradjon.

- Ne féltse az asszony - szólt oda egy kereket mosó kék köténnyes kocsis - nem lesz azoknak semmi bajuk; hát hiszen itt vagyok én, csak szemmel tarthatom őket. Miska te - eredj csak, ott a puruszlikom alatt talán maradt még egypár édes alma, eredj csak hamar, jó lesz ennek a két kis gyereknek.

Takliné hálás szemmel köszönte meg, s Károlyka ugylátszott tökéletesen meg volt elégedve ezzel a helylyel.

- Édes lelkem - kérdé nyájasan a mesterné a kocsistól - ugyan itthon van-e a nagyságos ur?

- Te Miska, megjött-e már?

- Hát; - hiszen el se ment.

- No akkor itthon lesz.

- Be lehet-e menni hozzá ilyenkor?

- De valami vendége van - veté közbe a kocsis gyerek - hanem jóformán valami birkás zsidó lesz Szegről. Az előbb láttam a kukával.

- Ugyan angyalom - tudakolá izgatottan az asszony - nem mondhatná-e meg hogy milyen forma lehetett?

- Hát olyan vörös szőke képü, fehér kalapos.

A szegény Takliné szivét erős reszketés fogta el.

- Tegye meg kedves lelkem, az isten is megáldja - kérdeztesse meg az inastól, hogy idegen asszony beszélhetne-e a nagyságos urral - de ha lehet mindjárt. Tegye meg édesem - rimánkodott a szegény asszony s megsimogatta kis gyerekeit.

Miska oda intette a kukát - s ez késznek mutatkozott a bejelentésre.

Takliné egy hosszu előszobában foglalt helyet; itt azonnal ráismert az ispán törődött fehér kalapjára és fehér csontnyelü pálcájára.

Nem ült le, hanem mint a könyörgő szegény asszonyok, gyerekes édes anyák szoktak a kihallgatás előtt - egy kis buzgó imádságot bocsátott a jó istenhez.

A mostani időben talán ezen már nevetnek: akkor ezt minden szegény igy tette.

A kuka inas kijött; a nagy ajtót feltárta, s hadonászó kezeivel mutatta, hogy bemehet.

A szegény Takliné tiszteletteljes arccal és remegő szivvel ment az ajtó felé.

Ajtóváry ur ott feküdt egy széles selyem divánon; kövér, - a közép termetnél valamivel magasabb ember lehetett; gömbölyü, sötét barna borotvált arcát, első tekintetre inkább hidegnek, durvának lehetett tartani; rövidre nyirott, erősen szürke sürű haja minden szemhunyoritásra

megmozdult; szemöldei nagyok, a lehajlásnál szinte lecsüngők voltak; szemei aprók, de nem mélyen fekvők; szája, orra s bajusza vastagok. Ült nyugodtan, s ugy látszott hogy az egész kövér embert az a vastag aranyóra láncba akasztott rövid hüvelykujj tartja.

Győry ur pár lépésre állott az ajtótól, szemben egy széltében fektetett faragványos keretü tükörrel, melyből folyvást olyan kifejezést igyekezett arcának adni, mely véleménye szerint a legmélyebb hódoló alázatos tiszteletet mutatná.

Egy darabig mind a hárman hallgattak.

Ajtóváry ur rövid vastag lábait kiebb nyujtotta, széles vállain egyet mozditott, s nem a szegény asszonyt, hanem az ispányt nézte.

- Hát az asszonyság volna Takliné? kérdé végre az uraság. -

- Ez az - válaszolá rögtön az ispán - s horpadt mellét igyekezett kifesziteni.

Takliné szemei könybe lábbadtak, s lassankint zokogni kezdett.

- Mi kérelme volna édes asszonyom - figyelmezteté Ajtóváry ur, oda se nézve, de most már az ispánra sem.

- Nos mért nem mondja - szólt az ispán izgatottságában tökéletesen megfeledkezvén magáról s az illemről. A nagyságos ur - s kezeivel felé mutatott.

- Az ispán ur ki fog fordulni egy kicsit az előszobába. Annak idején behivatom.

- Könyörgöm alázatosan a nagyságos úr kegyes szine előtt - nem méltóztatnék megengedni, hogy a netalán előfordulható felvilágosítások végett - -

- Nem lesz rá szükség, kifordulhat.

Ajtóváry úr kezével olyan formán intett, mint mikor az ember valakit kikerget. Fölállt, három-négy lépést tett, s merően hosszan nézett a folytonosan hajlongó ispánra, ki a lehető ügyességgel hátrált az ajtónak, s tökéletes uri tempóval fogta meg hátrahajtott baljával az ajtó kilincsét.

- Maradjon - szólt nehány percnyi gondolkozás után az uraság - foglaljon helyet.

Győry úr mosolyogva, véghetetlen fidélis tekintettel s diadalmas arccal suhant előre. Előbbeni helyét elfoglalta, meghuzogatta titkon zöld kabátja szárnyait, hideg kárörvendő arccal fordult a szegény Takliné felé, szemeiben határozottan ki volt fejezve ez a gondolat: hát tessék, szóljunk mesterné asszonyom.

Ajtóváry úr nehány kérdést tett Takliné asszonynak, melyekre többnyire Győry úr iparkodott felelni.

- Ők könyörgöm alázatosan a nagyságos úr kegyes szine előtt, Pimpóson laktak, jól ismerem ezt a helyet, a Paulinus barátok birtoka - különben komisz kis rongyos falu: hanem ezek - jegyzé meg kifeszitett nyakkal s kiterjesztett sovány tenyérrel, ezt se tudták megbecsülni. Igenis - oh hiába néz rám a mesterné asszony - rám nézhet akár hogyan, az én becsületes igaz lelkem nem ijed meg semmiféle árgus-tekintettől; a mit tudok, ki merem mondani mindig.

- Ismételje még egyszer a vádat - szólt az uraság, ujra visszaülve a selyem divánra s éles tekintettel nézve hol egyik, hol a másik félre.

Győry úr e pillanatban annyi fontosságot tulajdonitott magának, hogy két lépéssel előbbre ment s biztos diadalának egész tudatával emelte föl kipirult, sárgás szőke, fonyadt arcát.

- Maga a mester - a férje, kit az egész vidék részeges korcs fráternak ismer -

- Nagyságos ur - kiáltott a szegény asszony zokogva kulcsolván össze kezeit.

- Asszonyom maradjon nyugodtan, a vádat végig kell előbb hallgatnunk.

- Tehát ez a korcs fráter, mint annyi másokkal bünös viszonyban élt a plébános úr -

- Rágalom, hazugság - sikoltott összerogyva az asszony - oh istenem!

- A plébános ur szakácsnéjával. Ezzel együtt meglopták a főtisztelendő plébános úr kasszáját, az asszony megszökött - én tudom, ismertem, szolgált a mi uraságunknál is - a derék mester urat pedig kikergették a faluból - s most oh egek! ez az ember azt meri mondani, hogy - ő a nagy inség miatt volt kénytelen oda hagyni hivatalát, s ez az ember, egy ilyen ember segedelemért mer folyamodni, olyan segedelemért, mely csak a becsületes szükülködőnek van kimérve. Betolakodik az én hajlékomba, gyermekei összetörik-zuzzák butoraimat, éjjel és nappal háboruságot szereznek, hogy szegény nőm kétségbe van esve. Egy olyan nő, ki magas neveltetést kapott, ki a Tekeri grófok gyámleánya, egy ilyen néppel - - igenis kimondom, én nem árulkodom, én igazmondó ember voltam teljes életemben, az is volt a hibám - de kimondom a mit tudok. Ha maguk megbecsülték volna magukat, engem nem turbálnak, szekiroznak: igaz lelkemre mondom hallgatok, bánom is én - éljenek a hogy tudnak a szegény ördögök, mit törődöm én a mások gazságaival, mikor az én lelkem tiszta: de igy! - asszonyom mi nem vagyunk egy födél alá valók! egy ispány s egy ilyen mester-nép között mindig van egy kis különbség.

Az ispán úr meglehet az erős beszéd, vagy tán a rá következő nagy köhögés sulyától egy pár lépést hátra tántorodott, s azt hiszem, nem minden aggodalom nélkül várta a feleletet.

A szegény asszony fuldokolva rejtette el könyes arcát barna kötényébe, s zokogva tördelt valamit, melyből csak az „édes jó istenem, édes istenem!” hallatszott ki tisztán.

Ajtóváry úr szótlanul nézte a jajgató nőt s többé egy tekintetre se méltatta a vádolót.

- Az urat kihallgattam, elmehet, intézkedni fogok.

Az alázatosan hajlongó, de mégis nem egészen a diadalt kifejező arcu ispánt senki sem látta a mint kiment a szárnyas ajtón - legfelebb saját zavart alakja a tükörből.

- Asszonyom - szólt Ajtóváry úr merev arccal, de megindult szivvel - szüntesse sirását, üljön le. Magának rosz férje van. Ne szóljon semmit, ne szóljon...

- Nagyságos uram - fuldokolá az asszony kérőleg emelvén szemeit a kemény zord tekintetü urra - őt elárulták.

- Rosz ember; ne haragudjék érte - de rosz ember - s Ajtóváry úr hideg tekintettel bámult ki a kertbe.

- Az én uram nem lopott, az én uram nem volt rosz, csak a nyomoruság, a szegénység. Óh istenem a szegényt de az ág is...

- Csendesedjék jó asszony, forduljon ki egy kicsit.

A szegény mesternét a szakácsné szobájába vezette egy inas.

Ajtóváry úr mogorván tekintett maga elé s merev szemeibe mintha egy szánakozó köny lopózott volna.

VI.
A veszedelmes gyümölcs.

Takliné déltájban elégedetten haladt hazafelé egy kocsin; mellette Károlykája ült, ölében a kicsi Márika - s előtte a kocsi derékban egy megrakott nagy fehér kosár pompázott.

Ez a mai nap a Takli-család részére élelem dolgában szerencsésen indult; a gyerekek jóllakva tértek haza, sőt még vittek is egy teli bögy korpakenyeret.

Tiz óra felé lehetett az idő, mikor haza értek.

János, a legöregebbik fiu, ott járkált búsan, leverten a ház előtt a kocsi-uton, a merre édes anyjának kellett volna már jönni.

Jóska odakiáltott hozzá.

- Te, hallod-e héj, te plébános! - s vigyorogva mutogatott felé egy nagy darab vörös kenyeret - nesze hamar kapsz egy darabot.

János búsan haladt tovább az uton.

- Jánosunk gyere csak - szólt szelidebben Pista - jó ám, kóstold csak.

- Mindjárt megyek, - mondá János s kezével intett, hogy ők csak menjenek haza felé, - maga pedig sietve tartott az országutnak.

Pista és Jóska siettek befelé.

Apjuk ott ült a ház háta mögött az árnyékban s pipázott. Kalapja le volt téve - a földre, arca egészen kipirulva - s a gyerekek vidor kacagására nem igen sok kedvet mutatott.

A gyerekek jó szivvel s örömmel rakták ki zsákmányukat, s nem lehetne mondani, hogy az öreg Takli egy-két hatalmas falatot ne nyelt volna belőle; hanem a fiuk mégis mást vártak, ők azt hitték, hogy a háznál ma valami nagy öröm lesz a korpakenyér miatt.

- Apám - kezdé Pista alattomos hunyorgatással - szereti-e a jó érett körtét, a cukor körtét, a császár körtét, a kásás körtét, azt a melyiknek olyan nagy feje van - s mutatta hozzá az öklét.

- Hát, persze hogy szeretem, válaszolt a kérdésre s egy csomó hamut vert ki pipájából.

- Hát azokat a jó öreg szemü gömbölyü szilvákat?

- No azokat is; de mit kérditek?

Jóska és Pista előbb összetekintettek.

- Hát hol az a körte, meg az a szilva? - kérdé Takli úr figyelmesen.

- Ajtóváryék kertjében - felelt Jóska.

- Aztán?

- Aztán onnan lehetne hozni; a molnár gyerekek is onnan hordanak.

- Hogyan?

- Hát este, mikor a kertészek vacsorálnak, az erdő mellett az árkon szépen be lehet menni; ők is olyankor mennek; egy les, - a többiek zsupp, föl a fára; zsupp bele a zsákba; zsupp ki az árkon, zsupp - aztán itthon vagyunk.

- Aztán őket még nem fogták meg? - kérdé apjuk gondolkodva.

- Hm - már hogy foghatták volna meg, mikor egyik lesett.

Takli úr föltette kalapját - s egy kicsit elgondolkozott. Jó kedvűen pattant fel.

Pista vigyorogva tekintett apjára.

- Édes apám úgy-e elmegyünk estére? Jóska les, mi ketten bemegyünk, s hujjuh! annyi lesz az alma, körte, szilva, mint a - hujh! Elhivjuk az ispánt is?

- Hát majd-e? - vágott szavába Jóska - keressen magának más kertet, mi találtunk magunknak.

Azonban a dolgot, hogy, hogy sem: megtudta az ispán is.

Ezalatt János folyvást a kocsiuton vigyázott, végre leült egy jegenyefa alá, s kigondolta magában, hogy a mit majd elmond: hogy mondja el.

Egyszer kocsirobogást hall, föltekint s megint magába mélyed.

Takliné jött nagy örömmel.

Lassan, mosolyogva fölhajtotta a kosárról a kendőt, kivett egy darab kalácsot, adott Károlykának is - és leste azt az örömet, hogy János - majd ha észreveszi, hogy ők, - s a kalácsot meglátja: hogy fog szaladni.

A kocsi mind közelebb ért Jánoshoz.

- János - kiáltott oda Károlyka - nini kalács!

János egy percre elfelejtette szomoruságát s mosolyogva szaladt a kocsi felé.

- Megálljon csak édesem - szólt a kocsishoz a mesterné - majd itt leszállunk, bevihetjük innen már magunk is. Gyere csak Jánosom, fogd meg ezt a kosarat. S az anya elébb kezébe nyomta azt a darab mákos kalácsot.

A kocsis letért a malomhoz vivő utra: Takliné és János kezükbe fogták a jókora - élelemmel megrakott fehér kosarat; Márika édes anyja balkarján nyugodott, Károlyka pedig kocogott utánuk vigan, jó izüket harapva egy darab süteményből.

- Hát te fiam, de szomoru vagy - kérdé Takliné a gyereket - talán valami baj van otthon? az az ispán nem csinált-e valamit?

- Nem - szólt János lassan - s földre süté szemeit.

- Hát az apátok?

- Otthon van.

- A gyerekek?

- Megjöttek, ott voltak a szomszéd malomban, hoztak is kenyeret.

- Micsoda kenyeret, micsoda malomból?

- Onnan abból a malomból a. Itt voltak a molnár fiai, azok elhivták őket magukhoz.

- De nincs semmi baj, - a kis gyerekek? - -

- Azok is megvannak - válaszolt a fiu, s haladt tovább zavart tekintettel.

- De bolond vagy ám te, édes Jánosom, hogy még se beszélsz, hiszen olyan szomoru vagy lelkem. Végy egy kis diósat is, nézd az a darab jó lesz; nem azt, a nagyobbikat, egyél fiam, majd csak jut a többinek is. Micsoda áldott egy ember az az uraság!

S a szegény asszony örömkönyes szemekkel tekintett az égre.

Mikor már nem messze voltak a jágerházhoz, János köhögni kezdett, s édes anyja felé fordult.

- Édes anyám - de én nem is tudom, hogy megmondjam-e?

- Mit, gyermekem? már hogyne mondanád - sürgeté az anya a fiut, - mondjad csak.

- Talán nem is szép ezt mondani; - apám meg az ispánné, - én nem mondom.

A szegény asszony karjai leestek, sovány, sápadtas arca még halaványabb lett, ijedten tekintett fiára, s hebegett valamit. Majd erősebben szoritotta a kis Márikát magához, megragadta a kosár egyik fülét, s lihegve kétségbeesetten huzta magával a tántorgó szomoru Jánost.

- Te, te - beszélj csak fiam, - szólt az anya s reszketve sietett haza felé.

A mint fölértek a dombra, a ház előtt álldogáló fiuk észrevették őket, s ujjongó örömmel haladtak eléjük.

János nem mondhatott el semmit; azért az anya sejtett mindent, s midőn belépett a szobába, rémületes kifejezéssel tekintett az ispánnéra.

Takli úr lomhán, kusza szemekkel támolygott be, alig mert rátekinteni a kosárra, még kevésbé nejére, s hol ide, hol amoda rakosgatott egyetmást.

Az ispánné gőgös, bár egy kissé tétovázó arccal ült az asztal mellett, azt hiszem varrt valamit; férje köhögött, hol kisebbeket, hol nagyobbakat, és pedig bizonyos meghatározott modulacióval. Tán nem tudta egészen, hogy miért teszi; de tette folyvást, még azt is meg akarta magától egy darabig tagadni, hogy a süteményes kosárra tekintsen.

Hanem oda pillantott s keserü szemrehányásokkal tört ki szivében az igazságtalan sors ellen. Vádolta magát, hogy miért nem küldte ő is inkább feleségét, vagy elmehettek volna együtt. Ez utóbbi, bár késői gondolatot, igen helyesnek találta. El fognak menni holnap. A jágerháznak mégis az övékének kell lenni; hát aztán egy művelt ispán, egy kitünő grófi neveltetést nyert gyámleány, az ő neje, nem birnák-e azt kivivni, a mit az a gyáva ostoba sivó-rivó asszony bizonyosan kivisz, ha ők még egyszer közbe nem lépnek. Hanem közbe fognak lépni.

Csak egyétek azt a mindenféle lekotort, kikotort, lesöpört, kisöpört asztalmaradékot, - szólt magához hánykolódó elmével az ispán - megálljátok csak!

Akart valamit mondani, de nem tudta illendően kifejezni; csak térdeit dörzsölte.

- Igenis, holnap megyünk együtt, megyünk nőmmel!

Az idő délután lassankint elborult, ugy hogy 4-5 óra tájban majdnem egészen sötét lett. Takli úr nem maradhatott a szobában, szemeit, melyek különben mindenkor a lehető erősek voltak - ma úgymondá sérti a homályosság. Kiment a folyosóra és sétált folytonosan és pipázott szakadatlanul. Talán ma történt életében először az, hogy valami kedveskedéssel szándékozott meglepni azt az aprehendáló bolondos asszonyt. - Abban állapodott meg tehát, hogy a gyerekekkel estére mégis csak elsétál az uraság kertje felé.

Takliné lefeküdt, szivét éles fájdalom rohanta meg és titkon keservesen sirt. A kosár süteménynyel nem igen gondolt senki, legfölebb János szólt néha egyik-másik szemtelenebb fiura, ki már harmadszor is bele akart markolni erőszakosan is.

Az ispánné háttal ült az asztalnak s egy darab mákos kalácsot morzsolgatott, mely nem tudom bizonyosan mikép juthatott birtokába. Különben a kalács a nagyobb formájuakból való volt, s az asszony oly ügyesen falogatta, hogy ha a kis Mancsetli ott nem áll, előtte farkát csóválva és metszett füleit a lehetőleg kihegyezve: az egész dolgot nem veszi észre senki.

Győry úr nem volt a szobában.

Este felé megindult a mester harmad magával oly nyugodt szivvel, mintha valami halottat kellett volna neki elénekelni valahol. Pista feltünőleg vidám volt, s nem győzött eleget beszélni a különbféle gyümölcsnemekről.

Ha néha visszatekintenek: lehetetlen hogy abban a fehér kalapban azonnal föl ne ismerjék az ispánt.

Haladtak biztosan, - mikor már egészen bealkonyodott, s egy kis csöndes eső kezdett esni: Takli úr oda állt az árokra, mint a fölhantolt sirdombokra szokott; kabátja alól kivett egy zsákot, azt egy kicsit megrázogatta; Pistát előre küldte, Jóskát pedig kiállitotta vigyázni.

Az árok tulsó oldalán egy nagy szilvafa alatt állott Győry úr, és nézett figyelmesen. Nála is volt egy tarisznya s nem hiányzott keblében a bátor sziv sem: de eszén hirtelen valami egyéb futott keresztül.

- Hm! elmélkedett magában, most megfoghatnálak, csak egy kis kerülőt kéne tennem az erdő felé, beszólnom a kertészhez, s akkor aztán majd meglátnátok, ki lakik a jágerházban.

Ekkorra már Takliék beugrottak az árkon, Pista fön volt egy körtefán; az érett gyümölcs zuhogva potyogott alá, - a zsák szembetünően telt, s Jóska éles szemekkel tekintett minden utra.

Egyszerre két vörös tarka kutya szökött nyihogva a gyümölcsszedők felé.

- Utána Lapos, Bundás - kiáltott két kertészlegény.

Az ispán futásnak indult; egyik kutya hirtelen a sarkában termett s a kis szőke úr sikoltva hadonászott fehér kalapjával.

Jóska az árokba lapult s mint a kis kigyó kimászott az országutra, s onnan aztán amint csak lehetett, tovább futott.

Azt mindenki látja, hogy a gyümölcsszedés szerencsétlenül végződött.

Jóska ázottan, lihegve, jajgatva rogyott anyja ágyához.

- Jaj édes anyám oda vagyunk, a papa meg a Pista. -

- Mi az? - kérdé János ijedten.

- Meg az ispán úr is -

Az ispánné erre fölült ágyában.

- Istenem mi bajuk? - kiáltának egyszerre Takliné és János -

- Megfogták a kertész legények.

- Hol?

- Ajtóváryék kertjében, pedig már tele volt a zsák is. Bizonyosan az ispán úr árulta el őket.

Győryné, - mint a kinek férje ezen ügyben mindenesetre, csak dicséretet fog érdemelni: nyugodtan fordult befelé.

A szegény mesterné leirhatlan kinok közt virrasztotta át az éjszakát. Reggelre egészen kikelt arcából, még halványabb, sorvadtabb lőn; kékes szemei mélyen beestek, ajkai megkékültek, s félholtan - majd öntudatlanul feküdt az ágyon.

János zokogva virrasztott egész éjen keresztül mellette, százszor is megbánta, hogy elbeszélte azt a dolgot, s szegény édes anyját úgy megszomoritotta; vádolta magát, hogy miért is tudott épen akkor menni be, mikor apja az ispánnéval ölelkezett.

Oda borult édes anyjára és suttogva beszélt neki valamit sokáig, melyre a szegény asszony mintha egy kissé megkönnyebbedett volna.

Felöltözött tisztességesen; Máténak adott egy kis maradék kalácsot, Jóskát oda rendelte édes anyja mellé: s megindult félve, de bizodalommal.

A szegény fiu meglehetősen izzadt, egész uton mondogatá magában a könyörgő beszédet. Minden óhajtása e rövid kérésben öszpontosult: ha az a jó isten megsegitene! Igy ért el az uraság udvarába.

Ott bizonyosan mindenki vigan lehetett, a kémények füstölögtek erősen; a szolgálók hurták a vizet; a favágó fejszéjével nagyokat vágott; a kocsis a szerszámokat tisztogatta; a többiek a lovak körül lehettek; a kuka inas is megelégedetten végezhette foglalatosságait.

Egy darabig ott ücsörgött az istálló sarkánál.

Az a kocsis, ki édes anyját szállitotta a malom felé: azonnal megismerte.

- Hát maga, no mi baj? kiáltott oda nyájasan, jőjjön csak, ne féljen attól a kutyától. Tisza te! ördög bujjék a hátad alá, eredj mindjárt arrább - jőjjön csak erre az ifju úr.

- Bizony öcsém - kezdett a beszédhez a kocsis, minden kérdés nélkül - azokat oda csukták a Tálosné kamrájába. Nem tudom mit csinálnak velük. Hát a maga apja volna az a mester? az a sovány fehér kalapos ember, épen a mult reggel járt itt, még azt hittük, hogy zsidó, valami gyapju- vagy gabonakereskedő Szegről - mert onnan szoktak kijárni hozzánk, pedig no ni! fikom adta.

János kérdést tett, hogy vajon be lehet-e jutni az urasághoz?

- Nem tudom biz én - válaszolt az ember - aztán minek?

János a válasz helyett sirva fakadt.

Azt hiszem, hogy egy jószivü gyerek tizenöt éves korában ilyen esetben máskép nem igen tehet.

- Sir, azzal bizony nem sokra megy: hát miért nem jött el édes anyja? azt szereti az uraság.

- Beteg.

A kocsis nem kérdezte tovább, hanem a mint dolgát végezte, kötött egy másik köténnyt, s oda vezette a fiut a folyosóra.

- Arra menjen - böké meg a kocsis a fiut - ott ül épen. S levette kalapját.

János hasonlókép cselekedett, s az uraság felé tartott.

Köszönt alázatosan, s kezet akart csókolni.

- Micsoda, micsoda - mi baj gyermekem? - szólt Ajtóváry úr s egyet igazodott nagy karos székén.

János reszketett egy kicsit, de csak hamar összeszedte magát; kiegyenesedett, s szelid arccal fordult az őszes, s nem is olyan nagyon komor kinézésü uraság felé.

- Könyörgöm alázatosan a nagyságos úr előtt, én Takli János vagyok, - annak az asszonynak a fia, a ki reggel itt volt.

- Annak a Takli mesternek a fia, a ki gyümölcsöt lopott?

S Ajtóváry komoran tekintett a fiura.

János lesütötte arcát, s félig sirva válaszolt:

- Én nem loptam; édes anyám sem.

- Micsoda csavargó emberek vagytok ti.

- Könyörgöm alázatosan, én nem vagyok csavargó ember, csak egy szegény gyerek, a professoraim megmondhatják, hogy én nem követtem el soha semmit.

- Micsoda professoraid?

- A szentpáli tisztelendő urak.

- Hát mit akarsz itt?

- Könyörögni jöttem édes anyám helyett, a ki, ha betegen nem feküdnék: maga jött volna esedezni a nagyságos urhoz. Én tudom, hogy nem tudom elmondani, a mit akarok, de édes anyám - - S a fiu zokogva rejtette arcát a sapkájába.

- Hát mit akarsz? beszélj, - kiáltott Ajtóváry úr ingerülten, de nem rosz szivvel - hadd hallom. S behivta szobájába.

A fiu egész gyermeteg őszinteséggel tárta föl apja gyöngeségeit, hogy megvédhesse anyját, s vádakkal állott maga, testvérei s a körülmények ellen, csakhogy apja büneiből letörölhessen valamit.

Ajtóváry ur komor tekintete lassankint elveszté zordságát, mindinkább belemerült a fiu beszédébe; egy szegény nyomorult családot látott maga előtt, hol nem is tudta volna hamarjában megmondani, ki tulajdonképen a bünös.

- Szegény ördögök! - mondogatá, s tovább hallgatta a gyereket.

Majd közelebb ment Jánoshoz, vállára tette kezét, merően a szemébe nézett, s szeliden szólt.

- Maradj fiam becsületes ember, elmehetsz; mondd meg édes anyádnak: nyugtassa meg magát, majd gondolunk valamit.

János már a harmadik kastély előtt járhatott, s Ajtóváry úr még egyre a mondottak felett merengett. Sokféle terv jutott eszébe, kegyetlen büntető terv; de a szegény mesterné mindannyiszor ott állott előtte barna kopottas ruhájában, sovány arcával, könyes szemeivel s esdeklő szavaival. Hát csak az ispánt, ezt a nyomorult élhetetlen ördögöt s gonosz tehetetlen feleségét bünteti meg; - de hát a korcs részeges mester, kinek gyerekeire annyi gondja sincs, mint az ebnek kölykeire? Ezt legkeményebben meg kell büntetni. S járt, kelt fölebb-alább és tépelődött.

Csöngetett.

- Azokat a gazembereket állitsátok be hozzám.

Kevés idő mulva zörgés, lábcsoszogás hallatszott a folyosókon. Jöttek a rabok.

Takli úr lépett be először; izzadt, fekete kócos haja homlokára verődött, barna piros arca szederjes szinbe csapot át; villogó szemei, a mennyire lehetett behuzódtak; fekete, vöröses végü bajusza szabad tetszés szerinti állást vett; hanem erős, széles egyenes termete meglehetősen összeesett volt.

Minden mozdulatával elárulta, hogy ezt az állapotot felette resteli. Illedelmes köszöntés helyett egyet köszörűlt torkán.

Háta mögött állott fia, Pista.

Ő biztos volt a felől hogy megverik; a többivel nem törődött. Élénk kandi tekintetéből inkább azt lehetne kimagyarázni, hogy rá e jelenet épen nem hat valami zavarólag. A gyerek, ha érzi, hogy apja mellett áll, minden bajt igen hamar elfelejt.

A szegény megrémült ispánt alig birta betúszkolni a kuka inas, mig ki nem küldték ott is állt háta mögött s teljes szivéből mulatott.

Győry úr lehajtotta szerencsétlen szőke fejét, megadta magát a szomoru helyzetnek és búsult keservesen. Ő érezte, hogy tökéletes ártatlan. Eszébe jutott, hogy szegény gyermek korától fogva mennyi szerencsétlenségen ment keresztül, és sirt.

Az uraság haragtól villogó szemekkel tekintett rájuk.

- Hogy hivják magát? - rivalt először is az elgondolkozó mesterre.

Takli úr egyik kezével a bajszába kapaszkodott és felelt egész elszántsággal.

- Takli János.

Ajtóváry úr e név hallatára egy kissé megcsöndesedett, kérdezni akart valamit de másra tért át.

- Maga az a mester, a ki a jágerházban lakik?

- Én vagyok, hanem tudom, hogy kivernek onnan. Bárcsak oda se mentem volna soha!

- Tudja-e, hogy maga - folytatá az uraság - egy haszontalan korcs ember, egy elvetemedett férj, egy megromlott apa, egy csavargó gonosztevő, ki nem szégyenli még fiait is belekeverni a tolvajságba?

A mester kipödörte másik bajuszát is, tekintetét rongyos sáros csizmája orrára szegezé és hallgatott nyugodtan.

- Ha jól emlékszem - fordult Ajtóváry úr az ispán felé - maga Győry József az ispán - s némi gúnyos tekintettel várta a feleletet.

Győry József oda támaszkodott a falhoz, fejét a tenyerébe rejté és zokogva válaszolt.

- Dehogy vagyok ispán, dehogy vagyok, egy szerencsétlen nyomorult földönfutó az én nevem, ki azért születtem a világra, hogy a boldog uraságok az én sorsomból tudják meg, hogy milyen az igazi nyomoruság. Mindig az igazságot kerestem teljes életemben, azért üldöztek mindenhol. Most is - de minek mondjam, kérjem inkább, hogy zárjanak el örökre, mert tudom - oh én szerencsétlen! Minek is indultam ki hajlékomból, minek is akartam a nagyságos urat megmenteni a kártól, minek is akartam elmondani a kertésznek, hogy vigyázzon, mert tolvajok törnek a gyümölcsfákra. Oh minek avatkoztam én a más dolgába most is - de mikor mindig a más javát keresem! Elfogtak, bebörtönöztek, engemet, ki oly ártatlan vagyok mint a nap. Vagy kitalált én nálam csak egy szem gyümölcsöt is - de a szegénynek nincs a földön pátronusa, a szegény hiába keresi az igazságot!

És a szegény ispán jajgatott tovább.

Az uraság ily váratlan beszédre zavarba és indulatba jött, kacagott és erős léptekkel járt végig a szobában.

A rabok eltávolittattak és körülményesebb vizsgálat rendeltetett.

VII.

A jágerház mintha csak egészen kihalt volna, még a kis gyerekek sem sirtak úgy, mint azelőtt. Érezték, hogy a baj nagy, a családfők rabok. A szegény mesterné ott feküdt betegen, megpróbálta hogy fölkel, ha térden csúszva is - elvánszorog a kastélyig, de csak sóhajtással győzte. A gyerekek anyjukra meresztették szemüket, és szinte nem esett jól nekik, hogy senki sem szól rájuk, mikor a kalácsos kosárba markolnak.

János, a legöregebb fiu künn búsult a konyhán, s anyjának melegitett valami levesfélét.

A déli oldal, melyet a trombitás ispán a legnagyobb gonddal bútorozott be: most egészen fel volt dulva. Az ispánné a mint a szomoru esetet meghallotta, magára vette a legjobb ruháját, fogadott egy paraszt fuvarost, fölrakta értékesebb holmiját, még a trombitát is - s alkalmasint elszállitott mindent biztos helyre.

A rabok is kigondolkozhatták magukat, mig az urasági hajdu fölnyitotta börtönük ajtaját, s útnak inditották őket a helység háza felé.

- Szomoru kötelesség - mondá a jegyző a mint a három rab belépett a jegyzői lak kis kapuján.

- Kutyaállapot uram - mormogott a mester - s miért? egy kis komisz almáért. Nem hittem volna, hogy olyan drága erre a gyümölcs. Harmadnapja, hogy benn ülünk, mintha templomot raboltunk volna.

- Valami olyas - mondá a jegyző.

- Én - kérdé az ispány - én, jegyző úr? Nevetem. Hallatlan egy ispánynyal igy bánni! Itt, itt mindnyájuk előtt jelentem ki, hogy megbecstelenittetésemet törvényre adom. Majd akad még a szegény embernek pártfogója. Tehát mi vár reánk? kérdé az eddig alázatos ember, kétségbeesése ártatlanságából meritvén erőt.

- Hiteles embereket küldött az uraság, mind a mester úr régi állomására, mind az ispán úr előbbeni helyére. A documentumok a helység házánál vannak.

- Jó - szólt Takli úr nyugodtan, egyszersmind odább taszitván Pista fiát, ki egészen apjába kapaszkodott - igaz, urak a papok, győzik pénzzel, azt tehetik a szegény emberrel, a mit akarnak.

S kényelmesen helyet foglalt a folyosó alatt egy széles padon.

- De nem tehetik ám én velem - pattant föl az ispán, oly daccal, mely egy rabhoz épen nem illik - én becsületes ember vagyok, nem loptam, semmibe nem keveredtem, ha a hivatalomat elvesztettem, arról nem tehetek. Pontosságom ellen ott sem tehet kifogást senki. Igazságot követelek.

S merészen tekintett a jegyzőre.

- Jobb bizony hallgat barátom uram - csillapitá a mester, kusza tekintettel jártatván szemeit a gyülekező előljárókon. Ha csint tett: vallja be, legjobb. Becsületességéért bizony ki nem billentik az embert sehol. Szerencsétlenség, ennyi az egész, megjárta maga is, mint mi; azért ne féljen, nem megyünk ám akasztófa alá. Épen bizony! Hát hol volt jobb helyünk mint a kamrában? nem járt ki ételünk italunk bőven? bárcsak ott lett volna az egész familiám. Ilyen beteges ember, mint a barátom uram is, megköszönheti ha valaki ápolás alá fogja. Hanem tudja, hogy járunk? Kivernek bennünket a hajlékból, föl is út, alá is út, ez lesz majd a legnagyobb baj ilyen veszett időben. Mit tehetnének velünk mást? Gyümölcsért örökre el nem csuknak - s nagyot nevetett.

Az ispán alkalmasint szép védelmi beszédet fogott volna elmondani - de egy ember el-kiáltotta:

- Az uraság.

S csakugyan Ajtóváry úr hintaja állott meg a helység háza előtt.

Ajtóváry úr komoly de jóakaró arccal lépett be a törvény szobába, s helyet foglalt az asztal mellett.

A jegyző egy csomó irást vett elő, azokat az uraság elé terjesztette, s birói pillantásokkal tekintett végig a bünösökön, kik a nagy zöld kályha mellé húzódtak.

Az ispán keserüen gondolt arra, hogy egy uraság, ki gabonával, hajlékkal látja el az insége-seket: egy kis haszontalan gyümölcsért igy kipelengérezteti az embert; Takli János bátran szemügyre vette az előljárókat s az uraságot, egyszersmind éles szemeivel oda tekintett a papirosokra, melyek közt véleménye szerint azonnal fölismerte plébánusának vastag zöldes levelét.

Pista magába szálló gondolkozással tekintett a fogason függő hegedükre, bikacsékre, s a sarokban levő mogyorófa pálcákra. És szerencsésnek vallotta Jóskát, a ki megszabadult.

- Azt gondoltam - kezdé meg a beszédet az uraság - hogy szerencsétlen, de becsületes embernek adok hajlékot - -

- Igen is - vágott szavába az ispán, előre lépve - és részemről úgy is van, de itt a mester urról nem állok jót.

- Üm - morgott keményen a mester.

- Csönd - szólalt meg ünnepélyesen a jegyző. Majd a kérdésre fognak felelni.

S a biró és esküdt emberek fejcsóválva integettek, hogy úgy van, csönd!

Ajtóváry úr megvetéssel tekintett a mesterre, és szánalommal a szegény beteges ispánra s komor tekintettel folytatta.

- Be van nálam jelentve - szólt, egy iratot, a zöldes levelet mutatván föl - hogy Takli János egy elvetemedett rosz apa.

- Azt én is láttam - vevé át a szót az ispán belső bosszu érzettel, és mély lenézéssel fordulván a gyülölt mester felé - sőt vettem észre, hogy már a mi boldog házasságunk közé is kezdi hintegetni a konkolyt.

- Hűtlen ember, mind hivatalában, mint házaséletében.

- Valóban úgy van, a feljelentés a legjobb alapokon nyughatik, én szinte szolgálhatok bizonyitványokkal.

- Uram csönd, kérem - fordult az ispán felé a jegyző és az egész előljáróság.

De az ispán épen nem azzal a szándékkal hallgatott el, hogy hallgatni fog.

- Önt - folytatá Ajtóváry úr - hivatalából úgy bocsátották el.

- S pedig csúfosan - jegyzé meg az ispán.

- Mit válaszol erre? kérdé az uraság.

- Azt, hogy gazok voltak, a kik áskálódtak utánam.

- Ön megcsalta nejét.

- Eh hagyjuk azt, kinek mi gondja belső életemre.

Az előljáróság morgott, Ajtóváry úr kezdett indulatba jönni, s az ispán kedélyesen mosolygott, mi alatt tekintetével azt akarta kimutatni: és hogy ilyen csavargó is van a világon.

- Mivé tette gyermekeit! - kiáltott föl az uraság.

- A milyenekké egy szegény nyomorult fizetésü ember teheti, szivesen tettem volna urfiakká, mert mindnyájának arra volna a vére.

Ajtóváry úr indulatosan csapta le a helység nagy ollóját s dühtől lángoló arccal tekintett szét.

- Valóban hallatlan - mondá az ispán - mikor egy jótéteményes, urasága előtt ily neveletlenül beszél.

A mester valami leirhatlan gúnyos kicsinylő tekintettel mérte végig a kis sovány vöröses embert, s röhögve fordult másfelé.

- Hát a feleségével, avval a derék jó asszonynyal, hogy bánt? folytatá némi pihenés után Ajtóváry úr.

- Hogy? hát hogy bánhattam? én nem tudom, hogy bánhattam vele máskép, a mint az ilyen nyomorult sorsú emberek szoktak. Járatnám biz én őt is selyemben, bársonyban, csak adna valaki. Nagyságos uram soha se keresse azt, hogy élünk, hogy éltünk, azt egy úr úgy se hinné el soha, hogy egy magam forma ember, hogy tartja el familiáját. Én nem panaszkodom sorsom ellen, hát mit kutatja az én nyomoruságomat valaki. Azt tudom, hogy úgy mindig csak nem maradhatunk, csak ád az isten egyszer nekünk is nyugodalmasabb életet. Hisz a feleségemet meg nem vertem soha? hogy iszom: mért ne innám? nem bün, hogy más asszonyra ránézek, mert tudom csak azzal árulhatott el a plébános úr - óh bizony, tán az urak máskép tesznek. Csakhogy ők tehetik, nem keresi rajtuk senki. Szegény emberen minden piszok. Hanem tudja mit a nagyságos úr? látom, hallottam, vettem észre tömlöcünkben is, hogy lelkes úr, ha olyan nagyon a szivén fekszik a familiám sorsa: adjon nekik valamit, én majd elélek addig valahol.

Ajtóváry úr nem volt elkészülve ilyen beszédre, hallgatott és csak nézett a szegény nyomorultra.

A jegyző várt és várt, az előljáróság is, hogy mi fog itt történni.

- Hát mióta él az úr - fordult az uraság a mester felé - mindinkább szelidebb tekintettel - ilyen nyomorultan?

- Ilyen nyomorultan? hm a mint vesszük, különben nem is éltünk mi olyan nyomorultan, meg voltunk mi elégedve, meg most is meg leszek, csak az isten valamit forditson rajtunk, de igy, ilyen állapottal egy tanult ember, hogy elégedhetnék meg. Napszámba nem járhatok, a rangom tiltja, hát várok, hát mit csináljak? Könnyen beszél a kinek van, mint itt a jegyző úr is, a ki oly haragosan integet felém. Ne volna csak ő neki hivatala, vagy csak olyan rongyos, mint nekem volt, s ennyi gyereke! Eh uram! szabjon ránk valami büntetést, hisz egy pár gyümölcsért csak nem ülhetünk tömlöcben esztendő számra - aztán hadd megyünk dolgunkra.

- Tudna-e ön becsületes ember lenni? kérdé Ajtóváry ur.

- Becsületes ember? hiszen gazember még nem voltam.

- De elhanyagolta családját, s ez egy azzal.

- Elhanyagolt bennünket az isten, azzal beszéljen a nagyságos úr, én husz esztendeje énekelek neki, hanem még eddig nem tudtam leénekelni hozzánk.

Ajtóváry úr mosolygott a nyers, műveletlen, meggondolatlan beszédeken, egyszersmind bosszankodott is, s az ispán felé fordult.

Végig nézett a beesett horpadt mellű vékony emberkén, szemügyre vette annak gyors élénk mozdulatait, melyeket az többször egy-egy rohamos köhögéssel kisért s úgy látszott nem tudta magában elhatározni hogy mikép fogjon a feddéshez.

- Régen beteg az úr? kérdé részvéttel.

- Oh nagyságos uram oda vagyunk - s az ispán erősen köhögött, kissé készakarva, de önkénytelenül is. Ez a mostani szerencsétlenség - folytatá - megtörött.

- Hát tudja már szegény ember? kérdé Ajtóváry úr sajnálkozva.

Az ispán nézett és figyelt.

- Az előtt hogy éltek együtt?

- Sohasem laktam én ezekkel - mondá az ispán a mester családra célozva, és mély megvetéssel tekintve rabtársára.

- Nem, a feleségét kérdém.

- Nőmmel? a legjobb egyetértésben.

S a beteges ember bizonyos lelkesedéssel veté föl vöröses halvány arcát.

- Ez - s Ajtóváry úr egy levelet mutatott föl - nem azt mutatja, ellenkezőleg hogy ön hivatalából is miatta esett ki, neje egy feslett erkölcsü asszony volt.

- Az én nőm? Soha. Rágalom! rég ismerem azokat a rágalmazókat. Irigység, tudom, sajnálom. Óh nagyságos úr az én nőmet nem tetszik ismerni.

- Megszökött, itt hagyta az urat. S Ajtóváry úr bús szánakozó elgondolkozással tekintett a nyomorult emberre.

- Lehetetlen, képtelenség! kiáltott zavart tekintettel az ispán, s olyan mozdulatot tett mint a ki szaladni, menekülni akar.

- Ne siessen, utána nézettem, neje megszökött, még bútorait is elvitte.

- Nem hihetem! a trombitámat, nem - - persze a kis kutyát is.

A beteges ember egy darabig nézett, kapkodott s erős fuldokló zokogásba tört ki. Feje beesett mellére hanyatlott, s oda támaszkodott a kemencéhez.

Takli úr merev de bús tekintettel bámult a zokogó emberre, valamit akart szólni, de csak a fejét csóválta.

Ajtóváry úr oda sugott a jegyzőnek, mondott valamit a bírónak is - s nehány perc mulva távozott. - -

A jágerház megint puszta.

Kitörött ablakán kényelmesen fütyül be az őszi szél. Üres az oly édes gonddal bebutorozott déli oldal, s üres a szegény Takli rész is. Se kicsi, se nagy, se öröm, se bánat; se trombita, se ének!

A szegény vándormadarak másfelé huzódtak.

Ott vannak az Ajtóváry udvarban. -

- Szegény ördögök; kiáltott fel Ajtóváry úr többször - ha nem gondolok velök, az a szegény asszony mit csinál azzal a sok vásott gyerekkel?

Felparancsoltatta magához az egész családot. Az ispánnak kocsit küldött, s meghagyta hogy addig az udvarban ápolják, mig teljesen meggyógyul, s neje valahonnan megkerül. Nem került meg, szép asszony volt, erős egészséges, akadhatott szerencséje.

Győry úr mély gyógyithatlan betegségbe esett, s bár a mesterné mindent elkövetett ápolásában - nem tudott többé magához jönni. Takli úr a legszebb, a legszivrehatóbb áriát énekelte el felette a gyékényi mesterrel, a hires „Keservek áriájá”-ból. Ez volt az az idő, a mikor Takliné újra büszke volt férjére, kinek erős, csengő hangja gyönyörüen harsogott a temetőn. Maga Takli is reménylette, hogy e temetés után Ajtóváry úr fel fogja őt menteni azon nyomasztó sanyarú helyzet alól, mely szerint napokon keresztül régi olvashatlan irásokat kellett neki másolnia -

Nem, - ez nem történt meg. Az Ajtóváry-féle archivum régi okmányokban felette gazdag, s ennek lemásolása Takli úr tiszte.

Különben maga a mesterné kulcsárné az udvarban, s mind a cselédségnek, mind az uraságnak teljes szeretetével dicsekedhetik. -

A boldog ember.

Én mint mérnök s nőtelen ember, hivatalos összeköttetéseimnél fogva, egy mérnök társam s barátom házánál laktam, s miután foglalatosságaim egész estig tartottak, csak nyolc óra körül mehettem át Klára nénémhez kinek épen névestéje volt. Természetesen a muzsika szólt. Ez igy volt a mi időnkben is.

Klára néném lakása nem valami derekas épület. Ostobául van épitve az egész: szük szobák, egyenetlen sarkok és ablakközök. Látszik hogy tanult épitésznek ezen a vidéken hire se járt soha.

Hanem az udvar igazán szép, tágas; a folyosó előtt nagy ágasbogas ákácfák vannak. Bent a vénebb atyafiság evett, ivott, kártyázott, disputált; az udvaron a fiatalság táncolt.

Ugy ültem, hogy egy kissé a vénebbekhez tartozzam - de lássam a vigadókat is.

Csenevészebb nép volt biz ez, mint a régi, tagadhatatlan; hanem jó kedvük volt, jól mulattak.

Faluhelyen mainapság is megvan az a bolond szokás, hogy az embert senkinek se mutatják be; ehetik, ihatik: jöhet, mehet, fölebb-alább, mint a vásáron; bámulhat a meddig akar, azután tetszése szerint ujra kezdheti: hanem azért nem fog megtudni semmit.

Együtt van egy csomó ember, hanem nem lehet tudni kik. Egyik-másik - ha elgondolkozol, okvetlen a válladra csap, dohányát kinálja, borát köti; beszédbe keveredik veled, szemtől szembe megszól vagy megdicsér, s ha ott hagyott: életedben sem tudod meg, hogy ki lehetett. Egy ember innen vagy onnan!

Épen ilyen vendég volt az is, ki a táncolók között nagyon feltünt előttem. A kis ember bizonyosan észrevette, hogy nézem, mert szörnyen tekintgetett felém, mosolygott, tenyerét csipőire tette s nagy neki bátorodással ugrott szökött.

- Jó estvét, jó estvét - kiáltott egyszer oda hozzám integetve ujjahegyével - jó estvét mérnök úr.

Micsoda ember az, honnan ismerhet ez engem? - kérdém magamtól.

Mikor elvégezte a táncot, oda jött. Széles, barnába menő arca a nagy melegségtől egészen neki volt hevülve; izzadt fehér zsebkendőjével szünetlenül törülközött.

- Teljes egy dicső estve ez mérnök úr! s nem is tetszik táncolni? - szólt egész közel jőve hozzám, s oly erősen legyezgetve - hogy arrább kellett tolnom.

- Nem táncolok.

- Nem? - s kacagott. - Hát hogy lehet az, nem táncolni?

Azt gondoltam jó lesz ha másfelé fordulok, hanem hozott egy széket, s mellém ült.

- Persze! a mérnök úr nem igen ismer már; azt mindjárt ki is találtam, mikor tánc közben bátor voltam nehányszor köszönteni, s azt nem tetszett elfogadni. De én nem haragudtam. Én Keresdi László vagyok, fűszerkereskedő Pestről a „Neufunlandi kutyá”-tól. Ott, - tetszik tudni a Patkó-utca szegletén.

- Nem tudom.

- Dehogy nem, ördögöt nem, - hisz valahányszor Kérészre tetszik jönni: mindig ott kell elmenni az én kereskedésem előtt. Óh de hányszor tetszett már nálam eszközölni vásárlatokat. Igaz malápropos, ismeri ön az atyámat? gazdatiszt a Fekete ügyvéd cséri pusztáján.

- Nem ismerem.

- Dehogy nem, ördögöt nem; Keresdy Pétert, mindig az volt a szavajárása: Komisz a világ, nemkülönben az emberek.

- Nem emlékszem rá.

- Ördögöt nem, hogy lehet az? a ki Baján - - no úgy-e most már tetszik emlékezni.

- Épen nem.

- A ki Baján a papok utcájában - -

S odahajult hozzám egészen, s fülembe sugta:

- Szűrszabó volt.

- Úgy - mondám, hanem azért most sem tudtam többet, mint az előbb - hát kegyed annak volna a fia?

- Természetes.

- Gazdatiszt, - hát hogy hogy? - Kérdém, miután egy kissé megütköztem azon, hogy szűrszabó mikép lehet gazdatiszt.

- Persze a mérnök úr az egészből semmit se tud, fogadom ennyit sem e!

S hosszukás vastag hegyü ujjával egyet pattantott.

- Hiszen hogy is tudnék?

- Hm! - kacagott. - Hát azt tetszik-e tudni, mikor a mérnök úr mint segédjegyző vagy preceptor-e - igen-igen mint preceptor s a Fulmen doktorné fiacskáinak a nevelője Horsodon működött, s minden reggel bejárt hozzánk a boltba? nem emlékszik-e rá, hogy reggelivel mindig én szolgáltam? Igen is! Mi barátunk voltunk, tessék csak rá emlékezni. Jó kis liqueur volt ám az a nyakas üvegbeli! hm! de most nálam még valami dicsőbb is existál.

A kis ember szörnyü vidáman mosolygott, mutató-ujját kihegyezte, felém tartotta, s egy kicsit hintázta magát a széken, - hihetőleg hogy majd én az alatt mindent kitalálok. Csalódott, mert én akkor igazán semmire sem emlékeztem.

- Az meglehet! - válaszolám utoljára - fiatal korunkban sok minden megtörténhetik. Lássa, a világon járunk-kelünk, - hanem preceptor - no különben lehet hogy voltam, de talán inkább az öcsém?

- De én jól emlékszem rá, tisztán egyenesen a mérnök úr volt, mintha ma is magam előtt látnám. Tudja milyen ember volt? Magas, vékony, sárgás arcu, csinos fickó, hanem a csizmája sarkát félre nyomta mindig; no persze a térdei egy kicsinyt befelé voltak hajolva. Lássa kedves mérnök úr, én mindenre emlékezem. Én csak két iskolát tanultam, az egyiket azt sem egészen, hanem azt hiszem a declinatiót, pronomeneket, motiót, comparatiót, conjungatiót tudnám ma is. Nem voltam rosz diák. Megálljunk csak - úgy akkor a Bocsor nyelvtana volt divatban, - komisz, ordináré egy nyelvtan volt, nehezen fért a fejembe, de csak mégis betömtük. Alapszó, állitmány, akkor nem birtam megérteni mit tesz: később tudtam; az alapszó volt a principálisom, egy vastag kövér ember Bonyhádon, a Teufel, az állitmány pedig a felesége, mérges kis hörcsök egy asszony! Megvannak ma is. Ott volt, ott bizony mérnök úr.

- Tehát voltam, hanem hát az apja hogyan lett szűrszabóból ispán?

- Hát majd azt is elmondjuk. Jaj, édes mérnök úr - úgy-e megengedi nekem, hogy igy szólithassam; lássa nekem olyan jól esik ha valakit igy szólithatok, a ki különösen kedves emberem, mint teszem a mérnök úr is, ki azonfelül fiatalkori barátom is volt. Megengedi e kifejezést is, úgy-e tekintetes mérnök úr?

Boszankodtam az együgyü részeg bolond ostobaságán.

- Óh ne tessék ám gondolni, hogy én efféle kis himpli humpli (s ezt a markaival mutatta mintha épen kávét vagy babot tenne át egyikből a másikba) kereskedő volnék. Hál' istennek mindig boldog ember voltam, ma is az vagyok, az isten és az eszem mindenhol megsegitett. Házasodás, jó házasság uram, mérnök uram, ez aztán a világon a legfőbb! Kényelmes lakás a bolt felett, - négy szobából; csinos uri bútor, - jó reggeli, finom ebéd, tisztességes vacsora, ebéd után egy kis fekete kávé a „Két arany hörcsök"-ben, utána billiárd, este - hanem ez már persze csak ugy sutty-, titokban: kis parázs ferbli; azonkivül illendő ruházat, hatalmasan fölszerelt füszeres bolt, - s a fizetéseket pontosan tenni és tehetni, - ezt nevezem jó házasságnak.

- S ön ilyen házasságot tett?

- Egészen.

- Szép! s tán az apja is!

- Óh az nem! már egy szűrszabó hogyan tehetne ilyet? az apám én általam, - igenis én általam, feleségem fényes rokonsága által lett urrá. Mert tetszik érteni, az én nőm édes osztályos testvére Fekete Cyrill urnak. Az a jószág sógoromé, s apám igy került oda gazdatisztnek.

- Tehát ön gazdag leányt vett el, szóval jól házasodott s boldog ember!

- Boldog? - az bizony, az vagyok, mert másnak nem is mondhatom magamat; szépen házasodtam - reményemen felül.

- S kit vett el?

- Hohó! nem lehet ám azt úgy egy hujjában elmondani. Persze, önt a mérnök urat érdekli az egész? szeretem hogy interessálja a dolog, el is fogom beszélni; hanem huzzuk idébb azt a kis asztalkát, majd én keresek valami kis jóféle bort, s a mellett aztán szépen elbeszélgetünk.

Emberem csakugyan elment asztalért, hanem útközben egyet kettőt ugrott, táncolt, csak úgy pár nélkül.

Oda szaladt hozzám kacagva.

- Hallja csak mérnök úr - tudja mit beszélnek itt?

- Mit?

- Hogy mi testvérek vagyunk, hogy én szakasztott mása volnék a mérnök urnak.

A kereskedőn végig néztem, s úgy találtam, hogy egész e tárgyban tett beszéde merő izetlen ostobaság.

- Nem találja ön is? kérdé boldog nevetéssel.

- Mit? - faggattam ujból, zavarba akarván őt hozni.

- Ezt - s kopaszos homlokára tapogatott - aztán meg ezt, - s hosszú izzadt szakállát huzogatta - meg ezt itt ni! s három ujját végig billegtette kétszer-háromszor orrán, száján és állán. Meg talán termetre is - folytatá s mellém állt.

- Menjen, és üljön le. Ha hasonlit hozzám, hát jól van; mi haszna van belőle önnek? Meglátszott rajta, hogy jól ivott.

- Kár, hogy a tekintetes úrnak hamar meg tetszik haragudni, hiszen nem én mondom.

S valaki a vállamra vágott.

- Hé! de nagy beszédbe vagytok - kiáltott át mérnök barátom a folyosó oszlopa mellől.

- Te ütöttél meg?

- Én.

- Úgy-e most alkalmatlan vagyok egy kicsit? látom, szeretnének discurálgatni, persze! hát majd később - nyilatkozék a kis füszerárus - ha úgy tetszik, el fogok beszélni mindent. Az valóságos kis történet.

Meghajtotta magát, kezét nyujtotta s oda vegyült a táncolók közé.

- Ki ez a kis ember? - kérdé barátom.

Megmondtam, s jó ízűt kacagott.

A mulatság folyt tovább.

Az aljegyző szokás szerint most is csak leitta magát, s rettenetesen dalolt, hanem akadt versenytársa, még pedig a kis kereskedőben. Meg kell adnom neki, hogy becsületes türhető hangja volt, s előszeretetével inkább a régi nóták felé fordult. Ez tetszett nekem, s most már szivesebben néztem rá.

Észre is vette.

-A „J e g e n y e f á t” még egyszer brúderkám - szólt a jegyzőhöz - a mérnök úr kedvéért.

- Hát no - válaszolt amaz - s hozzá fogott rettentő részeges torokkal.

Egyszer azon vettem magam észre, hogy a kis kereskedő ölelgeti a nyakamat s egészen a fülembe dalol.

Hej huj galambom.
Feleségem rubintom!
Hej huj - - -

- Úgy-e kedves mérnök uram, kedves jó tekintetes uram, igy éljük ezt a kis jó világot? Van-e már asszony? he he - -

- Hol? kérdém.

- Hol? oda haza.

- Van, a kinek van.

- Hát nincs?

- Nincs, a kinek nincs.

- De hát már mégis - - -

- Mit mégis? -

- De hát a szegény mérnök urnak még nincs?

- Hát nincs - mondám nevetve is, boszankodva is. Különben kezdett tetszeni ez a kis bolondos jó kedvü ember.

- No megálljunk; gondolunk valamit - szólt, s egész fontoskodó képpel forgathatott valamit bolondos elméjében.

- Van nekem - folytatá - az az nekünk, az az hogy a feleségemnek két szép gyönyörüséges leány testvére, mind a kettő barna, de milyen barnák! -

- Nagyon barnák.

- Nagyon barnák, ördögöt nagyon barnák, olyan barnák a milyen az én feleségem.

- Itt van a felesége?

- A feleségem? - hát azt gondolja a mérnök úr, az eljön ilyen társaságba?

- Mért ilyen társaságba - hát ez milyen társaság?

- No, olyan társaságot értek, a hol a rokonai is ott vannak, oda elmegy. Én csak úgy jöttem ide, mivel Pál Gábor úr régi jó kundschaftom. Különben itt van a feleségem is Kenderesy uréknál, - rokonság a nőmről - ma ott is névnap van.

- Hát ön mért nem maradt ott?

- Temérdek ott a vendég; aztán gondoltam magamban, egy kicsit itt kitáncolhatom magamat; a feleségem nem szereti ha táncolok, valamint azt se ha dalolok, azt sem igen ha pipázom: - itt meg lehet tennem akármelyiket.

- Helyesen.

- Ő is jól mulat, én is; ő is boldog, - rokonai közt van, én is boldog vagyok. Lássa lássa, úgy-e ki hitte volna, hogy egy régi kedves jó barátommal találkozzam. Kedves jó mérnök úr.

S megölelgetett, - de modeste.

Az idő sebesen haladt, a tánc, dalolás folyt. Gondoltam magamban: úgy is egy óra van már éjfél után - haza megyek, hanem előbb szólok egyet kis emberemnek.

- Haza tetszik már menni a mérnök urnak - mondá szomoruan. Ne tegye kérem, hiszen csak most jöttünk volna már bele a mulatságba. Lássa, én otthon egész nap dolgozom, jövök megyek mint a ló; jól esik ha ilyen helyen egy kissé kimulathatom magamat. Otthon úgy se megyünk bálba soha. A feleségemnek megtiltották az orvosok, mivelhogy a háta egy picikét a nyaka táján - de csak igen picikét ám - görbés. Különben szép asszony. Hiszen reménylem, lesz egyszer szerencsénk, hogy bemutathassam a kedves mérnök urat szeretett családomnak, megmutathassam három szép gyöngy kis leánykámat.

- Mindenesetre - válaszolám - csakhogy ott hagyhassam már. Tehát addig is isten áldja meg.

- De bizony nem megy - kiáltá erőszakkal ragadván meg kezemet.

- Mennem kell barátom.

- Hát akkor én is megyek mérnök úr. Kenderesy urékhoz már úgy is restelnék bemenni, itt pedig isten tudja, kapnék-e majd helyet. Mérnök úr megengedi, hogy szobájában háljak; elhálok ám én akár a földön is, vagy ha volna kanapé - azon.

- Tessék - mondám - majd csak találunk valamit. S megindultunk.

Egész uton fecsegett, de még is nem volt terhemre. Láttam, hogy becsületes őszinte ember, és azon felül boldog.

Szobámban épen két ágy volt, s igy könnyen, minden alkalmatlanság nélkül adhattam neki helyet.

- Mérnök úr - kezdé, mikor már lefeküdtünk - alszanak itt a szomszéd szobában?

- Nem hiszem.

- Akkor talán még egy keveset beszélgethetünk, ilyenkor már úgy sem igen jó aludni.

Mivel szerettem volna tudni valamit felesége testvéreiről: gondoltam egypár kérdést kockáztatok.

- Régen nős ember ön már?

- Ötödik esztendeje, különben épen ma kellene hetedik esztendejének lenni, hogy nős volnék.

- Hogy hogy? - nem értem.

- Hát olyan formán, hogy volt nekem egy kedves szeretőm, a kit szivemből szerettem, s a ki nagyon szorgalmas jó leányka is volt; valami Sachs Paulina; Pesten laktak a király utcában, mindjárt a templomhoz a harmadik házban, balsoron. Csak az anyja élt, meglehetősen birták magukat, apjuk módos szabó mester volt a Taxi műhelyében. Az ma is hires műhely, 17 ember dolgozik benne. A leánynyal úgy ismerkedtem meg, hogy a Kuma tánc-salonjába együtt jártunk s onnan minden este én kisértem haza. Ki volt csinálva nálam tökéletesen, hogy a leány feleségem lesz. Nyitottam is kereskedést a gödör utca sarkán a bálványtéren. Persze hogy micsoda kereskedés volt ez a mostanihoz képest - greislerái; hanem jól ment az is, boldogultam ott is.

- Hogyan?

- Hogyan? hát majd azt is elmondom, hanem ördög kemény ám ez az én fejem alja, nem kaphatnék valahonnan még egy vánkust? mióta a feleségem hozzá szoktatott, hogy a fejem alatt négy vánkus legyen, nem tudok hármon aludni.

Oda adtam neki az enyémet.

- Köszönöm, most már lassanként rendben leszünk.

Elhallgatott, de hallottam, hogy egyre turkál, sürög, keres valamit.

- Mit keres?

- Mit ám! persze hogy erre nem is volna szabad gondolnom; mit keresek? hálóinget keresek, nem magamért, a feleségem kedvéért, mivel az bizonyára megszidna egy kicsit, ha reggel gyürődött inggallérral mernék haza menni.

Adtam neki egyet.

- Vagy most már talán ide is ülhetnék az ágya lábához; könnyebben esnék a beszéd, meg nem is hallanának meg semmit. Úgy se lesz már az alvásból semmi.

- Tessék.

Felült az ágyamra, a lábamhoz.

- Természetesen előbb a kereskedésről kell valamit szólanom. A bálványtér nem utolsó hely, a forgalom ott mindig meglehetős, egyenesen a tejárusok kijáró helye, tehát van, a kire biztosan számithatni. Paulina kölcsönzött 600 forintot kamat nélkül. Ebből a helyiségre kifizettem mindjárt 100-at, a fanemüekre, skatulyákra, hordókra 80-at, vegyes cikkekre 160-at, két hónapi kosztra magamnak, inasomnak, s egy felöltöztetett legényemnek 50-et, (fiakker volt, de mondhatom ördög fickó). Most jött a cukor, kávé, thea, salami, sajt, cwiebak, borok, spongyia, méz, túró, likvár, egy kis liszt. No, ezek aztán meg is ették, a mi kis pénzem még maradt. De ne tessék gondolni, hogy valami bőven el lettünk volna látva! ho hó! a hordókat megraktam kukoricával, négy újnyira a tetejükre tettem kávét, rizst, némelyikre mézet, túrót, ezek alá természetesen pléh lemezt kellett alkalmaznom. Skatulyáimra különféle neveket irtam, - a mi jeles cikk csak lehet egy szép kereskedésben - de jobbára üresek voltak. Ha kértek valamit, a mi nem volt: adtam abból a mi volt, annak a bizonyos cikknek a neve alatt;

ha a kávét föl akarták keverni, addig beszéltem nekik, mig elvontam őket onnan, hogy bele ne nyulhassanak. Rettentő állapot volt ez uram. A hideg lelt, ha láttam, hogy valami szamár ember egyenesen neki ront a hordóknak. Megvoltunk mégis. Jött a fizetési határidő. Itt is boldogultam. De volt is olyan könyvvivőm, a milyen soha sem lesz. Mit gondol mérnök úr, ki lehetett?

- Nem tudom.

Oda hajolt hozzám, s csöndesen a fülembe súgta.

- Paulina.

- Lehetetlen!

- Ő volt, - úgy tudott irni, számolni, calculálni, speculálni mint a világ első buchhalterje.

- Hát neje volt?

- Ki volt már csinálva minden, de még nem volt nőm. Egy kis testvére halt meg, ép azt kellett volna még két hónapig gyászolni. Csak úgy járt át hozzám anyjával.

- S azután?

- A dolog máskép történt, az isten máskép akarta.

Egy kissé elcsöndesedett.

- Mi történt? - kérdém kiváncsian.

- Keresztapám levelet irt Deszkásról, hogy rögtön menjek. Rábiztam mindent Paulinára s mentem. Tetszik tudni, hogy Róka István Deszkáson gazdag ember, igen gazdag pénzes ember, ez az én keresztapám. Felesége régen meghalt, csak úgy él egyedül egy kis unokájával. Rettentő fösvény, hanem tudja, hogyan kell pénzt szerezni. No, hát lementem. - Nagyon szivesen látott, pompásan ebédeltünk, finom borokat ittunk - szóval bolond lettem volna, ha boldognak nem érzem magamat. Mikor a kávéhoz értünk, behivott a belső szobába.

Kivett egy finom szivart, meg volt valamennyire tördelődzve, de jól szelelt s felségesen izlett.

- Te körösztfi, tudod, hogy anyádért mindig szerettelek - kezdé.

- Megálljon mérnök úr, előre kell bocsátanom, hogy anyám Rókáékkal rokonságban volt.

- Te okos fiu vagy - folytatá - hallom, hogy már kereskedésed is volna.

- Igenis - válaszoltam én - a minthogy már akkor szépen is mentem. A naponkénti jövedelem már akkor felment 30-20 forintra, pedig először 3 forintra mászott.

- Jó - de micsoda kereskedés?

- Vegyes fűszerkereskedés.

- Ahhoz sok pénz kell.

- Igenis.

- Neked pedig nincs.

- Igaz - de -

- Lesz, annyi, a mennyi kell; én mondom a keresztapád.

Gondolkozni kezdtem, hogy keresztapám tán örökösévé akar tenni. Máskép volt.

- Megházasodol.

No itt egy kicsit megijedtem.

- Neked gazdag leány kell -

No, már féltem.

- Ismered Honthyékat?

- Nem.

- Ott laknak a Duna-soron abban a nagy fehérzsalus úri házban. Pompás kertjük, szőlleik, földjeik vannak - azonkivül az öreg úrnak pénze - tudod, ha én mondom, akkor van a dologban valami. Ilyen ember mint én, nem hisz egy könnyen.

Nem mertem szólni semmit, de a szivem reszketett.

- Ott van három leány, gyönyörüek, különösen az öregebbik.

Nem volt egészen igaza - az ifjabbik volt a legszebb, hanem csakugyan szép leány volt nőm is.

- Azt megkérjük számodra.

- De ha olyan gazdagok - -

- Ne beszélj - vágott szavamba mérgesen - én állok elő. Honthy urnak tetszel. Volt üzletedben is, meg van veled elégedve. Én ajánltalak neki.

Meg kell jegyeznem mérnök úr, hogy keresztapám csakugyan pénzbeli összeköttetésben volt ipammal.

- A leány valamennyire büszke, - természetes is, mivel szép nevelésü, csinos és gazdag. Jól forgasd magadat. Kár, hogy nem hoztál magaddal diszesebb ruhát.

Ki találtam mondani, hogy hoztam.

- Föl fogod venni mindjárt s este felé elmegyünk. Vigyázz, iparkodjál, a többit majd elvégezem én.

Felöltöztem szépen - kimentem egy kicsit sétálni, átmentem a szigetbe, leültem egy fa alá - és elérzékenyedtem. Igazán nagyon szerettem Paulinát. Hanem mit tehettem?

Gondoltam úgy sem fogok tetszeni, elmegyek s aztán mihelyest haza érek, elveszem Paulinát.

Eleget voltam már bálban, láttam sok leányt, kényeset, nyájasat, büszkét, fecsegőt, tudtam is magamat hozzájuk alkalmazni, nem is féltem tőlök soha: ma mégis tartottam. No hanem beléptünk. Azt meg kell adni, hogy valódi nobel ház. Micsoda bútorok, tükrök, függönyök, kanapék, képek s milyen három leány! Alig találtam el hamarjában melyik a legöregebbik. Én a legkisebbik mellé akartam ülni, mivel attól legkevesebbet féltem, meg legnyájasabb is volt: de keresztapám odább taszitott és Szidi mellé ültetett. No jó, ez eddig van; - az ösmeretség ment hamar, megláthatták rajtam, hogy pesti vagyok, s értek egy kicsit a társalgáshoz; hanem nőmmel csakugyan mégis legkevesebbet beszéltem.

- Hermin - szólt apjuk a középsőhöz - zongorázzatok!

Hermin oda ült és zongorázott. A leány úgy megtetszett, hogy azt hittem ez a legszebb. Fölségesen tartotta a fejét, ajkai mintha mosolyogtak volna, de szomoruan, s szemei - óh ezek szép fekete szemek voltak.

Egy mazurka-polkát játszott.

Gondoltam egyet.

Fölkelek, meghajtom magamat Szidi kisasszony előtt, ő mosolyog, egy kicsit atyjára néz, az is mosolyog, a kicsi Vilma kacag - én könyörgök - s végre is diadalmasan táncolok. Nőm gyönyörűen táncolt - hanem velem könnyü is táncolni akárkinek. Kuma tanitványai ilyenek mind, azok értenek mindenféle lépést kis lépést, nagy lépést, csúsztatást, simát, keresztül huzót; mi tudunk táncolni kis lábuval, nagy lábuval, alacsonynyal, magassal, mint a jó cigány tud játszani akármilyen hegedün.

No, különben azt hiszem, Szidi megszeretett egy kicsit. Pompás dicső vacsorát kaptunk, a bor folyt, egy kicsit megfeledkeztem magamról, egész boldog voltam.

Elég az hozzá, a minek megkell történni, az hamar megtörténik. Én lementem csütörtökön, keresztapám pénteken elküdte Paulinának a 600 forintot kamatjaival együtt s egy levelet, melyben erősen megirta hogy Keresdi Lászlóról végkép lemondjon. Mit tehetünk róla, hogy az isten akarata volt! Vasárnap megtörtént a jegyváltás.

No, hanem most engemet is elhagyott bátorságom, oda lettem, szivem ugy fájt, azt hittem megbolondulok. Eszembe jutott minden, a szép édes órák mikor szegény Paulinát annyit elcsókolgattam s neki annyi sok édes dolgot elbeszélgettem.

Egyszer hittem is, hogy nem lesz az egész Honthy-históriából semmi: valaki levelet küld hozzám, melyet Szidi kisasszony irt volna Schindler jágerhadnagynak. Szerelmes levél volt franciául, de értettem valamit. Hm! most mit csináljak? - megmutatom keresztapámnak.

- Ostoba gyerek, hát nem látod, hogy csalás az egész komédia, irigyli az atyafi tőled a szerencsét.

S keresztapám nevetett.

Nőm irása csakugyan hasonlit valamelyest ahhoz a levélhez - hanem hiszen lehet utánozni az irást is. Schindler különben most Pesten van, kapitány s igen becsületes derék ember. Ma is jár hozzánk.

Föl kellett jönnöm Pestre, hanem feljött velem ipam is: jó is volt, mert másképp nem tudom nem mentem volna-é vissza Paulinához. Minél közelebb jöttünk az esküvőhöz: annál inkább éreztem, hogy szeretem azt a szegény leányt nagyon.

Kivettük ezt a mostani boltomat, az ipam fizetett mindent, én csak a megrendeléseket tettem. Irtam Triesztbe Emil Mollnak déli gyümölcsökért, ritka szép narancsokat kaptunk, zöld narancsot befőzve; irtam Hamburgba Mieting & compnak, onnan felséges rhumok érkeztek, cuba-kávé, pecco-thea, karaván thea; irtam Londonba Mr. Milnes urhoz, na onnan meg valami fölséges indigó-szállitmányt nyertem; irtam Breslauba, Leipzigba, Genfbe, Turinba, Milanóba. Mérnök úr, kedves mérnök úr a boltomat megnézheti akárki, az példány!

Az igaz - ha valaki elmondhatja: én elmondhatom hogy boldog ember vagyok. Kereskedésem szépen megy, kis leányaimat jól nevelem, nevelőnőt tartok a háznál, feleségemhez ma is jár zongora mester, de nem is bánom, bár ez sokba kerül - igazán pompásan játszik. Hiszen ha majd szerencsém lesz - mert elvárom. Ugy-e eljő?

- El el, megkeresem.

Igérnem kellett, mit tehettem mást.

- De aztán becsület szavát adja ám.

- Jó jó.

- Ott lakunk a kereskedésem felett az első emeleten, fő ajtó balra, van négy szép szobám, egy külön a segédeknek. Igen lekötelez mérnök úr ha egyenesen hozzánk tetszik szállani. Óh nőm örvend ha egy uri vendéget kaphat. Rokonaim szegény emberek, azok nem igen járnak hoz-

zám. Különben magam sem igen bánom. Feleségem intézi el az ilyen ügyeket. Nincs, nincs igazán, nincs semmi bajunk.

Egy hosszu sohajtás után fejét a falnak támasztá; a bevilágitó hold fénye mellett észre vettem hogy vendégem arca egész neki halványodott, s szemei meredten szegeződnek az átelleni saroknak.

Megvallom, találtam az egész beszédben valami olyast, melynél fogva nem igen gondoltam hogy a kis kereskedő olyan boldog lehessen.

- Ugy-e jól tettem - szólalt meg hosszú hánykolódás után, mikor már azt hittem, hogy rég elaludt - hogy igy házasodtam?

- Tudja isten, attól függ - -

- Ugy-e hogy szeretjük-e egymást?- vágott szavamba hirtelen.

- Igen, hogy neje milyen természetü.

- Kicsit indulatos.

- Mérges?

- Mérges.

- Féltékeny?

- Az épen nem, mehetek tőle akárhová, azt ki is jelentette, de egyszersmind azt is, hogy hozzá is járhasson akárki, a kinek becsületében ő megbizik.

- És jár valaki?

- Jár, különösen az a bizonyos kapitány, a kivel francia leveleket váltottak. Itt fekszik az ezredjök Pesten. Jó ember jó ember, de ezt az egyet még se szeretem. Ennek tulajdonithatom azt is, hogy nőm minden concertba elmegy, a német színházba jár. Szegény Paulin, bezzeg féltett ő, nem kötötte ő ki hogy én is eljárhassak akárhová, de hozzá is járhasson akárki. Ezt különben nem panaszképen mondom, erre barátim figyelmeztettek. Bezzeg nem bánta volna ő ha egész nap mellette ültem volna is. Concert, szinház összejövetelek? de még azt se szerette, ha valahová akartam vinni. Az igaz. Paulin jó feleség lett volna, hű asszony, takarékos, egyszerü, pontos, épen kereskedőnek való.

Nem szóltam közbe, hagytam hogy beszéljen. Beszédjéből szemlátomást vettem észre, hogy józanodik.

- Ön mérnök úr - kérdé - mit tett volna helyettem: Paulint vette volna el, vagy mostani nőmet?

- A melyiket igazán szerettem volna.

- Igaz.

Fölkelt, s ágyába feküdt.

- Nevettem a multkor - szólt ágyából kacagva - megyek az öregebbik leányommal a város ligetbe, leszállok a kocsiról hogy egy ismerősömmel beszéljek.

- Ilka - mondom - várj itt a fánál, el ne menj. S egyszer csak beszédet hallok.

- Kinek a kis leánya magácska, úgy-e Keresdy László úré?

- Igen - mondja kis leányom.

- Hát a papa?

- Ott van! mutatott felém.

Paulin odább hivta leányomat, vett neki gyümölcsöt, hagytam hogy beszélgessen, addig tartottam szóval barátomat. Láttam, hogy szegény Paulin minden gyümölcsnél megcsókolta leánykámat, megsimogatta ruháját. Nagyon megsajnáltam, kijött a köny a szememből. Hű lélek - ezért áldjon meg a jó isten. Ez szép volt.

S vendégem egyszerre fölült ágyában.

- Ugy-é szép eset? - kérdé -

Nem feleltem, hallgattam.

- Mérnök úr mit gondol mit szólna az a szegény leány, ha teszem azt, ez a mostani feleségem meghalna, pedig göthös egy asszony, utolsó gyerekével is azt hittem oda lesz - ha mondom igy történnék, s én oda mennék Paulinhoz, s azt mondanám neki: engedj meg angyalom, megbántam a mit tettem, nem én vagyok oka, felejtsük el a mi köztönk történt, légy te a második feleségem, úgy is te vagy az első szeretőm. Úgy-é szép lenne az tőlem?

S a kis kereskedő felkacagott, és sokáig erősen kacagott.

Másnap mikor vissza utaztak: láttam a feleségét úgy ablakon át. Sovány, beesett arcu asszonyka volt, pici orral, apró szemekkel, de igen diszesen volt öltözve. Azt hiszem fekete selyem ruha lehetett rajta. Férje úgy ült ott mellette a kocsiban, mint a ki csak épen azért ül ott, hogy az iskátulákra és a gyerekekre ügyeljen.

Mintegy három négy esztendő mulva sorsom csakugyan Pestre vitt. Gondoltam időmből kikerül, meglátogatom ezt a boldog embert.

Oda megyek a mondott helyre a Patkó utcába. Benyitok a kereskedésbe.

- Keresdy László urat megtalálhatnám? - kérdém egy elém siető legénytől.

- Bocsánat, már másfél esztendeje hogy meghalt. A borital miatt typhusba esett. Lehet szerencsém valamivel szolgálni, van jó theám, sajtom, szalámim.

- Ne bántsa ne bántsa - s elgondolkozva hagytam oda a kereskedést. Szegény pajtás - mondám - most vagy igazán boldog ember. -

Flóra vendége.

I.

Faluhelyen sokkal előbb megtudják mint Pesten, hogy az ősz már vége felé jár; a sűrűn egymásra halmozódott sárga vöröses falevél, a kopár mezőkön messze ellátszó boglyas bogácskóró, a tengeri földeken turkáló éhes, károgó varju csapat, a göröngyös, kátyus, sáros országutak - a napnak még olykor hevesebben sütő sugarai dacára is elvitázhatlanul hirdetik hogy hiába a tél innen-onnan a küszöbön lesz. A Duna síkjáról kezdik kiebb vontatni a csobogó malmokat, s a füstölgő gőzösök is egyre ritkábbakká válnak. Erdő, mező, folyam, néptelenné lesz, minden erejét veszti, csak az északi szél támad föl erősebben, s az egyszer megindult eső zuhog tartósabban, szakadatlanabbul.

A nagy városiak az időnek e szomoru változását már csak akkor veszik észre, mikor a sétálásra egyáltalában nem akar kedvező idő járni. Azonban a pesti előkelőbb uri házak ezen könnyen segitenek, megkezdik az estélyeket, házi bálokat. Ezek a mulatságok a falusi névnapokhoz, keresztelőkhöz nem is hasonlitanak. Itt az evés-ivás, a szabad jó kedv a fő, a házi asszonyság azért jár-kel mindenfelé, hogy vendégei eleget ehetnek ihatnak-é, s ha a dolog táncra kerül, akad-é olyan leány, a kinek nincs párja. - Pesten? - szóval, a pesti házimulatság más, itt evésre, ivásra, jó kedvre nem sokat adnak, azzal otthon lássa el magát mindenki, itt a fő a zongora, összeválogatott táncpárok, fényes nagy lámpák, hogy a finom ruhák, s finom arcok annál inkább szembe tünjenek.

Földesy Flórának minden báli ékitménye, s azon felül faluról hozott jó étvágya is rendben volt, hogy a nagybátyjánál ma estére egybehivott mulatságon a lehető diszesen jelenhessék meg. Úgy volt meggyőződve, de Nelli mama is megjegyezé, hogy: mindenesetre j ó l f o g s z k i n é z n i F l ó r a!

Cserényesen jól tudják, hogy Flóra kicsoda, egy derék jóravaló szegény leány, a kit Antos Pál pesti gazdag ügyvéd, a Földesy orvosnő bátyja ezelőtt két esztendővel vitt föl magával azon jó szándékkal, hogy majd a fővárosban nénje kivasalja, valódi kisasszonynyá teszi, hogy aztán akárkihez, bármilyen elegáns urhoz férjhez mehet. S ha egyszer visszakerül Cserényesre, megmutathatja, hogy mit tesz a fővárosi nevelés. Az orvos úr akkor is kikötötte, hogy csak addig hagyja ott, mig itt a vidéken szerencséje nem találkozik, valami jó falusi ember, mert szegény leánynak ilyen való. Meghagyta leányának, hogy vigyázzon, a dolgot el ne felejtse, mosson, varrjon, mint ide haza.

Felesége, a ki már akkor is beteges volt: oda súgta a leánynak:

- Mulass gyerekem, a nyomoruságot mindig elég időd lesz megszoknod.

Flóra megfogadta szülei tanácsát, de háladatosságból meg kellett a Nelli mama tanácsát is fogadnia. Az pedig más rendszer szerint élt.

Elvitte fürdőre, hogy a szép falusi leány kedvéért őt is észrevegyék, elvitte szinházba, vitte sétálni, általában kezdte ujra nevelni.

Flóra észre se vette, hogy halad, s alig jut eszébe a falusi szegényes otthon.

Azok a fiatal urak, kik Antosékhoz jártak, igen előzékenyek voltak iránta, s különösen egy magas, szőke ifju többször kitüntette. Ugyan az, ki Nelli mamának is valódi kedvence volt. Flóra nem árulta el, hogy azt az ifjut többre becsüli talán az egész Cserényesnél, de azért mégis örvendett, ha egyik-másik uj, úri barátnéjával róla is beszélgethetett.

Mondhatni ekkor kezdte a naplóirást.

Sok levelet irt haza is, de hazamenetelről sohasem szólt. Gondolta: vannak odahaza elegen, Mariska majd akkora már mint én - én itt maradok.

Arra természetesen nem gondolt, bizonyosan elfelejtette, hogy egyszer a gőbölyi ispánnal, a kivel a szinházban találkozott - igen nyájasan - a hogy már egy pesti kisasszony tud - enyelgett.

Pedig azon levél, melyet azon a reggel kapott, melynek estéjén a bál lesz: annak a nyájas beszélgetésnek az eredménye.

Flóra épen ruháit rendezgette, a legnagyobb gonddal vasalt, midőn a postás egy levelet nyujta át. A leány bár habozott, hogy előbb azt a kis fodrot vasalja-e ki, mielőtt a levelet felbontaná: mind a mellett anyjára gondolva, előbbvalóvá tette az olvasást.

„Kedves leányom Flóra!

A mint veszed ezt a levelet és elolvastad: azonnal kijelented Nelli nénéd és Pali bátyád előtt, hogy haza kell jönnöd. Megmondod: szivesen hagytunk volna nálok akármeddig, mert tudjuk, hogy igen jó helyen voltál, és szerettek, de a körülmények úgy szövődtek, fonódtak, hogy most már nem maradhatsz. Anyád is mondja de én is, hogy leányom keveset törődöl velünk, mióta hivunk már, s nem jősz. Egy napot se maradj tovább, a minek meg kell lenni, annak meg kell lenni. Köszönöm én a szives megtisztelő atyafiságot, de ha ott senki se vesz el. Azután meg hiába sok apró testvéred van, s anyád nem igen dolgozhatik, még a foltozást sem igen birja. Ha szeretsz dolgozni: dolgozhatol ám ide haza eleget, munka az van.

Különben örvendetes szivvel irhatom, hogy mostanában szép egy pár honoráriumot kaptam, a bárónétól egy tehenet, melyet azonnal neked szántunk. Sertvéseket is igért. Majd csak csinálunk valamit, üresen nem eresztelek ki házamtól; ha férjhez mégy: legyen valamid. Szép szerencséd akadt. Az a fiatal ember a ki megkért, úgy mondja ismer, s a kedvedért mindent meg fog tenni. Jóravaló ifju, szép állása van. Derék lenne ha a két kisebb testvéredet oda vehetnéd magadhoz; nagyot könnyitenél rajtunk, pedig oda veheted.

Egyébiránt egy szó mint száz, jöjj, éh szerdán a géresi állomásnál várlak. Semmi mentség, semmi megy még hajó; én tudom, ez az utolsó, s ha nem volna is utolsó: akarom hogy szerdán itt légy.

Szerető apád
Földesy János
orvos.

Flóra ott hagyott vasalást mindent, bezárkózott kis szobácskájába, mely a legkényelmesebben volt bebutorozva, és sirt keservesen. Nagy nehezen tudta magát rávenni, hogy estére csinosan felöltözködjék, és a táncolók közé vegyüljön.

Ott is sokszor félre fordult és sirt.

- Flóra kisasszony - szólt egy magas, igen elegáns szőke ifju, harmadszor szólitván meg Flórát, ki az ablakmélyedésbe huzódott, és a sürü függönyökkel majdnem egészen eltakarta magát - édesem maga nagyon szomorú.

A leány fölvetette nagy kékes szemeit, s pirulva fordult a kérdező felé.

Az ifju megfogta a leányka kezét, s édes hizelgő hangon folytatta.

- Az estély gyöngyének igy elrejtve, óh nagysád az még sem volt szabad -

- Holnap haza megyek - mondá Flóra teljes elérzékenyedéssel.

- És kit sajnál legjobban kis nagysádkám? kérdé billegő állással, minden megütődés nélkül, mintegy mosolygva az ifju.

- Nelli mamát.

- Azután reménylem engemet. Ezt a virágot eltehetem emlékül, - szólt, a leány hajába tüzött virág felé nyulva.

Flóra édes érzettel nyujtotta át.

- Talizmánom lesz - mondá mosolyogva, susogó hangon a hódoló. És szabad lesz-e egyszer fölkeresnem az én kis Flórácskámat?

- Mi messze lakunk.

- Ha tengerek választanának is el: akkor is elmennék.

S megcsókolta a leány kezét.

Flóra ijedten huzódott vissza s eltakarta arcát, hogy az épen mellette lejtő Nelli mama észre ne vegye.

Nehány perc mulva Flóra is táncolt, élénken boldogan, azzal a szép elegáns szőke urral, ki megigérte hogy ha tengerek választanák is el: akkor is fölkeresné, ki oly szomju vágygyal oly hévvel csókolta meg kezeit.

Hajnal felé mikor az estélynek vége volt, s a vendégek szétoszlottak, Flóra bágyadtan de nem szomoruan vetette magát kis kék bársonydiványára, édes elandalodással tekintett végig kedves szép butorain, még édesebben gondolt a leendő látogatásra, a csókra mely ott égett kezén, s egy lopott épen - szép fehér gömbölyü vállain.

Elhatározással kiáltott fel:

- Nem nem, senkihez inkább. Ha a jó isten Szinéry urat - nekem szánta; csak egyedül övé leszek. Vagy maradok inkább öreg leány, várok.

S omló könyek közt hajtotta le szép szőke fürtös fejét.

Harmadnap ő is ott ült a Hercules gőzös erkélyén.

Magas karcsu termetét szorosan testhez álló viseltes fekete köntös fedte, feje be volt takarva egy sötét barnás meleg kendővel, melyből szép metszetü kékes szemei, fehér, pirosas arca, hosszas finom hajlásu orra, s telt kicsiny ajka alig látszottak ki valamennyire.

Méla elgondolkozással nézte a mint a hó mind sűrűbben esik, s a habos, szürke, zavaros Duna egy-egy erősebb kanyarulatnál hangos locscsanással csapódik a fagyos partokhoz.

Végig gondolta lelkében a rá várakozó körülményeket. Azok nem igen voltak valami vigasztalók.

Cserényes elég nagy falu, máskor talán szebb is volt, mint a környéken akármelyik, de most mintha még mélyebben sülyedt volna előtte abban a sáros völgyben, melyben fekszik. Az utcák nyáron porosak, télen majd elveszni bennök a nagy sár miatt, sehol egy valamire való sétány, egy kis csinosabb köztér. A helység alatt elfolyó mellék Dunán rongyos paraszt ladikok, megrakva a szigetből átjövők zöldségével, burgonyájával, eleségével; a parton fecsegő piszkos mosóasszonyok s halászó iskolás gyerekek; lejebb a szőlők, a kis erdő, de most már ez is puszta, s ha puszta nem volna is - fűzé odább szomoru gondolatait - mit csinálna benne. Talán a kántor segéddel sétálgatna? Ezelőtt két évvel szivesen sétálgatott azzal is, most a gondolatára is is elkomorodott. Érezte, hogy az a világ nem az ő világa lesz. Máskor, ha pár

napi távollét után haza indult - alig tudott betelni az otthon édes örömével, most - csak búsulni tudott, pedig szülőihez, édes szülőihez ment.

Délután három óra tájban lehetett az idő, midőn a géresi állomásnál lévő kocsik között egy ismerős cséza formát pillantott meg, s mellette magas tetejü fekete kalapban s bő kávészinü köpenyben apját látta sétálgatni.

Szive elborult, sajátságos érzések futottak rajta keresztül, be kellett neki vallani, hogy az otthon nem költ benne annyi ábrándot, a mennyi levertséget az elhagyott főváros. Annak azonban mégis örült, hogy apja nem paraszt-szekéren, hanem csézán jött érte, e kis figyelem (meglehet inkább történetesség, de ő figyelemre magyarázta) jól esett neki, s szivesebben kereste össze pakkocskáját, hogy a hidon váró ismerősök felé siessen.

Atyja találkozott egy-két útas ismerőssel, azok közül egyikkel-másikkal kezet szoritott, egy pár szót váltott velök - s csak azután fordult ő felé.

- Nem hagytál-e valamit bent? nincs veled semmi bunda- vagy köpönyeg-féle? Hogy hogy? igy talán nem eresztettek el?

- Oh én bundában? mit gondol apám! szólt szégyenkezve a lányka.

- Utazhatsz még szürben is - válaszolt komoran az apa, s végig nézett saját takaróján, hogy mennyit lehetne abból erre az ügyetlen leányra adni.

- Ne, vedd rád - szólt, egy rongyos szürke köpenyt adván a leánynak - a kocsis elülhet úgy is, erős ember.

- Hiszen nem fázom - mondá Flóra, holott meglehetősen fázott, csakhogy a pesti életmód után átallott magára venni ily viselt gunyát.

- Hát csak hűtsd meg magad. Anyád is úgy betegedett meg.

- Hogy van mama? - kérdé a leány a legbensőbb érzéssel.

- Hogy? tán csak a temetésére készültél haza jönni?

Flóra apjára tekintett és sirva kapaszkodott föl az ülésre.

II.

Örömest szeretné az ember föltenni, hogy egy orvos, még egy falusi orvos is - nem lakhatik másutt mint valami jóravaló csinos cserép zsindelyes házban. E tekintetben tagadhatlanul Földessy Jánosnak is megvolt a maga igénye, de a sors sokkal előbb utjába vágott, semhogy fiatalkori ábrándjait valósithatta volna. Azon épület, melyben a cserényesi doktorék laknak, igaz ugyan, hogy a templom mellett van, de teljességgel nem tünnék fel még a faluvégen sem; hosszu alacsony hajtott ház zsuppal fedve, apró ablakokkal, melyek közül az utcára kettő nyilik, azok is azt hiszem jobb lenne ha másfelé nyilnának, mert a sokszor törött és papirossal beraggatott ablakokat legalább nem venné észre senki. Az utcára fekvő két szoba közül az egyik oly hosszu és keskeny, hogy szinte azt lehetne hinni: talán inkább is csak a fel s le sétálásra, mint sem lakásra van épitve. A benyiló csinos kis szobácska, de ezt, mióta Flóra kisasszony pesti rokonainál mulatott, sok mindenfélére használták. A leányok ide aggatták be szoknyáikat, bár tapasztalniok kellett, hogy e célra sem épen való, mivel a fehér alsó ruhákon a keményités megereszkedik, a szines szövetekre pedig mindjárt olyan forma rakodik mint a penész; az anyjuk az ebédről, s vacsoráról fönmaradt jobb ételeket is ide zárta.

Az az ágy, mely Flóra kisasszony eltávozta óta mindig ugyanazon állapotban volt, ma bizonyos változáson ment keresztül. Oda tették közelebb a kis cserép kemencéhez; az ágynemüeket bevonták tiszta fehér cihákkal; egyebekben is történt némi kis helyesebb elrendezés.

Ugyanis, az alsó szoknyákat leteritették egy nagy ócska szines ágyteritővel, a lisztes kosarakat pedig kivitték. Az a széles mély tál kolbász és hurka azonban ott foglal helyet a ládán.

E két utcai szobán kivül van még egy harmadik is, a nagy udvari szoba, hasonlókép apró, sötétes ablakokkal.

Itt lakik az egész család.

A hosszukás szoba butorzatát jobbára ágyak teszik; kettő a kemence irányában nyulik el egy gyerekeknek való kis ágyacskával, mely épen a kemence mellé szorult, egy másik, széles kihúzós nyoszolya az ablak mellett van az ajtó közelében. Elől a nagy fekete keretü tükör alatt erősen megviselt barna diván pihen, ha ugyan a gyerekek örökké nem henteregnének rajta, az ablaktól fölfelé régi pohárszékes almárium áll, egykedvü komorsággal tekintve a szoba közepén domináló nagy diófa asztalra.

Régi alkotmány, törött-kopott, de ódon faragványával nem tesz kedvetlen hatást a nézőre.

Az anya ott fekszik az ágyban, közel a fehér banya kemencéhez, előtte bölcsőben mintegy másfél éves fiucska rikoltoz: ringatná ugyan egy erősen barna képü, kissé bandzsal leányka, de ez is inkább a térdén fityegő könyvre gondol, melyből fejlóbbálva, sebes susogással hadar valamit.

A nagy asztalon közép termetü, vállas telt arcu, fekete szemü, mintegy 17-18 évesnek látszó leány gyúr süteménynek való tésztát, két kis fiu az ablaknak támaszkodik, egyik a tulsó épület eresze alatt gubbaszkodó galambokat sajnálja, a másik az iskolában hihetőleg mostanában tanult öreg betüket igyekszik pontos másolatokban gyakorolni a nedves ablaktáblákon.

Egy másik kis lány a tészta gyuró körül les sovár szemekkel, holmi maradék tészta darabokra.

Ül még valaki a varróasztal mellett a fél karszékben; csöndes merengéssel néz a pipájából szállongó füst után, s közbe-közbe egy-egy kérdést intéz ide vagy oda.

- Ad-e nekem abból a mit süt Katika?

- Adjon az, a kinek a diót hordja, - szólt duzzogva a kérdett.

A tészta gyuró leány nyájas elismerő pillantást vetett a karszékben ülő vendégre s egy elnyomott sóhajtással gondolt Gőböly felé.

- Föl se vegye ispán úr, gyerek ám az, hadd beszéljen, s törekedő szorgalommal sietett munkájában.

Az ispány mosolyogva keresett valamit mellény zsebében, meg is találta, de nem merte mégis elővenni; s mintha mi sem történt volna, félre simitá vastag homloka közepéig nőtt dús fürtös haját, feketés szakállát álla alatt össze csomósitgatta, mutató ujjával egyszer egyik, másszor másik orrlyukán egyet bökött, s erőset szusszant, s gondolkodott a fölteendő második kérdés felett.

Katika a mint a darabka tésztára hiába várt, oda sompolygott könyvéhez.

- Nohát, ha már annyit tanult abból a kátéból, - káté úgy-e?

- Az, - válaszolt a leány, s piros képecskéjét kedvetlenül szoritotta az ágy fejéhez.

- Jó; nos meg tudná-e mondani, diót hozok ha eltalálja, melyik van messzebb Gőböly-e Cserényeshez vagy Cserényes Gőbölyhöz?

S az ispán, mint olyan ember, ki elmés kérdést tett föl, nevetett, s nagy szabásu horpadtas orrán erőseket szuszogott.

- Én megmondom, - kiáltott oda a bölcsőnél tanulgató leányka.

- Jó félj, megmondod már! jobb bizony ha tanulod addig a dicséreteket, mert Sárkány Évi majd levet megint.

- Édes! - kiáltott siró hangon a sértett leány anyjához, Katika nem hagy békét, civakodik, - s nagyot rántott az épen már megállapodni kezdő bölcsőn.

- Kati, oda legyen az eszed a gyerekhez, - szólt fenyegetőleg a tésztagyuró néne, - s jó darab tésztát emelt föl bal kezével.

A beteg anya fölemelte kezét, utána igyekezett fejét is fölebb tartani - de mivel nehezére esett: megint elszunyadt.

- Jöjjön errébb Katika - folytatá jó kedvvel a kérdést tevő - mondok másat. Hát azt tudná-e, s ujra erősen bajlódott orrával - hm, hm - ördög egy nátha, ha ni - melyik nagyobb? - -

- Nagyobb nagyobb, Józsi bácsi - vágott szavába Katika, a maga náthája legnagyobb a világon, s röhögve ugrott félre nénje sodrófája elől.

- A hátadra szedek te pajkos, most mindjárt kövesd meg ispány urat.

Katika beugrott a nagy fehér kemence mellé s onnan kandikált ki jó kedvvel.

- Csakugyan veszett egy nátha, de ily nedves időben -

- Az bizony, nyáron is csak olyan az.

- Katka, - kiáltott nénje kipirult arccal, - te!

- Majd nem hozok máskor diót.

- Ha hozott is, azt is csak Flórikának hordja, tudom, hallottam, pedig annak ne féljen, ugy se kell ám mint ez ni, s orrára tette ujját, melylyel kétségkivül az ispánra célzott, - majd kell is annak a maga kukacos diója; adja Mariskának, úgy is az teszi el mindig.

Mariska leütötte lángba borult arcát, a szó elakadt nyelvén, s szivében szokatlan metsző érzés vergődött.

Az ispán kényelmetlennek találta helyét, kalapja után nyult, s magát ajánlotta.

A mint a mészárszék mellett haladna el, a szomszéd utcáról sebes hajtással fordul be a templom felé a báró hintója.

- A gőbölyi ispány úr, - szólt leányához Földessy orvos, a mint a templom felé kanyarodtak - bizonyosan nálunk volt, folytatá az orvos úr, s édes érzéssel rántott egyet kávészinü köpenyén, melyet a hó sürün belepett.

Flóra nem kérdezte ugyan, hogy hol? melyik? de az emlitett embert elég figyelemmel látszott keresni, meglehet félelemből, meglehet kiváncsiságból.

Vacsora után, mikor a gyerekek már látták, hogy több pogácsát csakugyan nem kapnak: sorba csókolták haza érkezett nénjöket, s a Pestről kapott ajándékkal ágyukba tértek. Az asztalnál csak hárman maradtak: maga az apa, Flóra és Mariska, oda lehet még bizonyos tekintetben számitani az anyát is, ki mióta láza és erős fogfájása valamennyire szünt: folyvást kérdezgetett egyet-mást Flórájától. Azonban ágyában csakhamar befelé fordult, s a társalgásban csak egyes nyögéseivel vett részt.

Mig a két leány halk suttogással a legközelebb lefolyt falusi eseményekről beszélgetett, az orvos kezdte megállapitani a kiindulási pontot a honnan a leendő házasságot legjobban szemügyre vehesse. Gőböly - elmélkedék - mindenesetre jövedelmező puszta, az öreg Fodor Illés igazi jóravaló uraság, ki tisztjeit nem szokta minduntalan háborgatni, gyermekei sincsenek, a kikért valami igen szüksége volna gazdálkodni. Nála a gazdatiszt egyáltalában csinálhatna magának egy kis öreg napokra valót. A lakás is elég diszes, s a szegény orvos itt ha hiu ember: okvetlen keservesen kikel saját rozzant, kényelmetlen vagy legalább szegényes minden disznélküli lakása miatt, de ő az effélékkel most épen semmit sem törődött. A leánynak kétségkivül jó helye lesz, mivel az ispány rendszerető modestus férfi. E lényeges tétel most minden egyebet háttérbe szoritott.

Fölvette tehát az asztalon heverő tollkést, annak egyik osztályát kinyitotta, s egy darabka kenyér hajat kezdett vele metélgetni. A kenyér hajat azonban már harmadszor is megaprózta: még se birta eltalálni a legalkalmasabb bekezdést.

A leányok utoljára addig susogtak, hogy beszédjök egész hangossá vált. Apjuk mindig arra várt hogy no csak ezt végezzék be, s aztán hozzá kezd; de azok mindig találtak ujat, minél-fogva a célba vett ügy csak érintetlen maradt.

- No gyerekek, kiálta föl végre, becsukván tollkését - az idő eltelt, azt gondolnám jó lesz ha lefeküsztök. Menj csak Mariska előre - ott háltok a kis szobában, mely ezentul ismét a ti szobátok lesz. Flóra itt marad nehány percre.

Flóra egész nyugalommal könyökölt az asztalra. Sehogy se tudta lelkét kiszabaditani az édes ábránd karjai közül. Nagy, álló kék szemei csöndes mélázással irányozódtak az átelleni két olajfestvényre, melyek közül egyik nagyapját (az anyai részről), a másik nagyanyját ábrázolta, hihetőleg azon korból mikor a házas felek még szeretik egymást annyira, hogy lefestessék magukat.

Az orvos úr oda ballagott feleségéhez, az aludt, mint mindig, ha csak ebben nem háborgatták; a gyermekek hasonlókép mind rég elcsöndesedtek.

Most még egyet köhögött.

- Te Flóra, ugyan mit szóltak Sándor bátyádék arra, hogy szerencséd kinálkozik?

Flóra egyet se szólt; mélázott tovább.

- Persze ők nem bánták volna, ha tovább maradsz is, - folytatá az orvos úr, fölebb-alább járkálva, képzelem hasznodat vették: Nelli nénéd tudom adott munkát?

No munka az van itthon is - és beteg feleségére és sok apró gyermekére gondolt, - pedig hallod, itthon sem maradhatsz ám valami sokáig.

Tovább sétált; s miután látta, hogy leánya épen nem válaszol: maga magának tette föl a kérdéseket és ezekre pontosan meg is felelt. Nem látta jónak, hogy a leányt ma mindjárt előfogja, meg akarta előbb vele ismertetni az ispányt, s azt gondolta hozzá: akkor aztán bizonyára magától eligazodik az egész. Ebben állapodott meg.

Leült a barna divánra, miután az egyik gyerek gömbölyü lábacskáit odább taszitotta pipa-szárával, s gondolkozott, hogy legöregebb leányának biztos kilátásba helyezett férjhez adhatása után a jó isten honnan fog Mariskának is egy jóravaló embert küldeni.

Akkor még marad két leány, - folytatá terveit - s három fiu. A leányok majd csak felnőnek akár hogyan, hanem a fiuk közt egynek mégis csak tanulni kellene. Itt megállapodott; az a kérdés hogy: de miből? erősen a szivére nyomult. Maga már ugy 50-55 éves lehetett, - tehát saját szavai szerint sietnie kellett.

Mariska e közben beütötte fejét félig az ajtón, s csak annyit szólt.

- Flórika jöhetnél-e már?

Flóra fölkelt, megcsókolta apját, oda tekintett anyjához s az ábrándokkal együtt kiment a kis szobába.

Mire Flóra mélázó arccal besétált a kis oldalszobába, ott minden a lehető csinosan el volt már rendezve; a kis varróasztal, melyet ez alkalomra a lakó szobából hoztak át, az ágy fejénél állott. Oda volt készitve a mosdó edény egy nagy cirmos mély tál, valami olcsó fajta tarka szappan s pár falusi kinézésü fésü; fogkeféről, hajkenőcsről s a pesti elegáns öltözködésnek egyéb kiegészitő részeiről ugy látszott, itt szó se lesz, se ma, se holnap. A gyertyatartó is - finom ezüst helyett - tiszta bár, - de csak közönséges sárgaréz volt, s a gyertya meg épen faggyu.

Mariska, hogy részéről a kényelmet tökéletessé tegye, az ágy széléhez két széket támasztott. Ezt máskor is igy szokták mindig, mikor együtt voltak, hogy a dunna le ne csuszszék.

Flóra az egyiket elvette s oda tette a kályhához. Leült s mélázott. Testvérje hamarjában levetkőzött, hogy ő kényelmesebben vetkőzhessék, s vidám fogvacogtatással vonta magára a duzzadt takarót.

Mariska lassankint, miután hiába melegitette meg nénje helyét háromszor is, nyugodtan elaludt. Flóra pedig még sokáig ott mélázott a hülni kezdő kályha mellett és sirt.

Nem volt nagyravágyó, de fogékony minden iránt a mi csak szép, elegáns, s kényelmes. Pesten külön szobát adtak számára, külön hált s olvashatott a meddig tetszett. Már szépen belejött a naplóirásba, a Pesten nevelt fiatal leányok e szomoru betegségébe, kezdett pontosan följegyezni minden érdekes eseményt: s most látta, hogy itt ettől is meg kell válnia. Mindent igen sivárnak talált. A szoba kicsiny, nedves festetlen, gerendázott, benne sehol egy kép, melyen a merengő szem örömmel nyugodhatnék meg, sehol csak egyetlen elegáns bútordarab, valami kis divánka vagy könyves szekrény. Az ablakok is szűkek, a fehér olcsó s régies függöny csak ugy minden cikornya nélkül lógott. A többi szobák még szegényesebbek.

Mit fog ide haza tenni, - elmélkedett tovább, hisz ugy is elegen vannak! fájt szivének, de be kellett vallania, hogy ő nagyon idegennek érzi itthon magát. Ő nem megy senkihez az egész faluban, régibb barátnéival már beszélni se tudna. Minek is ment Pestre? A másik karjára könyökölt, fejét lehajtotta és keservesen zokogott.

Megjelent lelkében az ott hagyott ábrándkép, az együtt töltött sok szép nap, a fényes tiszta elegáns család - - zokogva kelt föl, levetkőzött s alvó testvérét belebb taszitotta. Nem tudott elaludni.

Valami bot, vagy nyujtó félével félre piszkálta a kis rongyos fehér függönyt, kinézett a holdvilág sütötte szomszéd templomra s nyögő sóhajok közt nyugtalanul hányta-vetette szépformáju, fehér karjait, s hallgatta a csavargó bakter óránként megujuló kürtölését.

III.

Flóra már egész hetet töltött odahaza, s csakugyan nem ment sehová. A Rác kisasszonyok egyhangulag elitélték, s nem haboztak kimondani, hogy Földessy Flóra nem is kevély csak, hanem félbolond. Ugy jár-kél az utcán, mint a háborodott, fejét föltartja, kendőjét lehuzza egész szeméig, nem vesz észre senkit, nem köszön senkinek. A gőbölyi ispánnak levelet irt volna, hogy be se jöjjön, úgy is hiába, mert ő nem megy hozzá. A Szálkay kisasszonyok el-

szörnyüködtek azon, hogy Flóra levelet irt egy férfiunak, s kijelentették, hogy ők szóba se állanának vele.

A szegény leányt elitélte mindenki, saját testvére is meghidegült iránta, sőt szülei is ritkán voltak hozzá bizalmasok. Flóra dolgozott egész nap, mosott, varrt, vasalt, fölforgatott mindent, - pallót sikált, rendbe hozta az egész házat, szolgája volt mindenkinek, csak azt kérte ki, hogy a kis szobában maga hálhasson.

Mikor elvégezett mindent, s a gyerekeket lefektette: bevonult szobácskájába s bezárkózott. Elővette olyan a milyen iró szereit, az ablakra, hogy senki be ne láthasson, rá teritette nagy kendőjét s folytatta rejtegetve tartott naplóját. Azt hitte, senki sem törődik vele, s ő legkedvesebb vigasztalójával háboritlanul társalog.

Meglehet elfelejtette, hogy az evangélikus pap leánya, Judit átellenben lakik velök.

Judit kisasszony abban a korban volt már, mikor a leányt még a legudvariasabb s legkevesebb igénynyel biró fiatal ember sem tartja fiatalnak. Fölül volt a harmincon s miután egy nagy betegségen ment volna át, erősen hizni kezdett. Valaha különben szép lehetett. Szemei elég tiszta fényüek, nagyok s jó szivre mutatnak, orra kissé vastagos, de mikor nevet: az arc kövér arányainál fogva szabályosabb kifejezést nyer, ajka telt, azonban mint az ilyen korban szokott lenni, már inkább kékes mint pirosas; fogai igen szépek, mely előnye által az egész arc kedvező benyomást tesz a nézőre. Háta a sok irástól görbés, meghajlott.

A pap kisasszony, a mint a faluban nevezték, az első napokon csak arra volt kiváncsi, hogy Flóra milyen? micsoda divatot hozott Pestről? s ha óhajtása e tekintetben kielégittetést nyer, hihetőleg megnyugszik, hanem midőn minden leselkedése dacára se láthatta a leányt napokig, magába merült, s tépelődött, hogy mi baja lehet, nem volna-e jó ha meglátogatná?

E közben észrevette, hogy Földessyéknél valaki az utcára nyiló kis szobában éjfélig fengyertyáz. Nagy városon az effélén senki sem ütődnék meg, de falun, hol a tisztességesebb családok már 10 óra előtt lefekszenek, ilyesmi tudakozódás tárgya.

Judit kisasszony azt hitte, legillőbb lesz ha egyszer Földessyékhez átlátogat s akkor bizonyosan megtudja, ki a gyertyázó s mit csinál.

Vasárnap délutánra határozta az időt.

Földessyéknél csak Flóra volt otthon, Mariska átsétált Rácékhoz, ő jól volt velök. Azoknál ilyenkor egész társaság szokott összegyülekezni. Ott volt a jegyző, a gőbölyi ispán, Halomvárról egy városi hivatalnok, a vidékről ez vagy amaz a fiatal úr, s mulattak. Nagyon jól el lehetett itt az időt tölteni. Rácné asszonyság egy gazdag, de megbukott mészáros özvegye maga s leányai kedvéért is kereste a barátságot s igen szivesen vette, ha a fiatalok fölkeresték vendégszerető házát.

Mariska most itt mulat egy igen szép társaságban. Földessyné az ágyban fekszik, férje valahol a betegeknél jár, vagy a báróéknál companista, Flóra pedig ott ül a fekete kanapén s olvas valamit édes anyjának.

- Ki az, - kérdé fölvetve szemeit a könyvről.

Oda künn Judit kisasszony még egy kicsit megszoritja kövér álla alatt a szép zöld csiku selyem kendőt, elég bő szoknyáját itt-ott meghuzogatja, s hosszu elszorult sóhajtás után, mely alatt sokat veszt egészséges, piros szinéből, ismét kocogat.

- Itthon vannak, - szól a konyha ajtóban álldogáló cselédhez, ki nagy - vasárnaphoz nem illő közömbösséggel falogat valamit.

- Hát, - úgy tartom.

- Tessék - hangzott onnan belül.

Judit kisasszony, bár igen csinos mondókáját bátran elszaporázta: Flóra mégis látható egykedvüséggel kinálta meg üléssel, s úgy tetszett: nem igen örül e látogatásnak.

- Az előtt persze nem igen ismert engem kedves Flórácska - folytatá, no én egyátalában nem szeretek menni sehová sem; addig is még édesanyám élt sok elfoglaltatásom volt, most pedig az egész ház épen csak hogy rám nem szakad. Hanem tudom, hogy Flórácskához azért mégse lett volna szerencsénk, bár most már egész hozzám illő.

Flóra meghajtotta fejét s féloldalt egyet nézett. Judit kisasszony folytatta:

- No én gondoltam, a kik Pesten növekednek egy kicsit büszkék, igen, midőn haza jöttem Győrből, mert ott voltam két évig neveldében - -

Judit kisasszony egy percig megállapodott, hirtelen végig haladt elméjében azon sarkaló vágy: jó lesz tán elbeszélni, hogy édesapja testvérénél lakott, ki egy odavaló gazdag buzakereskedő megbizottja, s mivel kiadná az idő: egyebeket is. Nem tette, haladt tovább.

- Nekem is azt vetették szememre, hogy kevély vagyok. Persze csak nevettem. Megfogadtam, hogy nem megyek sehová inkább, semhogy müveletlen néppel barátkozzam. Mi tanultunk franciául, a Macsek gramatikáját használtuk és kegyetek?

Flóra kissé elpirult, s hátra fogva kis kezét felelt:

- Én nem tanultam franciául.

- No tudja édes Flórácska sohase busuljon érte, itt falun nem sok hasznát veszi az ember. Hát nem tanultak? kérdé Judit kisasszony édes mosolylyal, melyből nyiltan kisugárzott az a megelégedés, hogy e szerént tehát én mégis csak többecske volnék Földesy Flóránál.

A kérdés olyan képzelhetlenül volt feltéve, hogy Flóra megint zavarba jött.

- Nem, én nem tanultam.

- Hát irálytant? Oh az nehéz egy tudomány, de én pompásam megtanultam, máig is megvan minden dolgozatom. Irtam egy igen szép tájleirást a Rába vidékről, Karó ur különösen kitüntetett érte.

Judit kisasszony elpirult, kövér arcaira egy kiesni készülő méla köny nézett; zsebkendőjét elővette, s nyakán, fején, közbe titokban szemén is egyet törült.

- Mi verseket is tanultunk, egynehányat azt is irtam. Ne féljen édes Flórácska, nem dicsekedésből mondom, csak jól esik, hogy kibeszélhetem magam. Oh, valamikor szép készültséggel birtam, az intézetből úgy léptem ki mint kész nevelőnő, de mit ért? ide haza más föladat várt rám, tanulmányaimat felejtgetni kezdtem. Legelőbb elfelejtettem a földrajzot, pedig azt tudtam legjobban.

S olyan pillantással tekintett a nedves házikó falaira, mintha azokon valami ismeretes földabroszt keresne.

- De azért néha repetálok; Sándor valahányszor haza jön Halomvárról; megcenzeal, utba igazit, s én megint úgy érzem magam mintha a nevelőintézetben volnék. Irt-e már tantársainak? én folyvást levelezek néhánynyal. Ezek a levelek itt e falun egyedüli élményeim. Meg kéne tán bolondulnom, ha néha az iráshoz nem folyamodnám.

Flóra úgy találta, hogy e szavak panaszos szive érzelmeivel épen összhangzanak, s szólt:

- Hát nem szokott a kisasszony - -

Judit kisasszony szeretett volna valamit kérni; egész ajkán volt már a tegezési ajánlat (e szokása az intézetből maradt) de Flóra tekintetét még nem találta elég melegnek, várt, de jól érezte magát, szive csak ennyire édesen is régen dobogott.

- Sehova se megy látogatóba? - egészité ki Flóra kérdését.

- Oh, ugyan kihez? itt, édes Flórácskám? s szánakozólag mosolygott.

- Rácékhoz, Szálkayékhoz, Marjosékhoz.

- Hagyja el, édes angyalom, az én lelkem nem csufolódásnak való.

- S azok csúfolódók?

Judit kisasszony szomoruan mosolygott.

- Nem bánom, igaz én csak egy szegény pap leány vagyok, rozzantas épületben lakunk, ők tegyék a mit akarnak, csufolódjanak, én tudom, hogy tiszteletükre nem szorulok soha, - barátnőim, a kik között pedig előkelő uri családok leányai is vannak, a legszebben emlékeznek meg rólam mai napig is.

Flóra közelebb könyökölt hozzá, melegebben tekintett a szegény pap leány fényes kék szemeibe, s szivesen várta, hogy mit beszél még el életéből.

- De mulatságokba csak el tetszik menni?

- Egybe sem. Apámmal ketten vagyunk; ő el van foglalva egyre dolgaival, én üres időmet olvasással és irással töltöm.

- S mit tetszik irni? - kérdé Flóra mohón, azon gondolattal, hogy Judit kisasszonynak is van bizonyosan naplója.

- Mit?

S nevetett, s egy percig szomorun tekintett maga elé.

- Igen, - válaszolá Flóra.

- Pörös iratokat, veszekedéseket, számadásokat, kivonatokat, választ, ellenválaszt, föllebbezést, oh a jó isten tudná miket, a hogy akad. Sándor néha egész hétre valót hoz, néha meg egy hónapig is alig kerül valami.

- S ki számára irja kisasszony?

- Ügyvédek számára, a főbirói hivatal számára, meg a kiktől Sándor munkát kap.

Flóra elgondolkozott, s szeretett volna Judit kisasszony nyakába borulni.

- S pénzt keres, úgy-e, - kérdé a leány félénk pirulással.

- Pénzt biz édes angyalom, azt keresek. Kikerül belőle ruházatom, de még apámat is megmeglepem néha egy kis ajándékkal; a többin könyveket szerzek, irószereket, s egy pár krajcárt megtakaritok.

Flóra eszében egy édes terv villant meg.

- S kaphatna más is munkát? - tudakozódék szorongva.

- Oh igen; de attól függ, kinek kinek milyen irása van, s érti-e az ortographiát? Az olyan gömbölyü irást mint az enyim, nagyon szeretik. Flórácskának nemde hegyes irása van. Ismerem az olyat, új methodus. Maradok a régi mellett.

Flóra egész nyugodtan mondá magában, hogy ő bizik irásában.

- S kit kell e tekintetben megkérni?

Judit kisasszony Flórára tekintett s vidor mosolylyal kérdé:

- Talán - -

- Nemde - -

- Úgy-e eltaláltam?

- Szivesen tenném én is, ha - -

- Ma este hazajön Sándor, meg fogom neki emliteni. Tehát dolgozótársak leszünk, s édes kacagással ugrott fel.

- Ha elvállal?

- Ezer örömmel.

S a két leány szives barátsággal borult egymás nyakába.

Flóra oda hajolt anyjához, sugott neki valamit, s rábeszélő nyájassággal fordult Judit kisasszony felé.

- Úgy-e, szabad egy kicsit a kisasszonyt az én kis szobácskámba beinvitálni.

- Oh! nagyon örülök rajta.

És sietve indultak a mondott helyre.

Útközben összeölelkeztek, s a p e r - t u t elcsókolták.

- Jaj! édes Flórácskám, - kiáltott őszinte bámulattal Judit kisasszony, hiszen ez a te kis szobád valóságos kis paradicsom. Nézze meg az ember! Te, te kis angyalom ezermester vagy. Ki csinálta ezt a függönyt?

- Én; elfejtettem egy kedves szoknyámat. Nelli néném től kaptam, gondolám nagyon szép ez nekem, úgy se viselem ezt itt falun, legalább földiszitem vele szobámat.

- Hát az az aranyos fa ott?

- Közönséges deszka, beragasztottam aranyos papirossal, most egész olyan forma, mint a minő pesti szobámban volt.

- Minő kedves kis asztal - s Judit kisasszony föl akarta hajtani róla a takarót.

- Az istenért, édesem, ugrott oda Flóra nevetve, ne bántsd.

- Miért?

- Mert csak közönséges kis fehér fenyőfa asztal. Bevontam ezzel a kis horgolt abroszszal, s igy most szivesen nézem.

- Hát ez az ágyteritő? - kérdé ujabb csodálkozással Judit kisasszony.

- Pesten horgoltam.

- Gyönyörü. Én is tudok ilyet készíteni, de nincs időm.

Judit kisasszonynak fájt, hogy neki nincs ily szép horgolt ágyeritője, s kedvetlen mélázással eresztette le szemeit.

- Készitek egy szép szőnyeget is az ágyam elé, - mondá Flóra édes tervezgető érzéssel. S ha valamikor le találnának jönni Pestről, Nelli néni itt hálna.

Flóra, midőn a Nelli nevet kiejté, a vendégek mellé oda gondolt még egy ifjut is, ki megigérte, hogy egyszer lejön látogatni.

Judit kisasszonynak jól esett, hogy könyvszekrényt nem lát sehol, s igy könyvek dolgában Flóránál boldogabbnak mondhatja magát.

A két leány különben mindinkább kezdett bizodalmas lenni egymás iránt; sokat beszéltek olyat, a mi szivüket néha odább taszitotta egymástól, de többet, mely egészen összekötötte.

Késő alkonyatkor váltak el.

Flóra elkisérte a papék kapujáig, ott megállva várt, mig Judit valami rég megkezdett, de még be nem végzett dolgot ki nem fejt.

E közben a Duna felőli utról két ifju kanyarodott a paplak felé, s Flóra Juditnak búcsúra nyujtá ajkát és kezét.

- Sándor, - kiáltott Judit kisasszony, jer csak, siess, jó estét ispány úr, jó estét, remélem hozzánk tetszik...

- Nem, a jegyző felé, - válaszolt, csak úgy rézsut tekintve Flórára, s átvágott a túlsó oldalra.

- Jó estét, - köszönt nyájasan Sándor, a félig ismeretlen leánynak.

- Jó estét.

- Földessy Flóra, - szólt Judit bemutatva barátnéját öcscsének.

Nem volt világos est, de a hó mindig ad egy kis világosságot, s igy a két ismeretlen egy pillanat alatt végig vihette szemét a másikon.

Azután csakhamar elváltak.

Sándor magas, nyulánk barna ifju volt, talán kissé fekete is, szép egyáltalán nem; de arcában mégis találhatott a néző valami olyan vonást, a mely után bizton mondhatta; ez az ember tetszik nekem. Pontos, szorgalmas jóravaló ember lehet.

A szokott esteli időben Flóra ismét egyedül mélázott szobájában. A kis asztalkáról le volt véve a horgolt abrosz, s helyette oda rakva egy csomó iró szer. A cserép kemence elég kedves meleget árasztott szét, s a leeresztett függöny még akkor is kellemes árnyékot vetett volna, ha ezt a gyertya vékony pislogó világa nem eszközli. Flóra kinyitotta naplóját, s igyekezett magának számot adni a napi eseményekről, benyomásokról; azonban ama valódi igaz őszinte érzés, mely szivét ma este elfoglalta: képtelenné tette őt, hogy csak egyetlen pontot is irjon a napló emelkedett nyelvén. Bele-bele tekintett, s félre téve fölkelt, az ablakba könyökölt, nézett, merengett sokáig s különösen két dolgot vett komolyabban észre: először, hogy a falusi csillagok vannak olyan szépek, mint a városiak: másodszor, hogy a hideg itt sokkal metszőbb ennél az ablaknál, mint Pesten.

Mély, de teljességgel jól eső sóhaj után visszavonult asztala mellé, előkeresett fiókjából egy rózsaszin boritéku levelet, egyes lapjait átfutotta s elhatározta, hogy még ma válaszol.

Irt:

Cserényes, dec. **. 18**.

„Kedves imádott Aureliám!

„Megengeded-e szeretett angyalom, hogy levelemet naplómnak egypár töredékével kezdjem? Lelkemen ma oly szokatlan érzés ül, hogy ha reggelig gondolkozom is itt e csöndes kápolnácskámban; talán még se birnék kibontakozni tépelődő gondolataimból. Oh! ez a falu megöl engemet, oh! bizonyosan megölne, ha az egek véletlenül egy igen-

igen nagybecsü barátnéval meg nem ajándékoznak. Benne fog lenni naplómban okvetlen, s onnan lehetőleg meg fogod ismerni. Csodálatos egy teremtmény! emlékszel-e a „Fekete fal titkai”-ban Eleonórára? mintha csak őt látnám Richter Juditban. Lehet, hogy még ma irok róla. De most levelemet kezdem.”

Flóra jónak látta a leirandó részletet még egyszer átfutni, azért lehet, hogy az ortografiai hibákat, ha maradt volna tán kijavitsa, s egy-egy nagy betü körül némi előnyül szolgáló változtatást tegyen; lehet hogy csak azért, mivel gondolataiban elmélkedéseiben gyönyörködött.

Ismertem nőket, - e nők mind hajlott idejüek - kik naplójuk olvasása alatt tartós sürü könyeket hullattak, úgy annyira hogy itt-ott az érzékenyebb helyeken édes, fuldokló zokogásba törtek ki. Kezökkel előre intettek, hogy hasztalan minden vigasztalás. Egy rokonom nyakamba is borult s megvallotta, hogy nem fog többé hinni és szeretni soha!

Az olvasás Flórán is szembetünő változást tett. Szép fehéres arca kigyuladt, szemei megkönyesedtek, telt ajkai félig nyitva maradtak, feje előre hajlott, általában egész lényén meglátszott e költői foglalkozás tompitó, gyengitő hatása.

Erős, hosszan tartó sóhaj után, mely alatt tekintete a képzelet ködös távolába merült: egy szép A betűvel megkezdte a napló töredéket:

- „A sors érzem igen kegyetlen hozzám! Reményeim ez édesen daloló madarak egyenként hagyogatnak el, s én mint a tél hideg hóboritékával, egyedül maradok kétségbeesésemmel. Itthon vagyok! Oh! Istenem, minő itthon ez! A falu unalmas, néptelen, nincs sehol egy résztvevő lélek, ki előtt feltárhatnám szivemet. Anyám e jóságos angyal örökké betegeskedik, s vele alig lehet néha szólani egyet kettőt. Mindig fájt a foga. A beszéd neki orvosilag meg van tiltva. Apám egy mogorva, zord lélek, aki nem ismer, szivem szava ellenére oly emberhez készt nőül, kitől jobb részem jéghidegséggel fordul el.

Oh! ki ez a mindennapi alak! ez anyagi teremtmény? A gőbölyi ispány. Miután haza kellett jönnöm, ott hagyni paradicsomomat (itt egy egész lap kimaradt.) engedtem a parancsnak, de megesküdtem az égre, hogy inkább meghalok, mint másé legyek. Minő szemek azok, minő alak, minő sziv! Ha az úton igen össze nem gyürődött volna, elküldeném neked photografiáját (ez megjegyzendő ujabb közbe szurás a naplóban.)

Eljösz, láthatlak még szőke ifjam szép hajnalcsillagom! egyszer, hisz égő ajkaid forró esküvel erősiték, hogy soha nem felejtesz el s meglátogatsz. Igen is hiszek neked mint az ég angyalának, te lész reményem pusztaságomban, te lész világom, balzsamom e csöndes rejtekemben.”

Mi alatt e sorokat tisztázta Flóra, ujra esküvést tett, hogy nem fog senkihez menni, egyedül csak hozzá az imádott ideálhoz. Ez esküvés után pár lapot, melyet igen érdektelennek vélt - odább forditva, azon szakasznál állapodott meg, mely nővéréről, Mariról szólt. -

„Erdős József úgy látszik átlátta, hogy szivem nem neki van teremtve, s nővérem Mari felé fordult. Mari jó leány, csak közönséges müveltséggel bir ugyan de testvérem, s ha kevésbé értene is ő engemet, szeretnem kellene, s én valóban, szeretem is. Látom hogy a gőbölyi ispány neki van teremtve - hajlanak egymás felé, - szerencsém, legalább atyám nyugodtan hagy.”

*

„Oh mi vár rám ez elhagyatottságban! Ti falak! váljatok értelmes lelkekké s szóljatok hozzám. Lelkem társ után eped. Ti fellegek ott a magas távolban! nem hoztok némi vigasztalást lelkemnek? nincs e sziv, mely felém fordulna szeretetével!

Oh édes Aureliám! hidd el, hogy azonnal eszembe jutottál, mihelyt e gyászos sorokat leirtam a te vigasztaló, mosolygó arcod jelent meg előttem, s még álmaimban is a te karjaidon járkáltam, (ujabb beszövés.)”

Flóra érzékenyen szemlélte, hogy vékony gyertyácskája mintha csak egy láthatlan szellem, egy pokoli daemon ette volna meg: rögtön utolsót lobban; kénytelen volt tehát naplóját betenni s az iró-szerekkel elzárni a fiókba.

Azonban látható könyebbüléssel tekintett a fehér ágy felé s azon pontokkal foglalkozva tért aludni, melyeket holnap Richter Sándorról, az általa is érdekesnek talált ismeretlenről (gyermek korában jól ismerte) irand.

IV.

Cserényesen túl éjszaknak, Halomvár felé, a tájék mindegyre szépül; fokonként emelkedő hegyek váltják fel egymást - a kisebbeken szőlő, a magasabbakon cserjés, majd észrevétlenül sürü erdő terül el.

Itt-ott egy-egy révész vagy csőszház, odább a dombon szinnel ellátott csárda tekint le az országutra; belebb az urasági majorok tünnek elő, helyenkint kimagasló gazdatiszti lakásaikkal. A főútról szüntelen elágazó mellék-, gyalog- és kocsiutak kanyarodnak le, föl - meg-megkerülve a partosabb oldalt; itt egészen elvesznek a laposban, ott éles kerékvágással tünnek ki a meredek kapaszkodóról.

A Messzelátó csárda felül Gőbölynek, lármás döcögéssel fordul be egy paraszt fuvaros-kocsi. Az az úr, ki minden kanyarulatnál fölemelkedik, s óvatos előrelátással arra az oldalra dül, mely a dombra fekszik: Richter Sándor.

Vékony fekete köpönyegén átszalad a csipős reggeli szél, de a meleg tiszta decemberi sugár is ellentállás nélkül oda talál fedetlen nyilt arcára. Az ifjú édes gondolatokkal nézi az egyenként elmaradó pusztákat, s biztos ismerettel várja a nagy kiálló tölgyfát, mely már épen a gőbölyi major határául szolgál.

Amott látszik a puszta épen.

Ritkás erdőcske fekszik a déli részén, ennek aljában egy-két cselédház s a granarium. A tisztilakot könyen meg lehet ismerni a magas nyárfákról, s a kis halas tóról, melyek mint egy diszéül vannak a különben csekély területű majorkának is.

- Vissza te! ördög az inatokba - kiált az ispány a pajta ajtajából arra a két komondorra, mely az erdő felül kocogó kocsi elé rohan.

Richter Sándor már jó messziről mosolyog, ugyanazt teszi az ispány is.

- Erre forduljon kend - utasitja ez a kocsist, - arra el van árkolva az út.

A kocsizörgés zajára minden cseléd kidugja fejét a konyhából, maga az öreg néni is kidöcög.

- Jó reggelt Éva néni; - köszön szivélyesen a vendég, mi közben az ispány is oda ér.

- Ne szólj semmit, - mondá az ispány barátjának, s szivélyesen rázta meg kezét. Oda a kancelláriába, magyarázá a cselédnek, ki a kocsiról leemelt böröndöt a nagy szobába akarta vinni.

Bent a kancelláriában élénk tüz pattogott, az asztalon vad sült s más reggelihez szükséges kellékek hevertek, melyek vagy azt mutatták, hogy a gazda még nem reggelizett, vagy azt, hogy mind ez a várva várt vendég számára van oda készitve.

A két jó barát a mint helyet foglalt, sokat jelentő mosolygás után egymásra tekintett.

- Széna-e vagy szalma? - kérdé az ispány szorongó szivvel.

- Szeretnéd, ha egyszerre megmondanám?

- Nem épen.

S mélyebben tekintett társa arcába.

- Egyébaránt mindegy. Jóformán úgy is megbántam az egész dolgot. Természetesen a kisebbet, hogy is adnák az öregebbik előtt; mindennek az a nagyfejü jegyző az oka.

Fölkelt s sebesebben járt fölebb-alább.

Sándor közelebb ült a tüzhöz, egy darabot tett rá s mosolygott.

- Némely ember holtig szerencsétlen - folytatá az ispány, akármihez fog: bele bukik. Gondold csak, az éjszaka az a szép borjastehén, a mit Cec gazdájától vettem, hastól együtt megdöglött. Még akkor vettem, mikor Flórával biztattak. No különben ezzel is kevesebb bajom lesz. Hát az öreg mit szól? pedig ő mindig szives volt hozzám. Akár hányszor haza hoztam Halomvárról, azt a kis kocsit is, ott van a szinben, majd megmutatom, vele vettem, be is füzött az a kutya Mözer; drága is, rosz is.

Sándor csak hallgatott s az ispány beszélt tovább.

- Mit hozott fel a doktor? nem adja, ugye? persze - - de hát beszélj.

- Flóra tisztel, - szólt Sándor.

- Micsoda te? Flóra vagy Mariska, - kérdé izgatottan.

- Flóra.

S az ispány egy percig elgondolkozott, hogy nem lett volna-é jó még egyszer ott szerencsét próbálni, s azon meggyőződésre jutott, hogy mindennek az a nagyfejü jegyző az oka.

- Hogy mondta, hogy tisztel, - tudakolá nyugtalanul az ispány, már hogy, milyen formán? - Beszéltek rólam? - kérdezősködék.

- Igen; jóravaló derék embernek tart.

Az ispány fölveté hajas fejét - s minden gondolata Flóra körül öszpontosult.

- Hej Sándor! hanem az is leány ám! Sokat beszélt veled!

- Azt hiszem, igen.

- Hisz persze te jártasabb vagy a leányok körül! s kedvetlenül fogta össze két orrlyukát.

- Szereted-e Marit? - kérdé Sándor.

Az ispán mintha álmából verték volna fel, értelmetlenül dadogott valamit.

- Egyenesen, őszintén felelj!

- Hisz ha úgy se kapom meg.

- Mari jó gazdasszony lesz, okos, ügyes leány, s amellett igazán csinos.

- Tudom.

- Flóra nem illett volna hozzád.

- Mért? - s egészen oda ült Sándor mellé.

- Annak más forma ember kell.

- Tán te akarod elvenni?

- Én? hogy gondolsz ilyet? ha hozzád nem jött, majd hozzám eljön. Mi vagyok én? fogalmazó - eredj!

És Sándor édes keserü érzéssel, gondolkodott a fölvetett themáról. Úgy találta, hogy Flóra igen szép leány s a mellett olyan müveltsége van, hogy akárkit is boldoggá tehetne. Fejében sok minden összezavarodott, s a megbizatásról az ispánnal együtt egészen megfeledkezett.

Reggeliztek, rá is gyujtottak, hanem arról a bizonyos tárgyról, melynek eredményét kellett volna előadni: hallgattak. Sándor nem akarta érinteni, az ispán pedig nem kérdezte.

Azonban Sándor távozási ideje közeledett. Még egyszer rendezé dolgait s némely pontokat terjesztett barátja elé.

- Tudod-e azt hogy igazi szeretet nélkül a házasság: szerencsétlenség.

- Bizony!

- S hogy a kit elveszünk, azt szeretni is tartozunk.

- Úgy van.

- Barátom, akkor aztán ki ám a fejből minden haszontalan gondolattal.

- Miért mondod ezt?

- Te, úgy látszik, Flórát most is szereted.

- Azaz, hogy - -

- De Mariskát megkéretted.

- Meg.

- És ha hozzád jön?

- Természetesen elveszem.

- Határozzatok hát időt a doktorral, hogy a lakodalom mikor legyen.

- Nekem mindegy, - mondá az ispány olyan forma fejmozdulattal, melyből azt is ki lehetett volna magyarázni: No Józsi úr, Mariska tehát a tied.

- Hát oda adták? - kérdé barátját.

- Oda, de nagy bajjal. Maga Flóra beszélte rá Mariskát, hogy menjen, ne nézzen ő rá, ő úgy se fog férjhez menni soha.

- Szegény leány! s te valjon miért?

- Azt nem tudom.

Sándor elmélyedt, az ispány pedig megfeledkezett az örömről.

- Kár az a leány, - mondá az ispány, remek egy asszony lett volna belőle.

- Az lesz Mariskából is.

- Én azt tudom.

Délután mintegy négy óra lehetet már, midőn Sándor a halomvári uton haza felé tartott. Az ut széli két sor lombtalan akácfa, távolabb nyugotnak a szegesi kopár hegyek, keletnek a Duna felé lefutó völgy mind sokkal ismeretesebbek voltak már előtte, semhogy nézésükbe mélyedt volna. Lelkében egy ismeretlen világ kezdett egyes pontjaival feltünedezni, nem volt ábrándos

ember, ellenkezőleg társai nagyon is reális gondolkozásu szorgalmas ifjunak tartották, most mégis mindenre inkább gondolt, mint a holnapi megcsomósodott munkára.

Egy pár női kép merült fel képzeletében.

Igyekezett magának számot adni arról, hogy valjon tetszett-e már ő neki valaki komolyabban; hasonlitásokat tett közöttük, melléjök helyezte Flórát, s úgy találta, hogy ez nagyon felette áll mindannyinak.

- Szegény kis Takács Erzsike, - szólt elgondolkozással állapodva meg e kedves falusi képnél. Mi volt ő Flórához képest, alig valami, hanem akkor mégis tetszett. Alacsony volt és kövéres, homloka inkább bubos mint domboru, haja vékonyas, de igaz, szépen fésülte, orra majdnem piszének mondható, épen olyan mint professor bátyjáé. Beszélni nem, csak nevetni tudott. Szegény anyám, hogy örült, mikor tánc közben egyszer-kétszer oda fordultunk felé, s látta, hogy fia a legszebb leánynyal a professor hugával táncol.

És Sándor most is sajnálkozást érzett a fölött, hogy a Takácsékhoz vetődött kóbor verklis ládájában, jobbára német darabok voltak, s ő épen a keringőféléket nem igen tudta. A kert alatti nyár éji séta azonban kiengesztelte. Véleménye szerént ekkor azt hitte, hogy szerelmes, a mint barátjai állitották is; de most a mint 26 éves korában a szép Flórára gondolt, tökéletesen átlátta, hogy mindaz nem egyéb volt mint ifjukori ábránd. - Elmélázott.

- Eh! - gondolá, és aztán mire vezetne mindez? Állásom sokkal csekélyebb, semhogy egy müvelt, kissé magasabb igényekkel biró nő ezzel megelégedhetnék.

Sándor betakarta magát köpenyébe, egyet kiáltott a kocsisra, s azzal azt hitte, minden hiábavaló gondolatot kivert fejéből.

Fütyörészni kezdett, s azon vette magát észre, hogy a régi diákköri kedves dallamok lelkét megint csak a szép, karcsu, szomoru tekintetü Flóra felé viszik.

Fölállt ülésében, széttekintett az uton, s mivel senkit sem talált, ki hangulatából kizavarta volna, s Halomvárnak még csak a tornyai se látszottak, folytatá tervezgetéseit.

- Veszem azt például, ha folyamodnám a halomvári aljegyzőségre, szép jövedelmező hivatal, mihez különben is volna kedvem, s tán, s tán, ha jól fölszámitom a körülményeket, kilátásom is, s történetesen megnyervén, már csak teszem azt, ha épen valahogy megnyerhetném! Pompás volna, a hozzátartozó lakás dicső, kitünő. Kár, hogy az épület közel van a Klözel zsidó olajmalmához, s a patkányok és egerek átjárnak. Egyébiránt azokat Flórával majd kitisztogatnánk, hatalmas irtószert tudok. Hanem a szobák ablakai igen kicsinyek, az ajtók rongált állapotban vannak. Az a részeges Gömöry mindent elhanyagolt.

E pontnál megállapodott, s jegyezgetni kezdte a célszerü javitásokat. Miután azonban úgy vette észre, hogy ez költséges vállalat lenne hamarjában: odább haladt, s lemondott egyelőre minden diszitésről.

A kezében lévő irónnal megdörzsölte homlokát, s azon kérdéssel küszködött, hogy az egész ügyet micsoda alkalmas lépéssel kezdené meg.

Forditott egyet a dolgon, s a kérdés egészen más alakban fordult elébe.

- De hát mit is akarok tulajdonképen? azt hiszem épen semmit, elgondolkoztam.

Elővette pipáját, s a zacskójában levő zsiros nehéz füvesi dohányból rágyujtott.

Jó kedvvel szivta az erős füstöt, mintha csak egy csomó már-már lemásolt hivatalos irat mellett ülne.

- Eh! tréfa az egész, minden onnan van, hogy Erdős Józsi megházasodik s boldog ember lesz. Erdős jó fiu, de ő még Mariskát sem igen érdemli meg. Hej, ha én volnék most a gőbölyi ispány, - füzé odább ábrándjait - ha én lakhatnám ott a kis erdő mellett, milyen világ lenne ott! Most sajnálom igazán, hogy nem lettem gazdatiszt. Hol volnék én már!

Itt ebben a nyomorult halomvári égett, füstös fészekben mi is vár rám! Az, a mi a többi collegára: várakozás, béketürés, hiányos conventio.

S eszébe jutott egy csomó hivatalnok, kiknek egész életük abból állott, hogy a szeszélyes sors bevetette őket a halomvári, öt szegletü, szemetes megyeházba. Pályájukat megkezdték mint irnokok az éjszaki sarkon, elvergődtek - legalább egyik -másik, mint ő is - adószedőnek, controleurnek, levéltárnoknak, fogalmazónak az egészségesebb keleti oldalra; onnan átment némelyik szerencsésebb, házasodási vagy csúszás-mászási protectio utján a nyugoti osztályba, a déli rész - - ott a fő hivatalnokok vannak.

- Minő más élete van egy gazdatisztnek, - elmélkedék tovább búsan, Szeles, Sajgó és Lóláb már mind ispányok. Milyen életük volt azoknak már praktikans korukban is. Reggel fölültek a paripájukra, becsületes reggelizés után bejárták a gazdaságot, jó tiszta levegőt szivtak, se tartásról, se lakásról nem kellett gondoskodniok. Akármerre fordultak tele marékkal várta őket a paraszt; százféle accidentiájuk is került. Nálunk? ha sokat dolgoztunk a kiszabott órán felül egyik-másik tanácsos urnak: tán kezet szorit velünk, de úgy ha senki se látja, s az igért honóráriumot zsebre teszi.

Richter Sándor elkomorodott, s belebb huzta magát sovány köpenyébe, s addig izgett-mozgott a rázós ülésen, hogy a szembefuvó szél kikapta a kalapot fejéből.

Mire a kocsis morogva fölvette, s ő minden tekintetben elhelyezkedhetett; fejében a fényes ábrándokat s szomoru tépelődéseket egy halmaz teendő váltotta fel.

Előtte állott az otthon, a sok munka, gond, s indulatosan kiáltott a kocsisra, hogy haladhat jobban is.

Az pedig csak annyiban engedett a szónak, hogy a gyeplüt egyik kezéből - mivel az már meglehetősen elfázott - a másikba helyezte át.

Esteli 8-9 óra között lehetett az idő, mikor hazaértek.

Szűk, piszkos utcákon hajtott végig a fuvaros, míg végre az ismeretes Rézbagó vendéglő melletti kis kurta közön a halomvári főorvos lakása előtt megállott.

- Itthon vagyunk? - kérdé Sándor kedvetlenül.

- Már most itthon.

Sándor leszállt, s a sötét folyosón befelé hatolt a második udvarra, a kocsis pedig odább döcögött kifáradt kócosaival.

A fogalmazó úr előkeresett belső zsebéből egy nagy kulcsot, kinyitotta a konyha ajtót, azt ujra bezárta, s benyitott szobájába.

Egyenesen oda talált gyertyájához, meggyujtotta s az egyszerü, de tiszta lakás minden részében látható volt.

Két szoba nyilt egymásba; nem vala egyik se nagy, de sokkal több butor is elférhetett volna akármelyikben is.

Sándor leeresztette a függönyöket, a mennyire lehetett az ablakot a beláthatás ellen eltorlaszolta, s mintha nem történt volna semmi sem, gyorsan neki vetkőzött s hozzá fogott a tisztogatáshoz.

Nehány perc mulva tisztán állott minden.

Ekkor előkereste jobbfajta tollait, a téntatartót felöntötte, s panasz nélkül, türelemmel folytatta félbenhagyott munkáit, a peres iratokat s egyébb törvénykezési feleleteket.

Erdős József rég kényelmesen nyugodhatott már, valamint az is, kinek édes, szép alakja körül lebegnek a szegény fogalmazó gondolatai, az éjfél is rég elmult, de azért az irás szakadatlanul foly sebesen, vidáman.

Csak néha sóhajt egyet Sándor, mire barna sáppadtas arcán élénk ifjui pirosság lobban ki, s a percegő toll egy édes percig megakad.

V.

Nagyon kevés az, a mi nehány év lefolyása alatt faluhelyen történhetik. A lakosok ugyanazok kik az előtt, - legfelebb egy két öreg ember vagy beteges asszony költözik el az akácfás, pemetefüves temetőbe.

Földessy doktornő fogfájása is megszünt, körülbelől két esztendeje, hogy ott nyugszik az evangélikus papné mellett. Életükben nem igen ismerték egymást, azonban haláluk után - az egymással melegebb barátságba jutott fiak közelébb hozták szótlan koporsóikat.

Különben azt mondhatom, hogy Cserényesen minden a régi állapotban van.

Rácékhoz, - bár a kisasszonyok szemlátomást kezdenek veszteni kedvükből és reményeikből - még mindig szivesen jár mulatni a környék nőkedvelő fiatalsága.

Szálkayék, Marjosék még most sem vehetik be Földessy Flórát, - ki egyébiránt mindez ideig egyszer sem jelentkezett náluk.

A világtól elzárkózott Richter Judit kisasszony maradt a régi mellett, a mennyiben ma is ugyanazon foglalkozást folytatja, melyet évekkel az előtt. Szorgalmasan dolgozik, olvas; közbe-közbe egykori kedvenc studiumjait repetálgatja. A földrajzot azonban tökéletesen elhanyagolá.

Ir, másol és pedig sokkal nagyobb szorgalommal mint azelőtt, mivel Flóra, reménye felett kitartó munkás.

Többször volt már neki keserü kellemetlensége a miatt, hogy Sándor a könyebb ritkább soru iratokat rendesen Földessyékhez küldi.

Egyebekben minden a régi rendben van.

Szükségesnek találom azonban megemliteni azt a kevés változást is, mely azóta történt.

Mariska csakugyan férjhez ment a gőbölyi ispányhoz. E kedves esemény három érdekes szakaszszal van bevezetve Flóra naplójába.

„Február 10. 18** éj.”

Bár meglehet, találkozhatnak olyanok, kik hajlandók volnának a napló minden e tárgyra vonatkozó sorait elolvasni, mindamellett én itt az elmélkedésekből csak nehány sort közölhetek, fontosabbnak tartván azon három levelet, melyek közül kettőt maga irt Flóra, egyet pedig kapott.

Flóra valamint az irást mindig egy-egy szép nagy betüvel, úgy naplójának egyes szakaszait is némi elmélkedéssel kezdette.

A harminckettedik szakasz, melyből én inkább csak a levelet tartom fontosnak, következő megszólitással kezdődik:

„Óh lassan hamvadozó gyertya-szál! hadd nézzelek, hadd merengek egy kissé reszkető fényed édes sugárain!

Óh szólj! érzed-e te, hogy mikor lebben el utolsó lobbanásod? óh felelj! nem fáj-e az neked, hogy elpusztulsz és nem fog megsiratni senki? Nem nem! te boldog vagy, nem tudsz semmit arról sem, hogy nem sokára elenyészel, arról sem, hogy az utolsó szavak, miket e földön hallottál, egy sajgó sziv panaszos nyögései voltak. Lobogj lobogj és kérlek vigy hirt rólam az enyészetnek!”

Igaz, hogy e sorok a lehető legszomorubb hangulattal voltak tartva: a napló-iró azonban hihetőleg gondolkozás közben, még is birt annyi öntudattal és nyugalommal, hogy a kétujjnyi margóra, egyes, a legközelebbi mosásra vonatkozó jegyzeteket tehetett, amint ezt a törülközők és egyébb fehérnemüek száma világosan mutatja.

E bekezdés után a napló-iró áttér férjhez menendő testvérjére, s reflexióit következő pontokban fejezi ki.

„- Szegény leány! te tudom boldog lész! óh a te egyszerü szivedben a legédesebb vágy bizonyosan a gőbölyi puszta s azon közönséges, - jóllehet meleg szivü ember, kit én ugyan nem tudtam volna szeretni soha, de te imádni fogsz.

Óh nem! - nem üres az én szivem sem! bennem is van meleg érzés, nekem is van egy régen várt kedves alakom, egy nemes sziv, egy fenkölt lélek! nekem is vannak álmaim, nekem is van egy fényes világom, mely megédesiti könyeimet, balzsammá változtatja sóhajaimat. E rosz civódó gyerek csoport s e körülöttem levő hideg lelkek között hová is kéne lennem, ha a remény örökké átölelve nem tartana karjaival.”

Nehány ily hangu sor után következik a levél.

„Kedves drága Nelli nénikém!

Nem mulik egy perc, egy óra, hogy az én angyali szivü nénikémet képzeletben százszor meg ne csókoljam.

Mióta Pestről eljöttem, hát most mindinkább érzem, hogy kezdem már megszokni a falut. Igazán csak akkor éreztem magam jól, mikor azt hittem, hogy az én elhagyott kedves paradicsomomban vagyok, - szeretett nénikémmel beszélgethetek, s kedvenc himzésemen dolgozhatom.

Itt, a mint multkori levelemben irtam már - óh édes nénikém vajjon megkapták-e, mert a válasz ide nem érkezett; - egész napom főzésből, tisztogatásból s mosásból áll. Egyedüli szórakozást abban lelek, hogy irok, azaz másolok. Judit barátnémnak, kiről ugyan csak mult levelemben irtam, - testvére, egy halomvári hivatalnok, jó derék ifju, másolni valót hoz, és mi barátnémmal egész este dolgozunk.

Mikorra kedves néni le jő hozzánk: szobámat egészen földiszitve találja. Óh csak már itt volna az a kedves idő!

Testvérem Mariska mártius végén megy férjhez. Az a bizonyos gőbölyi ispány veszi el, ki előbb engem kéretett volt meg.

Tanácsoltam neki, hogy venné el nővéremet, és ő csakugyan meg is kérte. Mariska véghetetlen boldog, mert ő régóta szereti Erdős urat s én még boldogabb vagyok, hogy ez által megmenekedtem tőle.

Szülőim, különösen apám, igen szerették volna, ha én megyek hozzá.”

Egy meglehetős hosszu oldalon az előbbeni sorokhoz hasonló bizalmassággal beszél el Flóra egy csomó dolgot, s szokásos üdvözletek és kéz-csókok után bár félénk, de forró szavakkal tesz említést Emil urról.

Az ötvenedik szakaszban két levél foglaltatik, egyik, mely Auréliához szól s melyben Mariska lakodalmát irja le, a másik melyet Richter Sándortól kapott.

A lakodalomról szóló levélben kedélyes derültséggel tér át Flóra Sándor levelére s azt úgy látszik szórul szóra közli.

„Ne hidd angyalom, - irja - hogy kérőknek szükiben volnék, most nem rég is egy levelet kaptam. Olvasd csak.

„Nagyra becsült kedves Flóra kisasszony!

Két éve lesz, hogy mint fogalmazó Halomváron másod osztályu minőségben évenkinti hat száz ezüst forint fizetéssel, - mely a mellékes jövedelemmel jóval többre is fel megy: - szerencsés voltam alkalmaztatni. Nehány napja, hogy egy igen édes reménységem teljesült, a midőn a városi másodjegyzőségre, mely a készpénz fizetésben ha nem is tesz ki annyit mint előbbeni állásom, de azt egyebekben jóval felül mulja, - kineveztettem.

Jelenleg mind azon kellékekkel birok, melyek által egy szivem szerinti nőt kényelmes állapotba helyezhetek.

Ha szeretett nővérem nem halmozta volna is el kedves Flóra kisasszonyt oly nagy magasztalásokkal: még akkor is tisztában volnék az iránt, hogy a legtiszteltebb, legszeretetreméltóbb leány, ki engem ez életben egyedül boldogithatna: a kisasszony.

Nem tehetek nagy igéreteket, de őszinte szivvel állithatom, hogy életemnek minden idejében azok lesznek legédesebb napjaim, melyekben kedves Flóra iránt a legtökéletesebben kimutathatom igaz becsülésemet és a sirig tartó forró szeretetemet.

Ha a kisasszony remélheti, hogy velem boldog lesz, hogy jó akaratom, igaz munka szeretetem megszerezhetik számára mindazt, mit csak egy művelt lelkű nő jogosan megkivánhat; e tekintetben adandó válasza, melyet Judit nekem mielőbb fogna kézbesiteni, engem a legboldogabb emberré teend.

Egyebekben kitünő tisztelettel maradván a kisasszonynak

Halomvár, május 15. 18**

alázatos szolgája
R i c h t e r S á n d o r
városi másod-jegyző.”

- Egy kicsit meglepett e levél, de megvallom nem esett roszul, mivel ez ifjut becsültem. Egyszerü jó sziv, igazán szeretetreméltó, de mégis nem boldogithattam volna őt. Lelke az enyémet nem érthette volna meg soha. Ugyan ez idő-tájban kaptam Pestről is levelet, melyben a várt kedves látogatást igérik. Óh istenem! minő édes érzés futotta át Nelli nénikém sorainak olvasására már-már kétségbe esett szivemet. Az a gondolat, hogy a régen várt is velök jő, kimondhatlan boldoggá tőn, és e szemetes, piszkos falut omló könyeimen át egész rózsa-erdőnek láttam!

Nem nem édes Sándor! az én csillagom engem egy máshoz köt, mi a sirig jó barátok maradunk - irám neki válaszomban - de az, a mit ön óhajt, nem lehetünk soha! - -”

Mióta Flóra e leveleket irá évek teltek el.

A két barátné megmaradt ugyan jó barátnénak, máig is másolgatnak hiven, de Flóra kevesebb kedvvel, Judit kevesebb biztatással. Sándor, mint olyan ifju, ki hamar le tud mondani arról, mi nem az övé, legalább külsőleg mindig nyugodtnak igyekezett magát Flóra előtt mutatni; a ritkább soru, s mindamellett is jövedelmezőbb iratokat most is neki hordja, - de házasságról többé nem beszél.

Vannak emberek, kik el tudják ugyan titkolni hogy szeretnek, hanem azt szivökben elnémitani nem képesek soha sem.

A Földessy család ott lakik ugyan még a templom melletti házban, de tagjainak nagy része külön felé szélledt.

Az öreg Földessy, mióta felesége meghalt, kedvetlen és mogorva, patiensei mindinkább fogynak, s ez még mogorvábbá és szegényebbé teszi. A fiugyerekek itt-ott inasok, a leányok pedig oda növekedtek, hogy a férjhezmenés szomoru kérdése előtt búsan kénytelenek hallgatni.

Az egykori szegény Flóra dolgozik, mos, varr szakadatlanul - és öregszik.

Szobácskája most is igen csinos tiszta ugyan, de mivel most az egész ház terhe ő reá nehezült, s minden szoba az övé: nem olyan csendes kápolna-szerü, mint akkor, az édes-bus napokban volt.

A függönyfáról leszakadozott az aranyos papiros s a sok egyéb munka miatt ujabbal nem pótolhatta. Az elszakadt fehér függönyöket valami tarka féle váltá fel.

Oh, a ki azt az egykor annyira költői arcot, karcsu termetet ábrándos mozdulatokat látta; most, ha Flórára tekint, aligha ismerne fel belőle valamit a régiből.

A szorgalmas kiszabott munka a testi szervezet fejlődésébe is uj rendet hoz. Flóra - nem lehet eltagadni - meghizott, arca a szép hosszukásból gömbölyüvé lőn, nagy mozdulatlan szemei körül a sok sirás miatt ráncok verődtek, s szép formáju finom kezei a nehéz munka alatt megvastagodtak.

Egy téli délután, úgy este felé fontos arccal szaladt át valamelyik leány Flóráért az evangélikus papékhoz.

Flóra sietve indult haza, s a legelső, a mi szemébe tünt: egy hóval fedett bőrös kocsi volt az udvaron.

- Kicsoda? - kérdé még egyszer testvérét.

- Nem tudom én, egy úr; valami vendég.

A szegény leány reszkető szivvel gondolt egy régi kedves ifjukori alakra.

Azonban az ismeretlen vendég egy kopaszos 46-50 év közt levő úr volt, a szomszéd Ferencháza bérlője.

Reggel, midőn a vendég eltávozott, Flóra zokogva zárkozott be szobájába. Sirt keservesen, s alig birták rávenni, hogy nyissa ki az ajtót.

Apja lépett be.

- Ha azt akarod, hogy testvéreid a szélnek menjenek, vén leány maradhatsz; de én maholnap elhalok, s gondviselőtök nem tudom ki lesz. Gábor Péter úr régóta ismer, nagy tisztelőd, elfogadható szerencse. Jó, gyermektelen özvegy, - testvéreidet mind ott tarthatnád. Tedd különben azt, a mit akarsz. S az öreg Földessy hideg fagyos arccal ballagott végig a havas folyosón.

A Földessy család elpusztult Cserényesről; s az egykori szép Flóra annyira várt kedves v e n d é g e fölött csak a szegény öreg Rác kisasszonyok mulatnak.